Nyt Liv

2 - 2020
Årg. 53

Ender det altid godt?

Formandens årsberetning

En vurdering af Bibelen 2020

Nyt Livs kontor:
Tlf.: 9884 4384
E-mail: peder.hovgaard@nytliv.dk

Nyt Livs kasserer:
Peder Hovgaard
Thyrasvej 15, 8600 Silkeborg
Tlf.: 2098 8013
E-mail: peder.hovgaard@nytliv.dk
Kontonr.: 0891 0001010659

Nyt Livs formand:
Martin Thise Holm
Hungebjergvej 7, 6870 Ølgod
Tlf.: 9770 9415
E-mail: martin.thise.holm@nytliv.dk

Nyt Livs forlag:
Inge Christensen
Storskovvej 9, 9330 Dronninglund
Tlf.: 2341 5591
E-mail: svag@info.dk

Nyt Livs hjemmeside:
www.nytliv.dk

Formand for Kristent Skole- og Kursuscenter:
Christian Lønbæk
Hedelundvej 42, 8740 Brædstrup
Tlf.: 5156 8767
E-mail: ksk@nytliv.dk

Djurslands Efterskole:
Kanneshøjvej 43, Fjellerup
8585 Glesborg
Skoleleder: Bent Molbech Pedersen
Viceskoleleder: Tom Skuldbøl
Tlf.: 8631 7533
E-mail: de@djurslands.dk
Hjemmeside: www.djurslands.dk

ISSN: 0903-1863

Tryk: Øko Tryk

Bibelcitater er, hvor andet ikke er anført, fra Det Danske Bibelselskabs autoriserede 1992-oversættelse.

Tilmelding, afmelding eller adresseændring kan ske via Nyt Livs hjemmeside: www.nytliv.dk.

NOVEMBER 2020

Indhold:

En vigtig sag og et særligt blad 2

Ender det altid godt? 3

Formandens årsberetning 4

En vurdering af Bibelen 2020:

(I) Hele Danmarks bibel 10

(II) Tilbage til Luther? 25

(III) Læsning i den nye bibel 46

(IV) Perspektiver 81

Annoncer 95

NB: Redaktionen har fået nye e-mailadresser!

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør Mikkel Vigilius
Ved Stengærdet 12, 3400 Hillerød
Tlf.: 2069 7187, e-mail: mikkel.vigilius@nytliv.dk

Redaktionssekretær Henrik Gren Hansen
Gødstrupvænget 12, Snejbjerg, 7400 Herning
Tlf.: 6081 7209, e-mail: henrik.gren.hansen@nytliv.dk

Nyt Livs formand Martin Thise Holm
Hungebjergvej 7, 6870 Ølgod
Tlf.: 9770 9415, e-mail: martin.thise.holm@nytliv.dk

Nyt Livs næstformand Jacob Bach Christensen
Strubjerg 298, 9400 Nørresundby
Tlf.: 5171 3862, e-mail: jacob.bach.christensen@nytliv.dk

Nyt Liv er en bevægelse, der arbejder på tværs af lutherske missionsforeninger og kirkesamfund. Nyt Liv tager sigte på at være et supplement og ikke et alternativ til allerede bestående forsamlinger. Grundlaget for Nyt Livs arbejde er Bibelen som Guds ufejlbarlige ord, og den evangelisk-lutherske kirkes bekendelse som sand og forpligtende tolkning af Bibelen.

FRA REDAKTIONEN

En vigtig sag og et særligt blad

Åndskampen er først og sidst en kamp om Guds ord. Vores sjælefjende søger til stadighed at skille os fra Guds ord. Lykkes det for ham, udslukkes og dør troens liv i vore hjerter.

"Behold os, Herre, ved dit ord!" (DDS 337, v.1) Med disse ord af Luther beder vi Gud bevare os i et nært og tillidsfuldt forhold til Guds ord og i personlig modtagelse af dette ord. Samtidig beder vi Gud om, at han gennem og ved dette ord vil bevare os i en sand og levende tro på Jesus.

"Guds ord de nok skal lade stå" (DDS 336, v.4). Det var Luthers trøst, og det er vores trøst. Om himmel og jord forgår, skal Guds ord ikke forgå. Trods Djævelen og alle åndelige modstandere vil dette ord blive hos os, og det vil bevare kraften i sig til at holde os åndeligt i live.

Men Djævelen vil til enhver tid og på enhver måde søge at hindre vores adgang til Guds ord. Han har tusind midler. Et af de midler, som bliver mere og mere udfordrende for Guds folk i vor tid, er forførende og falske oversættelser af Bibelen.

I år er der kommet en ny oversættelse af Bibelen på dansk, Bibelen 2020. Denne oversættelse har generelt fået en meget positiv modtagelse også af bibeltro, lutherske ledere. Vi må forvente, at mange bibeltro kristne vil tage imod denne oversættelse og gøre brug af den. Er det godt?

Vi har valgt at sætte dette nummer af Nyt Livs blad af til en grundig vurdering af den nye oversættelse. Begrundelsen er, at Bibelen 2020 ifølge vores vurdering i meget alvorlig grad er præget af bibelkritik og af en almenreligiøs fordrejelse af det bibelske budskab.

Vi er ikke kommet let frem til denne vurdering. Der er gået et langt og grundigt arbejde forud, og sådan må det være. At vi har sat fire artikler og næsten et helt blad af til at fremlægge vores arbejde og begrunde vores vurdering, vidner om den alvor, vi tillægger sagen.

Alle fire artikler er vigtige. De to første giver en forståelse for, hvordan bibeloversættelserne har udviklet sig i Danmark gennem tiden, hvilke teologier der har præget oversættelserne, og hvilken form for oversættelse Luther anbefaler. Den tredje artikel er længst og rummer en konkret undersøgelse og vurdering af Bibelen 2020. Den fjerde artikel søger at kaste lys over vejen frem.

De fire artikler kan downloades fra Nyt Livs hjemmeside som én samlet rapport.

Når vi har sat næsten et helt blad af til at skrive om Bibelen 2020, betyder det, at der er meget lidt opbyggeligt og sjælesørgerisk stof i dette blad. Selvom den første del af formandsberetningen er et vidnesbyrd, og selvom der er megen opbyggelse og sjælesorg i den tredje artikel om Bibelen 2020, har vi vurderet, at vi må tilbyde vore læsere mere opbyggelig læsning. Derfor vil der hver uge frem til jul blive lagt en ny opbyggelig artikel op på Nyt Livs hjemmeside. Artiklen gøres tilgængelig via forsiden og kan læses på skærmen eller printes ud, for eksempel ved klik på det grønne print-ikon øverst.

God læsning både i dette blad og på hjemmesiden!

- *Mikkel Vigilius*

Ender det altid godt?

Min tipoldefar John Sandvik blev født i 1821 i et hjem præget af haugiansk kristendom og blev bevaret som kristen gennem hele livet. Han var med til at bygge det første missionshus i Tysvær i slutningen af 1840'erne, og på gården havde han en bønnesten – en sten på en bakke, hvor han knælede og bad. Den bønnesten brugte han så flittigt, at man kunne se hullerne i bakken efter hans knæ.
Han fik fire børn i sit første ægteskab. Efter nogle år som enkemand, giftede han sig igen og fik fem børn i sit nye ægteskab. Det yngste barn blev født i maj 1884, da min tipoldefar var 63 år. Tre måneder senere havde sønnen John på fire år fået fat i en tændstik og tændte op i noget hø. Flammerne fik fat, og laden med alt hø til den kommende vinter og alle redskaber blev slugt af flammerne.
Min tipoldefar var ikke forsikret og havde et stort lån i banken. Måske var det denne katastrofe, der knækkede hans helbred, for han døde ti måneder senere.

Ender det altid godt for den, der er kristen?
Der er fortalt om Job i en hel bog i Bibelen. Han var en rig og gudfrygtig mand, der blev hårdt ramt af Guds prøvelser gennem Satan. Men det endte godt for Job. Han fik det hele igen, både helbred, rigdom og en ny familie. Sådan går det ikke med alle kristne, det vidner blandt andet de mange martyrer om. Og sådan gik det heller ikke med min tipoldefar. Som Guds børn er vi her i verden under samme kår som alle andre. Vi rammes af ulykker, sygdom og modgang ligesom dem, der ikke tror på Jesus.
Og dog er der stor forskel. For den, der er frelst, har en Gud og Far, som har lovet at gå med sine børn, både på gode og onde dage. Han har ikke lovet, at Guds børn skal slippe for prøvelser og sygdom, men han har lovet at gå med gennem dette.
"Går du gennem vand, er jeg med dig, gennem floder, skyller de ikke sammen over dig; går du gennem ild, bliver du ikke forbrændt, flammen brænder dig ikke" (Es 43,2).

Til trods for dette er det en dyrebar sandhed, at det altid ender godt til sidst for den, der tror på Jesus. Min tipoldefar troede på Jesus som sin frelser, derfor gik han til Himlen, da han døde. Der er alle bekymringer, økonomiske problemer, ulykker, sygdom og depressioner borte. Og ikke mindst: Der er al synd borte. I Himlen skal vi være sammen med Jesus og have det uforståeligt godt i en evighed.
Men det ender ikke godt for alle. Mange falske forkyndere lærer, at alle bliver frelst til sidst. Det siger Guds ord ikke, og Ordet er sandhed. Det er Bibelens alvorlige budskab, at den, der ikke her på jorden tager imod Jesu soning for sine synder, vil gå evigt fortabt. Det kan have gået vældig godt med livet her på jorden, men det ender i en katastrofe, hvis du ikke får din sag i orden med Jesus her i tiden.
Det gode budskab fra Bibelen er, at Jesus har fuldført alt, der skal til, for at du kan nå Himlen. Han længes efter at give dig denne frelse. Du får den ved tro, af bare nåde. Hvis du tager imod, er du ikke lovet, at alt skal gå godt her på jord, men du er lovet, at det vil gå godt til sidst.

Ove Sandvik, Jørpeland, forkynder i Norsk Luthersk Misjonssamband

FORMANDENS ÅRSBERETNING

Årsberetning som den skulle have været holdt ved Nyt Livs årsmøde 31. okt. 2020

Af Martin Thise Holm

Som indledning på min beretning vil jeg gerne dele versene fra Johannes 3,16 med jer: *For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv.*

Allerførst må jeg sige, at det er utrolig trøsterigt, at der står, at Gud *elskede verden*. Den verden, som har handlet imod Gud, som siden er faldet med Adam, har gjort oprør mod Gud og ikke har villet underordne sig Gud. Den verden, som også du og jeg er en del af og kun alt for godt kender til, netop den verden har Gud elsket.
Det er frimodighedstagende, når Guds ord afslører, hvor meget i mig der stadig er en del af denne verden; hvordan jeg stadig hører til i denne verden. Men netop derfor er det også godt at høre, at Gud elskede verden. Og fordi Gud elskede verden, så er det faktisk godt, når vi ser os selv som en del af verden – ellers kan vi jo ikke få del i Guds kærlighed! For så ser vi os jo ikke som en del af det, som Gud elskede.
Der er mange, som ikke ser, at netop de trænger til at blive elsket af Gud. Måske skyldes det, at vi ikke har evigheden for øje? Hører, læser og taler vi Guds ord med evigheden for øje?
Jeg er bange for, at vi mere og mere er optaget af vores tid på denne jord, så vi glemmer, hvor kort tiden er her, og hvor lang evigheden er.

Gud har elsket verden *således*. Vi ved nok, hvor vigtigt det er i relationen mellem hinanden, at vi forstår, hvordan vi viser hinanden kærlighed. Det kan godt være ret forskelligt, hvordan vi viser andre kærlighed, og derfor er det vigtigt især i tætte relationer, at vi forstår, hvordan vi viser vores kærlighed, for ellers opstår der nemt misforståelser.
Sådan er det også med Gud. Gud viser nemlig sin kærlighed, ved at han lader Jesus dø. Det er *således*, Gud elsker verden. Vi kan nok tænke indimellem, om han ikke kunne have vist sin kærlighed på den eller den måde; en måde, som netop vi bedre kunne forstå; en mere håndgribelig måde; noget, som mere direkte ind i netop mit liv kunne vise mig

Guds kærlighed. Sådan tror jeg godt, vi kan tænke.

Hvis vi læser videre i verset, så står der, hvorfor Gud elskede verden sådan, at han gav sin elskede søn Jesus. Det var, *for at vi ikke skulle fortabes men have evigt liv*.
Så når Gud viser sin kærlighed på netop denne måde, så er det faktisk den mest konkrete måde ind i vores liv. Vores problem er, at vi oplever fortabelsen som noget fjernt og uvirkeligt. Er Guds dom fjern i vores liv, så vil det også være svært at forstå Guds kærlighed og se, hvor elskede vi er af ham. For det er i forholdet til vores fortabelse, at Gud viser os sin kærlighed.
Der er et sted i Bibelen, hvor jeg synes, fortabelsens alvorlige rædsel træder tydeligt frem. Der står om Jesus, da han var i Getsemane, at hans sved blev som bloddråber. Det er ubegribeligt, hvordan man kan blive så bange, at ens sved bliver som blod. Jeg ved ikke, om det kan ske for os. Jeg tror, at når det sker her for Jesus, så er det, fordi han som den eneste fuldt ud har kendt til fortabelsens mørke. Hvis vi virkelig forstod, hvad evig fortabelse betyder, så ville vi nok gå i en form for chok. Jeg tror ikke, vi ville kunne forblive fattede.
Jesus har fuldt kendskab til det og er fattet. Han samler sig om det, han nu skal gøre, og *da* bliver hans sved som blod. Her ser vi Jesu frygt for fortabelsen.
Al den legemlige smerte, som Jesus må gå igennem i forbindelse med sin korsfæstelse, har andre kristne også på forskellig vis måttet gå igennem. Men her i Getsemane, hvor Jesus taler med Gud om det, som han nu skal møde, da bliver hans krop så presset, at hans sved bliver som blod.
Når vi stopper op for det, så bliver vi klar over gennem Jesus, hvor stor en lidelse og rædsel, der er forbundet med fortabelsen.
Gud er lys. Han er lys i livet og helt ind i hver enkelts sjæl. Men i fortabelsen er Guds lys ikke. Da er alt mørke, et evigt mørke på alle måder, for da er man borte fra Gud under hans vrede.
Når man bliver stille for fortabelsens virkelighed, så bliver man desperat efter at finde et vers, hvor der står som i Johannes 3,16: at Gud elskede verden, og at han netop gjorde det sådan, at han gav sin elskede søn, for at enhver som tror, *ikke* skal fortabes. Altså at hele tanken med Guds kærlighed er at frelse os fra fortabelsen.
For at det kan ske, må vi forstå, at fortabelsen findes, og at vi alle er fuldt berettiget til at ende der. Men Gud har grebet ind i netop vores liv. Han har grebet ind i dit og mit liv på den mest konkrete måde. Lige netop der, hvor du skal fortabes, sender han Jesus. Han sender Jesus, som tager fortabelsen for dig. Jesus køber dig fri ved at gå i dit sted. Mere konkret bliver det ikke, at Gud elskede verden, dig og mig, således at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv.

Det kan være vanskeligt at tro på Gud. Måske kan du godt tro Gud, når han afslører synden for dig. Så ser du, hvad du har fortjent. Men når Gud taler sandt om din frelse, så er det langt sværere at tro, at han taler sandt, for her taler Gud om noget, du ikke har fortjent. Og vi har vanskeligere ved at tro Gud, når han taler om noget, som gælder os, men som vi ikke har fortjent. Selv efter flere år som kristen er det svært. Men det ved Gud! Og fordi du kæmper med det, så har han sagt det så tydeligt, som det kan siges.
Ufortjent gøres du retfærdig, det skyldes ikke

dig selv, gaven er Guds. For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv.

Det er det evige liv, Nyt livs arbejde tager sigte på. Fordi alle mennesker uden Jesus går imod en evighed i fortabelse, ønsker vi at række det gode budskab om Jesus til frelse og et evigt liv *sammen* med Gud.

Nyt Livs ansatte

I Nyt Liv har vi fortsat ansat Henrik Gren Hansen på 32 timer i ugen. Henrik har ønsket at blive på en 32 timers arbejdsuge på ubestemt tid.

Mikkel Vigilius er også fortsat ansat i en 50% stilling.

Henriks arbejdsområder er: ansvar for hjemmesiden, forlagsarbejde med bogudgivelser, at deltage på vores lejre, administrative opgaver, redaktion for bladet og forkynderopgaver.

Mikkels arbejdsområder er: at være redaktør for Nyt Livs blad, forkynde og yde sjælesorg, at deltage på vores lejre, forholde sig til åndelige strømninger i tiden, producere videoer til serien "Den kristne tro", som ligger på hjemmesiden, samt forlagsarbejde.

Forlag

Jeg har nævnt Lovsangstoner i mine beretninger, lige siden vi startede for 5 år siden, og denne gang bliver formentlig den sidste gang. Planen var, at sangbogen skulle have været klar til bibellejr i år, men corona-aflysningen betød, at vi tog os bedre tid til processen, fordi vi ikke havde bibellejren som fast bagkant. Det viste sig at være en god disposition, for det blev også mere kompliceret med trykkeriet end forventet. Vi regner med, at sangbogen er klar i november.

Jeg vil jeg gerne på landsudvalgets vegne benytte anledningen til at sige tak til alle, der har fulgt med i arbejdet og er kommet med forslag til sange og melodier. Det har været en lang proces, og der er mange af Nyt Livs venner, der har bidraget til, at det kunne blive en god sangbog.

For Henriks vedkommende er der blevet brugt en del tid først på året med generel koordinering, tilpasning af noderne i musikprogrammet, rettighedssøgning, korrekturlæsning og kontakt til trykkeriet. Når man bevæger sig ind i slutfasen, er der mange ting, der skal være styr på, og derfor bliver arbejdet ofte ret intenst til sidst for at nå i mål. Sådan har det også været her, og det bevirkede blandt andet, at vi kun udkommer med to numre af Nyt Livs blad i år, da der var en del ekstra arbejde for Henrik. Tak til Henrik for den ekstra indsats med at få sangbogen klar til tryk. Selvom det kun er én sangbog, så er det to bøger, der skal laves, da der både er en nodebog og en sangbog, men Henrik har været god til at bevare overblikket, holde hovedet koldt og holde styr på det hele. Tak for det.

Hvis vi skruer tiden lidt tilbage, så havde der også før min tid i Nyt Liv været et ønske om at få lavet en ny version af Lovsangstoner. At det så lykkedes at komme i gang med det i 2015, var nok i høj grad, fordi Rakel Appel Holm sagde ja til, først at komme med forslag til en lang række sange, som sammen med alle andre forslag dannede et godt udgangspunkt for sangbogsudvalget til at træffe den endelige beslutning om, hvilke sange der skulle være med. Dernæst sagde Rakel også ja til at lave noderne til nodebogen og til at hjælpe med at søge rettighederne. Alt i alt har sangbogen været en del af Rakels dagligdag

i større eller mindre grad i fire år. Og det vil vi i landsudvalget gerne sige en utroligt stor tak for. Det er et enormt stort stykke arbejde. Tusind tak for indsatsen. Arbejdet er gjort med glæde, men på et tidspunkt rammer man også et punkt, hvor man bare gerne vil være færdig og have det afsluttet – så tak for udholdenheden!

Der skal også lyde en tak til Jacob Bach Christensen, som har været en del af sangbogsudvalget og har lagt et stort arbejde i sangbogen, blandt andet med sange fra kormappen i Dronninglund og tjek af melodier og tekstversioner. Tak for samarbejdet i sangbogsudvalget!

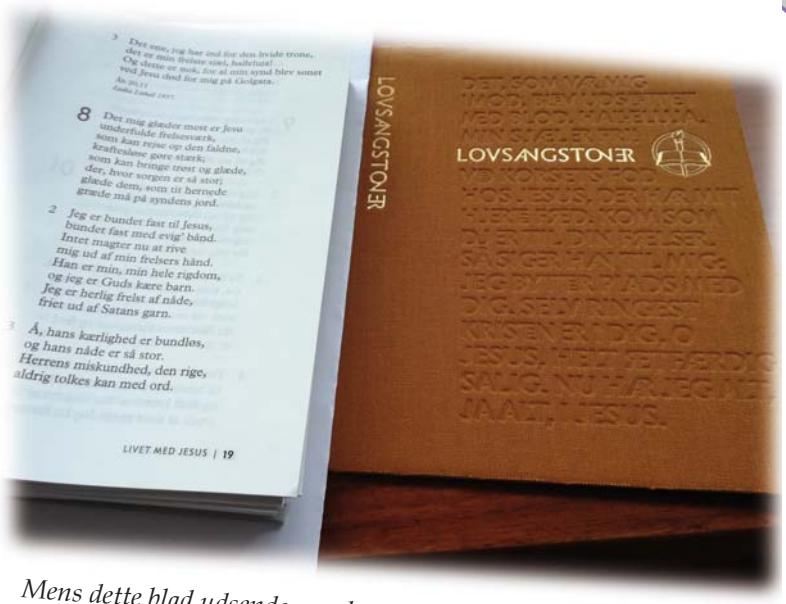

Mens dette blad udsendes, er den nye Lovsangstoner i trykken. Sangbogen kan bestilles på Nyt Livs hjemmeside fra uge 48. På billedet ovenfor ses prøvetryk af omslag og indhold.

Jeg vil også gerne sige en stor tak til Rebecka Hector, som sagde ja til at spille korrektur på alle noderne. Det er et stort arbejde at skulle spille så mange sange igennem og gøre det med et vågent øje for at finde de fejl, der har sneget sig ind. Tak for villigheden til at lægge en stor indsats i det!

Så har jeg også lyst til at sige tak til Gunver og Bent Kjøller-Hansen og til Erik Fuglsang, som har hjulpet os med korrekturlæsning af teksterne. Mine egne evner inden for korrekturlæsning er ikke noget at skrive hjem om, må jeg indrømme, men gennem Henriks arbejde har jeg fået lidt indblik i, hvad det kræver. Jeg er også ret imponeret over Henriks evner til at læse korrektur, og Henrik taler altid med stor glæde og respekt om jeres grundighed og evne til at være opmærksomme og finde fejlene. Det er guld værd med gode korrekturlæsere, så tak for den store hjælp med det!

Så vil jeg også sige tak til Nikolai Kirkegaard Munk, som har skrevet alle sangteksterne ind. Tak for villigheden til at give en hånd med og hjælpe os med det.

Og til sidst vil jeg gerne sig tak til Jane Krejbjerg, som har hjulpet os med layout af sangbogen, og som har opsat både sangbog og nodebog. Det var virkelig dejligt, at det kunne blive til hjælp med både omslag og den indvendige opsætning. Det var også et arbejde, der voksede i omfang undervejs, så tak for at følge det helt til dørs!

Fælles for alle, som har hjulpet med at få sangbogen klar, er, at alle er gået til opgaven med stor villighed, og det er jeg så taknemlig for.

Sangbogen bliver efter planen færdig fra trykkeriet i uge 48 og kan derefter købes på Nyt Livs hjemmeside.

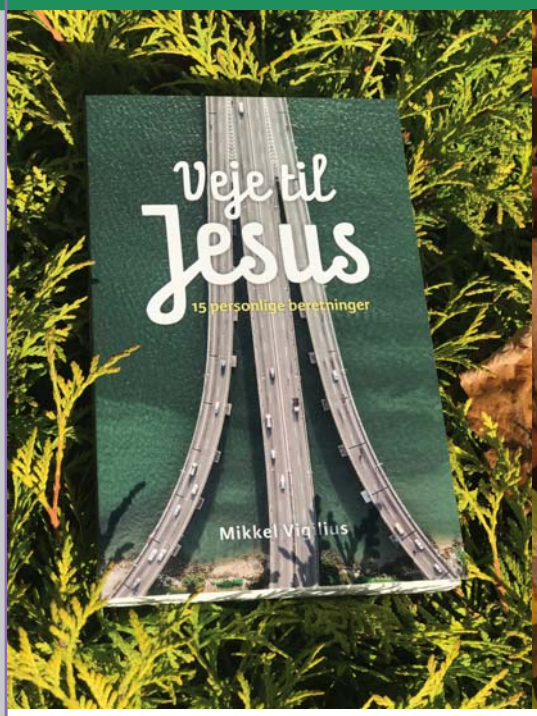

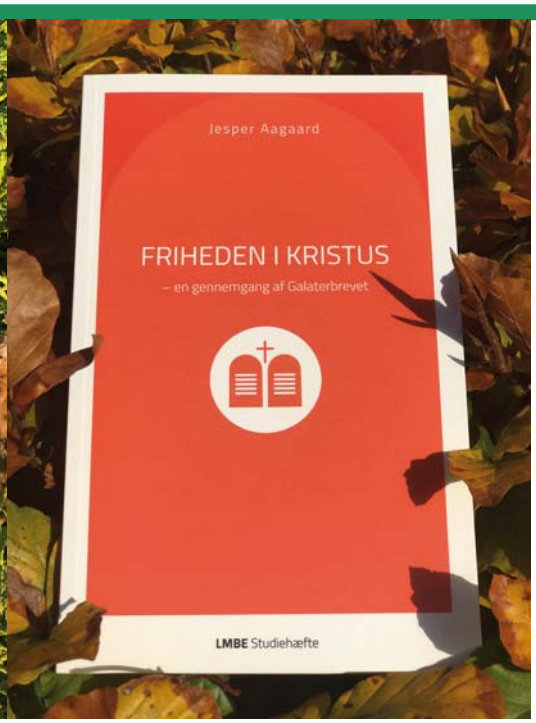

Udover Lovsangstoner har vi også udgivet to bøger i samarbejde med Luthersk Missions Bibelskoles Elevforening: Den ene er en bog af Mikkel Vigilius med udvalgte artikler fra artikelserien "Sådan kom jeg til tro". Bogen hedder *Veje til Jesus*. Den anden bog er et studiehæfte af Jesper Aagaard, som er en gennemgang af Galaterbrevet. Hæftet hedder *Friheden i Kristus*.

I løbet af 2021 har vi et ønske om at udgive et julehæfte, som kan bruges til at dele ud år efter år. Så har det været efterspurgt, om vi kunne udgive en artikel, som har været bragt i vores blad, i bogformat, og det har ligget stille noget tid, men nu regner vi med at udgive artiklen *Våg derfor*, skrevet af Philip Wren.

Lejre

Det har været et underligt år i år med aflysning af vores bibellejr. Bibellejren er jo vores årlige højdepunkt, så vi bliver ramt, når vi pludselig ikke kan samles på lejr. Vi har været vant til at kunne planlægge flere år frem i tiden, og pludselig er alting uvist: Vi ved ikke, om vi kan afholde vinterlejr, og vi ved ikke, om vi kan afholde bibellejr; vi planlægger og forbereder os, men alting er uvist.

Men efter planen så er det Preben Skov Jensen, der skal komme på vinterlejr, og Oddvar Dahl, som kommer på bibellejr i 2021.

Nu skrev jeg "vi planlægger", men sagen er jo den, at vinterlejren har sit eget udvalg, som består af Tina og Christian Lønbæk, Lene og Benny Nørgaard og Maja og Kenneth Ditlevsen.

Tak til udvalget for arbejdet med vinterlejr – jeg håber virkelig, at vi får mulighed for at holde vinterlejr i en eller anden form.

Landsudvalget

Landsudvalget består p.t. af Bent Christensen, Hans Peter Hansen, Peder Hovgaard, Martin Dørken, Jacob Bach Christensen, Ruth-Nina Magelund, Thomas Beck og Martin Thise Holm.

Udover os deltager Mikkel og Henrik, og Christian Lønbæk sidder med fra KSK, "Kristent Skole-og Kursuscenter".
Tak til KSK for arbejdet med at vedligeholde og forbedre stedet ved og omkring Djurslands Efterskole.
Jeg håber, at I alle vil huske på os i LU og KSK i jeres bønner, det har vi brug for. Og I må også gerne bede Gud om, at han vil kalde ad nye, som kan gå ind i arbejdet.

Bestyrelsen for DE
Djurslands Efterskole har jo en bestyrelse, og Nyt Liv har tre repræsentanter siddende med der. Som Nyt Livs repræsentanter sidder nu Poul Erik Haahr, Jørgen Knudsen og Flemming Kousholt. Tak for det vigtige arbejde med Djurslands Efterskole.
Det er sådan, at Poul Erik har ønsket at stoppe til næste generalforsamling, og vi mangler en afløser for Poul Erik. Det må I gerne være med til at bede om, at vi må finde.
Så vil jeg også gerne sige tak til efterskolen, tak for samarbejdet! Vi beder altid for Djurslands Efterskole, at Guds ord må få lov til at virke både hos elever og lærere. Det er vores store ønske, at lærerne må blive bevaret i troen på Jesus, så de år efter år kan vidne for og vejlede eleverne i troen på Jesus.

Tak
Hvert år siger jeg tak til Bente, Lene, Lis og Inge Christensen, og i år er heldigvis ingen undtagelse!
Tak til Bente for at styre tilmeldinger til lejre og afmeldinger. Tak til Lene for at ordne de ansattes løn. Tak til Lis og Inge, som styrer Nyt Livs Forlag. Tak for trofastheden, år efter år!
Tak også til alle, som trofast beder for Nyt Liv. Det er af uvurderlig betydning. Tak for vedholdenhed i bønnens tjeneste.

I 2020 er der mange ting, som vi er blevet usikre på, også for fremtiden, og så kan man godt spørge sig selv: Hvad ved vi egentlig? Vi ved ikke, om vi ses igen på lejr. Vi ved ikke, hvad fremtiden vil bringe. Men noget ved vi. Johannes bruger den formulering "vi ved" en del gange i sit første brev. Jeg vil citere de sidste fire vers i brevet:
"Vi ved, at enhver, som er født af Gud, ikke synder, men han, som selv blev født af Gud, bevarer ham, og den Onde kan ikke røre ham.
Vi ved, at vi er af Gud, og at hele verden ligger under for den Onde.
Men vi ved, at Guds søn er kommet, og at han har givet os forstand, så vi kan kende ham, som er den Sande; og vi er i den Sande, i hans søn, Jesus Kristus. Han er den sande Gud og det evige liv.
Kære børn, vogt jer for afguderne!"

"Vær ikke bekymrede for noget, men bring i alle forhold jeres ønsker frem for Gud i bøn og påkaldelse med tak" (Fil 4,6).

I uge 29 var der bibeluge på nytliv.dk. Tak til alle, som medvirkede med vidnesbyrd, sang og forkyndelse.

EN VURDERING AF BIBELEN 2020 I

HELE DANMARKS BIBEL

Af Henrik Gren Hansen

Den 20. marts 2020 udgav Det Danske Bibelselskab en oversættelse af Bibelen til nudansk: *Bibelen 2020*.
Mange bibeltro kristne har taget godt imod den nye oversættelse. De ser den som en kærkommen mulighed for selv at få nye øjne på teksterne og som en oplagt anledning til at hjælpe flere i gang med at læse i Bibelen.
Andre er mere skeptiske. Skeptiske på forhånd over for hele idéen med en bibel på nudansk, eller skeptiske på grund af konkrete problemstillinger i oversættelsen som for eksempel den meget debatterede undgåelse af ordet "Israel" i Det Nye Testamente.

I dette nummer af Nyt Livs blad skal vi se nærmere på den nye bibel.
Det er vigtigt, at vi ikke går for hurtigt hen over vurderingen af Bibelen 2020. Det gælder både for de positive og negative konklusioner. Det er ikke nogen enkel sag at forholde sig til så stort og sammensat et arbejde, foretaget af mere end 30 forskellige forskere, sprogfolk og konsulenter, over en periode på næsten 20 år. Man fristes til at give op på forhånd og lade ens personlige optimisme eller pessimisme over for det nye være rådende for, hvordan man forholder sig. Men det er sagen for vigtig til. Det handler om Guds ord! Om Guds ord bliver læst eller ej – men også om der bliver lavet om på Guds ords mening eller ej.

Det er vigtigt, at Guds ord bliver læst – men det er også vigtigt, at det ord, der bliver læst, er Guds.

Den første artikel er formet som en introduktion med fokus på nogle grundlæggende spørgsmål: Hvordan er Bibelen 2020 blevet til? Hvad er principperne bag oversættelsen, og hvordan adskiller arbejdsgangen med en bibel på nudansk sig fra arbejdet med en autoriseret oversættelse? Derudover vil den første artikel give indtryk af, hvordan Bibelen 2020 er blevet taget imod og må forventes at

blive brugt i bibeltro kredse.
I forbindelse med præsentationen af projektet bag Bibelen 2020 nævnes Luthers navn igen og igen, fordi Luther var tilhænger af en såkaldt "meningsbaseret" oversættelse. Spørgsmålet, som *den anden artikel* tager op, bliver derfor: Er Bibelen 2020 et oversættelsesprojekt i Luthers ånd, og kan vi som bibeltro, evangelisk-lutherske glæde os over den tilgang, som den nye oversættelse repræsenterer? Herunder kommer vi til at se nærmere på nogle af de oversættere, der har arbejdet mest med den nye bibel, og hvordan de forholder sig til den bibel, de har arbejdet med.
Med afsæt i problematikkerne fra de første artikler følger i *tredje artikel* den egentlige vurdering af Bibelen 2020. Her kommenteres en lang række konkrete eksempler, der viser nogle tendenser i den nye bibel, og som kan give indtryk af, om der er alvorlige problemer med oversættelsen, eller om problemerne ligger inden for det, der kan accepteres. Kan det anbefales at bruge den nye oversættelse som bibeltro – til personligt brug og/eller i mission og åbne bibelstudiegrupper?
Den fjerde og sidste artikel giver nogle perspektiver for, hvor vi er på vej hen med de danske bibeloversættelser, og slutter med at give nogle konkrete råd til valg af bibel for den, der ønsker en bibeltro oversættelse.

En lang proces

Det skulle have været fejret med pomp og pragt, da den nye oversættelse blev udgivet; med deltagelse af dronningen og med en lang række folkelige arrangementer og foredrag. Situationen med coronasmitten gjorde dog, at den nye bibel fik en mere afdæmpet lancering. Men for Bibelselskabet var udgivelsen kronen på en lang og ressourcekrævende proces.
I 2007 udkom første del af arbejdet med den nye bibeloversættelse: *Den nye aftale* (Det Nye Testamente på nudansk). Og frem mod udgivelsen af Bibelen 2020 er der udkommet otte prøveudgivelser af skrifter fra Det Gamle Testamente som selvstændige bogudgivelser.
En del af oversættelserne fra Bibelen 2020 har altså været udgivet før, men nu er de på baggrund af den respons, der er givet, blevet revideret og redigeret til brug i den samlede bibel, som også indeholder nyoversættelser af de resterende 31 bøger i Det Gamle Testamente, som ikke har været udgivet før.

Den grundlæggende arbejdsgang

Bibelen 2020 er oversat af eksperter i græsk, hebraisk og nudansk.
Da eksperter i grundsprogene sjældent er lige så store eksperter i at formulere sig på nudansk, har man typisk arbejdet i små teams på 2-3 personer om hvert enkelt skrift. Så har eksperten i grundsproget forsøgt at udtrykke meningen med teksten, hvorefter nudanskeksperten har overvejet, om der ville være bedre måder at udtrykke meningen på med tanke på målgruppen. Sådan har man korresponderet frem og tilbage med hinanden i oversættelsesteamet med sparring fra Bibelselskabets redaktører.
Efter dette grundlæggende arbejde er oversættelsen af et skrift blevet læst igennem af en eller flere fagkonsulenter.

Læsegrupperne

En stor del af grundoversættelserne fra Det Gamle Testamente er desuden blevet prøvet af i *læsegrupper.* Og her har vi noget unikt ved Bibelen 2020, som er en af baggrundene for, at man har lanceret den som "hele Dan-

marks bibel".
I sin bog *Når Bibelen oversættes* fortæller generalsekretær for Bibelselskabet Birgitte Stoklund Larsen detaljeret om oversættelsesprocessen og tankerne bag oversættelsen. Hun beretter i kapitlet *Danmark oversætter Bibelen* om, hvordan læsegrupperne blev langt vigtigere for oversættelsesarbejdet, end man egentlig havde forestillet sig.
En af grundene til læsegruppernes store betydning var en artikel i Politiken, som betød, at Bibelselskabets ønske om at få almindelige danskere til at give respons på oversættelsen, nåede ud til en gruppe mennesker, der ellers ikke ville have hørt om eller fattet interesse for projektet.
Birgitte Stoklund Larsen forklarer:

"Dagbladet Politiken skrev en artikel om initiativet, illustreret med en tegning af Jesus på korset med den meget nudanske taleboble: 'Så er den onduleret.' Den artikel bidrog sandsynligvis til, at mange også uden for Bibelselskabets radius blev opmærksomme på projektet. Mange meget forskellige grupper meldte sig: To veninder læste sammen. Et kærestepar, hvor han var ateist og hun var kristen. Præster læste med deres konfirmander. En bedstemor læste med sit barnebarn. Gymnasielærere læste med deres religionshold. Elever fra folkeskoler og fra fri- og efterskoler læste. Bibellæsegrupper fra både folkekirker og frikirker læste. Nogle grupper blev dannet til lejligheden, mens andre havde læst sammen i mange år; nogle havde læst Bibelen, andre plejede at samles om skønlitteratur (…)
Mere end 70 grupper i alt meldte sig til at læse hver et eller flere skrifter. Omkring 500 mennesker blev på denne måde involveret i arbejdet. Læsegrupperne blev derfor langt vigtigere for oversættelsen, end man på forhånd havde forestillet sig."[1]

Birgitte Stoklund Larsen kalder modellen med læsegrupper for et eksempel på "borgerdrevet forskning", hvor ikke-fagfolk hjælper forskerne. Læsegrupperne skulle give respons på, om teksten var forståelig, om der var sproglige udtryk, der stod i vejen for indholdet, og om der var formuleringer, man opfattede som henholdsvis dårligt og vellykket sprog.
I arbejdet med gennemlæsningen fik læsegrupperne en fornemmelse af udfordringerne ved at oversætte Bibelen:

"Flere læsegrupper fik et ganske frit forhold til bibelteksten, når de læste på denne måde med fokus på de sproglige formuleringer. Læsegrupperne agerede fuldstændigt som redaktører, der ville forbedre teksten, rydde ud i mængden af navne på tilsyneladende mindre vigtige personer og byer, der skabte mere forvirring end oplysning; de foreslog at stryge vers og passager, som ikke gav mening eller virkede som sære indskud. Det var spørgsmål, som også var blevet overvejet blandt oversætterne."[2]

En del af forslagene blev fulgt og andre vurderet som lidt for radikale. Birgitte Stoklund Larsen slår fast, at der jo er tale om en *oversættelse*, ikke en "redigeret udgave af Bibelen".
I mange andre tilfælde var læsegrupperne dog mere konservativt indstillede end oversætterne. "Sådan taler Gud ikke," lød det repræsentativt i en af reaktionerne.
Der er udarbejdet et religionsvidenskabeligt speciale på baggrund af læserresponserne, og her lyder konklusionen, at "læserne forven-

ter, at Bibelen fører en ind i en anden verden". Der er blandt læserne stadig forventninger til et særligt bibelsprog, som adskiller sig fra det dagligdags sprog, og som er mere højstemt og poetisk samt talt med større autoritet.
Mange reagerede desuden kraftigt mod, at der ikke længere fandtes "engle" og "velsignelse" i den nye oversættelse af Det Gamle Testamente.[3]

Den redaktionsgruppe, som i sidste del af processen arbejdede med sammenhængskraft og ensartethed i de sproglige valg, gennemgik også læsernes respons, og forslagene blev fulgt, hvis man var enige. Dermed blev det for eksempel besluttet – som en af de direkte konsekvenser af læsegruppernes indflydelse – at englene og velsignelserne blev genindført i den nye oversættelse.

Større frihed
Arbejdsgangen med Bibelen 2020 adskiller sig fra arbejdsgangen ved en autoriseret oversættelse først og fremmest ved en *større frihed* i arbejdet.

Det er vigtigt, at Guds ord bliver læst – men det er også vigtigt, at det ord, der bliver læst, er Guds.

Tre faktorer er afgørende for denne større frihed:

1) Ingen kirkelig kontrol
Når Bibelselskabet udgiver en autoriseret oversættelse, er der en høringsrunde, hvor biskopper, menighedsråd og andre centrale aktører i folkekirken og i andre kirkesamfund har mulighed for at kommentere.
I forbindelse med 1992-oversættelsen blev der desuden nedsat en såkaldt revisionskomité, der skulle drøfte og træffe beslutning om "oversættelsen af steder i Bibelen, som spiller en afgørende teologisk rolle i den kirkelige tradition, herunder steder i Det Gamle Testamente, som er citeret i Det Nye Testamente".[4] I denne revisionskomité på 17 mand var den kirkelige højrefløj repræsenteret ved 3 personer, som takket være deres grundige og vedholdende indsats fik indført en række vigtige ændringer.[5]
En stor del af dette omstændelige kirkepolitiske arbejde har man undgået med Bibelen 2020, fordi den ikke er en autoriseret oversættelse. I stedet har man fået responsen fra de læsegrupper, der selv har meldt sig til gennemlæsningen, og Bibelselskabets redaktionsgruppe har i princippet været helt fri til at følge læsernes forslag eller lade dem ligge. Det at oversættelsen ikke har skullet autoriseres til brug i kirken har betydet, at Bibelen ikke i samme grad er forpligtet på den "kirkelige tradition", og når man ikke skulle have oversættelsen igennem en række godkendelser, har det givet en "langt større frihed til at eksperimentere og træffe valg".[6]

2) Oversættelse fra grundsprogene
At Bibelen 2020 er oversat fra græsk og hebraisk virker på én måde som en selvfølge – og så er det alligevel langt fra en selvfølge. Et lille blik på historien kan sætte det i perspektiv.

Luther, Resen og de nyere oversættelser
De første danske bibeloversættelser var oversat på baggrund af Luthers tyske oversættelse. Det var altså en oversættelse fra tysk, ikke en oversættelse fra græsk og hebraisk, ud fra

den store tiltro man havde til Luthers oversættelsesevner og lys over Skriften.
I 1607 fik vi den første danske oversættelse af Bibelen på baggrund af grundsprogene. Den var foretaget af en enkelt mand: den meget arbejdsomme og grundige professor og biskop Hans Poulsen Resen.
Resens oversættelse – eller opdateringer af den – blev derefter udgangspunkt for de næste flere hundrede års danske bibeludgaver, faktisk helt indtil 1948, hvor der igen forelå en ny autoriseret udgave af hele Bibelen, som ikke blot var en opdateret udgave af tidligere bibeloversættelser, men oversat fra bunden.
Det er den udgave af Bibelen, som nogle i dag stadig kender og refererer til som "den gamle oversættelse". Men "den gamle oversættelse", som begyndte med oversættelsen af Det Gamle Testamente i 1931 og blev færdiggjort som hel bibel i 1948, var altså et regulært nybrud i den danske bibels oversættelsestradition.

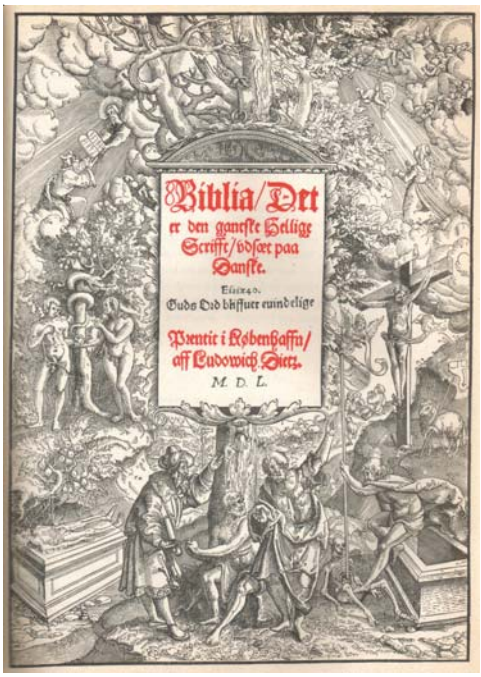

Den første danske bibel, Christian III's bibel, var oversat fra tysk efter Luthers bibel.

Siden har vi så fået 1992-oversættelsen, den (efterhånden ikke længere så) nye oversættelse, som også er oversat direkte fra grundsprogene, og som dermed ikke bare er en revideret udgave af 1948-oversættelsen.
I den danske bibeloversættelses historie har vi altså gennem 500 år kun haft tre autoriserede bibeludgaver, hvor oversættelsesarbejdet er blevet gjort helt fra grunden. De øvrige bibeludgaver er mere eller mindre omfattende opdateringer af tidligere oversættelser.

Ikke en 'ændring af den tidligere oversættelse'

På en måde er det en selvfølge med oversættelse fra grundsprogene, for det er jo med de to seneste bibeloversættelser blevet den nye standard i dansk bibeltradition. Og her adskiller Bibelen 2020 sig altså ikke fra 1992-oversættelsen.
Ser man på historien, er det dog ikke selvfølgeligt, og ser man på modtagelsen og vurderingen af den nye bibel viser det sig også, at man i praksis let kommer til at tænke om den som en redigeret udgave af den tidligere oversættelse.
Den tidligere biskop Steen Skovsgaard kommenterer i Kristeligt Dagblad på oversættelsen af Første Mosebog 1, vers 2, som i Bibelen 2020 lyder: "Gud lod sit åndedræt blæse over vandet" (autoriseret oversættelse: "Guds ånd svævede over vandene").
Steen Skovsgaard stiller sig – i en ellers meget positiv anmeldelse – spørgende over for denne oversættelse: "Hvorfor dog være så bange for ånd? Hvorfor denne omskrivning af ånd til åndedræt og åndedrag?"
Men det er en kommentar, der får Søren Holst, den hebraiskkyndige nyoversætter af Første Mosebog, til tasterne i et modsvar:
"Den lærde biskop emeritus ved det natur-

ligvis godt, men for andre læseres skyld bliver jeg nødt til at understrege: Vi har skam ikke skrevet noget om! Ikke den mindste lille smule. For vores opgave har ikke været at revidere den eksisterende oversættelse. Vi har forsøgt at finde den mest rammende danske gengivelse af det hebraiske ord 'ruach' i lige præcis dén sammenhæng, som skabelsesberetningen er."[7]

Mon ikke en del af os, der har læst i Bibelen 2020, ligesom Steen Skovsgaard flere gange har tænkt: "Hvorfor har de *ændret* det på den måde?"
Men det er altså en forkert måde at spørge på!
Det kan være svært at forestille sig for en almindeligt bibellæsende person, at oversætterne ikke har haft 1992-oversættelsen i baghovedet, mens de oversatte, og har tjekket og sammenlignet med den. Der er ganske givet også forskel på, hvordan oversætterne har forholdt sig til den autoriserede oversættelse i deres arbejde. Men vi skal regne med, at oversætterne generelt er på et niveau i græsk og hebraisk, hvor de til daglig arbejder ud fra grundsprogene og videnskabelige kommentarer – og ikke ud fra en dansk oversættelse. Derfor må vi tage det for pålydende, når vi her får at vide, at vi ikke skal spørge til, hvorfor oversætterne har "ændret" noget, for det er ganske enkelt ikke sådan, de har arbejdet.

Videnskabelig oversættelse i 1992 og 2020
I princippet adskiller Bibelen 2020 sig ikke fra 1992-oversættelsen ved at være oversat direkte fra grundteksten. I begyndelsen af arbejdet med 1992-oversættelsen stod man også stejlt fast på, at det var den "videnskabelige" tilgang og ikke den kirkelige tradition, der var bestemmende for oversættelsen. Men der skete noget i processen med den autoriserede oversættelse, som ikke skete med Bibelen 2020. Efterhånden som arbejdet med 1992-oversættelsen skred frem, og der blev offentlig debat om nogle af prøveoversættelserne, blev man stadigt mere bevidste om, at en autoriseret oversættelse også måtte være forpligtet på den kirkelige tradition og ikke kun den nyeste forskning.[8]
En af oversætterne bag den autoriserede bibel beretter om sin personlige proces: Hun gik først til arbejdet bevæbnet med de nyeste kommentarer, "og med blikket fokuseret på den hebraiske tekst gav jeg mig i kast med opgaven". Men efterhånden som arbejdet skred frem, blev hun mere og mere bevidst om og personligt interesseret i "den århundredlange tradition, man som bibeloversætter indgår i". Denne interesse voksede sig med tiden så stor, at den blev til en hel ph.d.-afhandling: *Skriftsynet igennem den danske bibels historie*, der undersøger oversætternes bibelsyn og tilgang til oversættelsen fra de første danske oversættelser og indtil 1992-oversættelsen.[9]
Selvom 1992-oversættelsen også er oversat fra grundteksten, er den kirkelige tradition – og dermed den tidligere oversættelse af Bibelen – generelt langt længere fremme i bevidstheden, end hos oversætterne af Bibelen 2020.
Oversætterne af Bibelen 2020 sætter generelt en ære i ikke at lade sig bestemme af tidligere danske oversættelser. Det kan for eksempel godt være, at der er en lang kirkelig tradition for at oversætte med, at "Guds ånd" svævede over vandene – og at det er en reference til Helligånden, som viser, at Det Gamle Testamente også kender til, at Gud er en treenig Gud. Men vi oversætter ikke ud fra tra-

ditionen! Vi oversætter ud fra, hvad der efter vores faglige vurdering er den mest plausible forståelse af det hebraiske ord!

Vi må forstå, at oversættelse ud fra grundteksten og ud fra den nyeste forsknings indsigter er en faglig stolthed for de fleste græsk- og hebraiskkyndige. Derfor gav det også sammenstød, da man i processen med 1992-oversættelsen efterhånden måtte give køb på noget af denne "forskningsmæssige frihed" og til dels tage større hensyn til den kirkelige tradition og til højrefløjens argumenter for en oversættelse i overensstemmelse med den kirkelige tradition.
Men i Bibelen 2020 har forskerne i langt højere grad beholdt deres frihed til at oversætte fra grundteksten *uden* sideblik til tidligere oversættelser eller indvendinger fra den kirkelige højrefløj. Undertiden har denne frihed og stolthed givet sig et bagvendt udslag i, at man alligevel har skelet til 1992-oversættelsen – ikke for at rette sig efter den, men for at vælge en anden oversættelse end den autoriserede!
Martin Ehrensvärd, som har arbejdet med oversættelsen af Esajas' Bog, beretter for eksempel om en specifik problematik ved oversættelsen af profetskrifter, hvor der i en del tilfælde var flere tolkningsmuligheder, der var lige plausible, og som havde stor betydning for indholdet. Her må man som oversætter træffe et valg. Og her brugte man 1992-oversættelsen som et omvendt pejlemærke: "Lektor Søren Holst og jeg har lavet den tommelfingerregel, at hvis 1992 havde truffet ét valg, så skulle vi træffe et andet med 2020-udgaven."[10]

Bibeltro forskning
Når der her skelnes mellem oversættelser efter den "kirkelige tradition" og oversættelser efter den "nyeste forskning", er det vigtigt at være klar over, at der er tale om en forenkling. Forskellen mellem de to tilgange ligger ikke i, om man er fagligt kompetent og opdateret om den nyeste forskning. Forskellen ligger i grundindstillingen og forhåndsforventningen:
Går jeg til Bibelen med en forventning om her at møde menneskers forestillinger om Gud fra forskellige tider? Eller går jeg til Bibelen med en forventning om her at møde et helligt ord, der på samme tid er helt og fuldt Guds og menneskers ord? Kan jeg forvente, at Bibelen hænger sammen, fordi den er blevet til ved den samme Ånd fra først til sidst? Og må jeg på den baggrund læse hele Bibelen som Guds ord i lov og evangelium med Kristus som kerne og stjerne?
Der er en verden til forskel på *tilgangen*, men ikke nødvendigvis på niveauet og fagligheden.

3) Nudansk og meningsbaseret oversættelse
Bibelen 2020 er også en oversættelse med "større frihed" på den måde, at man har valgt at fokusere på *meningen* i teksten frem for den præcise ordlyd, og denne mening skal oversættes til *nudansk*.
Det er to begreber, som det umiddelbart er svært at sige noget imod: Selvfølgelig skal man oversætte meningen med teksten! Hvad skulle man ellers oversætte? Noget, der ikke var meningen?
Og selvfølgelig skal man oversætte til et ordentligt nudansk! Det er vel selve formålet med nye oversættelser, at man skal opdatere sproget, så det passer mere med det sprog, vi snakker i dag?
Men det er ikke helt så enkelt.

Bibelsprog

Biskop Resen havde en anden tilgang – og med ham størstedelen af den danske bibeloversættelsestradition. For Biskop Resen var det afgørende at oversætte så tæt på grundteksten som muligt – også selvom det havde omkostninger for læsbarheden og den umiddelbare forståelighed af teksterne. Biskop Resen var altså mere optaget af ikke at komme til at ændre ved Guds ord end af, at teksterne skulle give umiddelbar mening for læseren. Og det er som følge af dén meget respektfulde omgang med Guds ord, at Bibelen gennem flere hundrede år har været vanskelig og kringlet læsning. Bibelsproget har været en form for hybridsprog – et blandingssprog mellem dansk og græsk eller dansk og hebraisk – og dermed har det at begynde at læse i Bibelen på nogle måder været som at begynde at lære et nyt sprog.

I det 20. århundredes danske bibeloversættelser har man fjernet sig mere og mere fra Resen-traditionen og er begyndt at tage flere og flere hensyn til læsbarheden og det mundrette danske sprog. Men der er grænser for, hvor anderledes en bibel kan blive fra den ene dag til den anden. Derfor ser man stadigvæk i 1948-oversættelsen, at det danske sprog i stort omfang er bundet op på den græske eller hebraiske sætningskonstruktion. Det giver "tunge" sætninger, hvor man tydeligt mærker, at det ikke er sådan, vi ville sige på normalt dansk.

Også i 1992-oversættelsen mærker man, at der undertiden mere er tale om en fordanskning af en græsk eller hebraisk tekst end en almindelig oversættelse, men man har dog taget sig større friheder af hensyn til et mere flydende dansk sprog.

Hvor vigtigt er det at være tæt på grundteksten? Hvor langt er det forsvarligt at fjerne sig fra ordene og sætningskonstruktionerne i grundteksten for at opnå et forståeligt og flydende dansk? Hvor store krav kan man stille til læseren om at "lære et nyt sprog", når man går til Bibelen?

Det er ikke mindst de spørgsmål, det handler om, når vi taler om nudansk og meningsbaseret oversættelse.

Almindeligt (sekulært) sprog

Her har Bibelen 2020 tydeligt valgt en vej: Det skal være en bibel, der er til at forstå for alle, også for mennesker, der ikke har nogen særlige forudsætninger på forhånd, og som ikke er oplært i at forstå "bibelsprog". Da man begyndte oversættelsen, forestillede man sig et par konkrete læsere: 16-årige Patrick fra Herlev og en 48-årig sygeplejerske fra Odense, der kun kom i kirke til jul. Det var dem, man sigtede på at nå med oversættelsen; det var dem, der skulle kunne læse og forstå Bibelen.

Her har vi et perspektiv ved den nye oversættelse, som er helt centralt for at forstå de valg, man har truffet: Det er den *sekulære* danskers sprog, man ønsker at ramme, og det er den almindelige danskers religiøse horisont, der danner grundlag for, hvad man forventer sig af sin læser. Der skal *ikke* være nogen oplæring og indføring i et bestemt bibelsprog eller nogle bestemte udtryk – og derfor må centrale ord i troslæren også udelades eller omskrives, hvis de ikke kan forventes at være umiddelbart forståelige for Patrick eller sygeplejersken fra Odense.

Der findes af samme grund i Bibelen 2020 ingen sproglige noter, for hele teksten skal jo være umiddelbart forståelig, som den er.

Og af samme grund var læsegrupperne så vigtig en faktor i oversættelsen som test på,

hvad der var forståeligt sprog for forskellige målgrupper.

Balancegangen

Med sådan en tilgang er det klart, at Bibelen 2020 må tage sig store friheder i forhold til grundteksten. Men der er naturligvis en grænse. Der er også for oversætterne af Bibelen 2020 en forpligtethed – ikke på den kirkelige tradition, men på at kommunikere det, som ifølge forskerne bag oversættelsen er den rigtige mening med den bibelske tekst. Som Birgitte Stoklund Larsen påpeger: Der er stadig tale om en oversættelse og ikke en genskrivning eller opdatering til nutiden, sådan som når den tyske *Volxbibel* for eksempel lader den fortabte søn blive toiletpasser på hovedbanegården. Den slags opdaterede genfortællinger finder man aldrig i den nye danske bibel.

Bibelen 2020 befinder sig altså også på en balancegang i forhold til, hvor langt man vil gå væk fra den konkrete tekst for at kommunikere meningen, og her har eksperterne i grundsprogene og eksperterne i nudansk holdt hinanden i skak, så teksten skulle blive både forståelig i dag og tro mod den bibelske teksts mening. Men i idealet om en umiddelbar forståelighed for den sekulære dansker ligger en større grad af frihed til tilpasning af teksten til den moderne danskers referenceramme end i nogen tidligere danske bibeloversættelser.

Modtagelsen af Bibelen 2020

Efter nu at have set på arbejdsgangen og principperne bag oversættelsen, skal vi opholde os lidt ved, hvordan den nye bibel er blevet modtaget.

Først skal vi kort se på den generelle positive vejledning, der er givet fra bibeltro hold.

I Bibelen 2020 er det den *sekulære* danskers sprog, man ønsker at ramme, og det er den almindelige danskers religiøse horisont, der danner grundlag for, hvad man forventer sig af sin læser. Derfor må centrale ord i troslæren også udelades eller omskrives, hvis de ikke kan forventes at være umiddelbart forståelige.

Dernæst skal vi se på den mest udbredte kritik af Bibelen 2020 og på Bibelselskabets svar på kritikken.

Ved at se på den modtagelse, som Bibelen 2020 har fået blandt ledere på den bibeltro linje, vil vi få et tydeligt fingerpeg om, hvordan Bibelen 2020 forventeligt kommer til at blive brugt i konservative sammenhænge.

En god mulighed

Den mest almindelige tilgang til Bibelen 2020 blandt ledere på den kirkelige højrefløj er, at vi skal tage godt imod den nye bibeloversættelse. Vi skal være bevidste om, hvad det er for en slags oversættelse, og hvad der er dens styrker og begrænsninger. Men når vi er det, giver den nye bibel gode muligheder for os selv til at få nye øjne på teksterne, og frem for alt er det en mulighed til at læse Bibelen med andre, der ikke føler sig hjemme i "bibelsproget".

Nogle repræsentative citater viser denne tilgang:

Indre Missions vicegeneralsekretær Peter

Nord Hansen skriver på Indre Missions blog:
”Jeg vælger at tage imod denne oversættelse som et kærkomment supplement til den autoriserede oversættelse. Som sådan kan den være med til at give os, der er fortrolige med oversættelsen fra 1992, nye indsigter og nye oplevelser med det bibelske budskab. Og ikke mindst bliver den forhåbentlig årsag til mange nye bibellæsere.
Bibelselskabet har brugt mange kræfter på oversættelsen, men bruger nu også en del kræfter på at gøre dette til en anledning for nye bibellæsere. Og her synes jeg, vi skal gå helt med og gøre alt, hvad vi kan for at gribe de muligheder, vi får, for at sætte fokus på Bibelen i det nye år.
Lad os sammen gøre 2020 til Bibelens år! Lad os gøre det ved at give Bibelen til mennesker omkring os og ved at tilbyde at læse i den sammen med dem.”[11]

I avisen Udfordringen formulerer han det sådan:
”Det vigtigste er, at flere får lyst til at læse Bibelen og oplever, at den taler ind i deres liv (…)
[Er en ny nudansk bibeloversættelse bedre til at åbne Bibelen for nye?] Det tror jeg. De tekster, jeg hidtil har læst fra Bibelen 2020, fungerer utrolig godt. Sproget glider ubesværet, det er en tekst, der er nem at forstå. Det er bestemt ikke uvæsentligt, når nye læsere skal inviteres indenfor. Hér slår man sig ikke på sproget, men kan nyde de store fortællinger uden stop og hak. Jeg tror, flere kan få hul på Bibelen.”[12]

Luthersk Missions generalsekretær Søren Skovgaard Sørensen skriver i avisen Tro & Mission:
”Når der kommer en ny bibel fra Bibelselskabet, bliver den kendt i bredere kredse. Det er en oplagt chance for os, der gerne vil samtale om Bibelen, så mennesker møder Jesus (…) Vi herhjemme har også brug for at være kloge på vores kultur, hvis vi skal tale ind i den. Vores naboer tænker ikke på samme måde som os, der er kommet i missionshuset i mange år. Det nytter ikke noget, at vi taler et sprog, som er vanskeligt at forstå. Bibelen 2020 kan være en hjælp for os til at tale ind i tiden.”[13]

I en bibeltime siger han det på denne måde:
”Jeg forstår egentlig godt, at mine naboer ikke lige ønsker at gå i krig med en bibelkreds sammen med mig og den her slidte bibel (…) Men vi har en chance – en fantastisk mulighed nu her i marts! Der kommer en helt spritny bibel, som *vi* ikke har læst, og som *de* ikke har læst. Spørg dem, om de har lyst til otte aftener de næste to måneder, og læs nogle kapitler sammen med dem. Køb bogen nede i butikken, ved Bilka eller Kvickly, hvor du handler.”[14]

I Luthersk Mission deles citater fra Bibelen 2020 på forsiden af Tro & Mission og på Facebook. Redaktør og kommunikationsleder Nicklas Lautrup-Meiner forklarer denne praksis og udtaler om den nye bibeloversættelse:
”Hele den sproglige pointe med Bibelen 2020 er, at oversættelsen skal være på mundret 2020-dansk. Det er ikke en ord-til-ord oversættelse, sådan som DO92 (hvor der i øvrigt også er stærkt kritisable oversættelser, der giver et forkert billede af essensen i teksten). Bibelen 2020 skal ikke bruges til dybdegående bibelstudie, men snarere til en sammenhængende læseoplevelse (…)
Når vi i LM’s kommunikationsteam har valgt

at poste bibelvers fra søndagens tekst fra Bibelen 2020 er det af flere grunde:
- For at opmuntre folk til at læse Bibelen 2020 og få et frisk nyt møde med Bibelen. Selvom der er masser af ting, jeg personligt er dybt uenig i (omtalen af synd, udeladelsen af Guds tilnavne, fraværet af "Israel" i NT, som der heldigvis er rettet op på i den nyeste udgave, og sikkert meget mere), synes jeg også B2020 giver et frisk møde med bibelteksten og sætter tanker i gang.
- For at minde om den opmuntring til at læse Bibelen 2020 med deres ikke-troende venner, naboer, kolleger, familie etc., som LM's generalsekretær tidligere er kommet med."

Bibellæserringen har i anledning af udgivelsen af Bibelen 2020 udarbejdet en *Guide til åben bibelstudiegruppe,*[15] hvor det anbefales at bruge Bibelen 2020. Den samme anbefaling giver landsleder Lasse Holmgaard Iversen på Bibellæserringens hjemmeside:
"Betyder den punktvise kritik, at man ikke kan bruge Bibelen 2020? Det mener jeg ikke. 1992-oversættelsen har også sine svagheder, og som mantraet blandt folk, der arbejder med de bibelske grundtekster siger, så er '…enhver oversættelse en fortolkning'.
Det gode ved Bibelen 2020 er, at den heller ikke foregiver at være andet. Det ér en mere fortolkende og forklarende oversættelse, og når man læser den som sådan, så vil jeg gerne anbefale den.
For nogen vil det betyde at de forstår teksten bedre, og dét kan jeg kun være glad for. For andre vil det være et nyt møde med kendte tekster.
Og så kan jeg ikke lade være med at anbefale af et frimodigt hjerte, at vi, som kender og elsker Bibelen, benytter udgivelsen af Bibelen 2020 til at læse den med nye bibellæsere, og gå på opdagelse i den gamle tekst med de nye ord."[16]

På Evangelisk Luthersk Netværks blog lyder vejledningen fra Lasse Holmgaard Iversen:
"Læs den som det, den er! Den er netop ikke en ny autoriseret oversættelse, men en fortolkende udgave, som gør det muligt at læse Bibelen – og forstå hvad man læser (…) Hver gang, der kommer en ny oversættelse, så giver det anledning til opmærksomhed, og jeg håber, at flere griber muligheden for selv at få læst eller hørt bibelteksterne på en ny måde. Jeg håber også, at det betyder, at flere vil invitere andre med til at læse den. Jeg tror, at der er en ny generation af bibellæsere, som vi nu har mulighed for at få med på vognen."[17]

I Indre Missions Tidende skriver undervisningskonsulent Sprint Aagaard Poulsen:
"Bibelselskabets nye oversættelse af hele Bibelen – Bibelen 2020 – er en dejlig, nudansk oversættelse, der kan blive til stor glæde, både for helt nye bibellæsere og for de mere erfarne (…) Jeg tror bestemt, at nye bibellæsere vil finde Bibelen 2020 indbydende, og her har den en af sine store styrker. Mine erfaringer fra de læsegrupper, jeg var med i under Bibelselskabets store forberedende arbejde med oversættelsen, siger mig, at den også giver mange af os "gamle" læsere ny lyst til at læse i Bibelen.
Især på tre områder. For mange er 1992-udgaven af Det Gamle Testamente ikke ret nem at læse meget i. Her har Bibelen 2020 givet sproget en tilgængelighed, der har givet stor læseglæde for mange. Endvidere er det ofte berigende lige at høre en anden formulering på nogle vers, man kender godt. Det giver anledning til at se nye vinkler i Guds ord. Det

redder os fra den "blindhed", der kan komme, når man læser noget, man kan udenad. Det tredje område er, at den generelt er bedre til højtlæsning end 1992-oversættelsen."[18]

Brug af Bibelen 2020

Nogle af de artikler og indlæg, som citaterne ovenfor stammer fra, har også enkelte forbehold i deres anbefaling af Bibelen 2020.

Det nævnes for eksempel, at vi, når vi læser i Bibelen 2020, skal være særligt opmærksomme på gudsbilledet og menneskesynet: Er Gud blevet menneskeliggjort, og er det blevet knapt så voldsomt med beskrivelsen af menneskets syndighed? I forhold til debatten om køn og seksualitet skal vi også være opmærksomme på, om Bibelen er blevet gjort mere kønsneutral og politisk korrekt.[19]

De fleste er enige om, at der naturligvis er problemer ved Bibelen 2020 – men det nævnes som regel i samme åndedrag, at sådan vil det være ved enhver oversættelse. "Enhver oversættelse er en tolkning." Og derfor anbefales det blot, at vi er opmærksomme på forudsætningerne for Bibelen 2020, og at vi i øvrigt bruger flere oversættelser, når vi skal have lys over bibelteksterne.

De problemer, der er ved Bibelen 2020, er altså ikke af et omfang, så oversættelsen generelt må regnes for ubrugelig, upålidelig eller farlig for troen. Der gives samlet set en klar positiv tilskyndelse til at bruge Bibelen 2020 både privat og i mission. Det kommer til udtryk for eksempel i formuleringer som disse af Sprint Aagaard Poulsen:

"Vi har at gøre med en grundig oversættelse fra basis-skrifterne. Et seriøst stykke håndværk (…) I forhold til mange andre oversættelser på verdensplan, der har valgt samme prioritering, er Bibelen 2020 faktisk meget tekstnær (…) Mit klare indtryk er, at Bibelen 2020 langt hen ad vejen er til at stole på."[20]

På baggrund af den generelt positive bedømmelse af Bibelen 2020 fra ledere på højrefløjen, vil det være nærliggende for mange bibellæsere at ønske sig en ny bibel i julegave og se frem til de nye input til bibellæsningen, som den kan give. Det vil også være nærliggende at give Bibelen 2020 til unge, der ikke er kommet i gang med bibellæsningen endnu, eller som har svært ved at tage sig sammen til det. Det vil være nærliggende for forkyndere og præster at bruge Bibelen 2020 som ny inspiration og hjælp i prædikener og samtaler. Og Bibelen 2020 vil være oplagt at bruge i åbne bibelstudiegrupper og generelt i mødet med søgende mennesker.

Én meget specifik kritik af Bibelen 2020 har dog givet genlyd i mediebilledet og har skabt en skepsis over for den nye bibeloversættelse, som uden tvivl har påvirket udbredelsen af den nye oversættelse i konservative sammenhænge.

Israel

Allerede i forbindelse med udgivelsen af *Den nye aftale* i 2007 påtalte Jan Frost, den daværende formand for Ordet og Israel, i et debatindlæg i Kristeligt Dagblad det problematiske i, at Israel var fjernet fra Det Nye Testamente. Dengang vakte det dog ikke nogen synderlig opmærksomhed. Derfor beretter generalsekretær Birgitte Stoklund Larsen, at det har været overraskende og overvældende med den store mediestorm, Bibelselskabet har været igennem, efter at samme Jan Frost kom med den samme kritik 13 år senere.

Denne gang udgav Jan Frost en 7 minutter lang video på YouTube, og da den kom i

udenlandske mediers søgelys, tog det fart. Historien blev også pustet op og fordrejet i den udenlandske gengivelse af Jan Frosts video. Birgitte Stoklund Larsen fortæller, at hun har modtaget opkald fra journalister fra Israel, Australien, Brasilien, Schweiz osv., som alle havde forstået det sådan, at Israel helt var udeladt i Bibelen 2020. Men der står altså Israel over 2000 gange i "Den gamle aftale" (Det Gamle Testamente).

På Bibelselskabets facebookside er det strømmet ind med kommentarer fra både dansk og udenlandsk side om denne formodet politisk bestemte omskrivning af Det Nye Testamente. Og mange bibeltro kristne har fulgt trop og af denne grund advaret deres venner mod oversættelsen på de sociale medier.

Hvor stor opmærksomheden om denne problematik har været, illustreres af, at de første fire spørgsmål i afdelingen "Spørgsmål og svar om Bibelen 2020" på Bibelselskabets hjemmeside, lyder:

1. Er Israel udeladt i den nye bibeloversættelse, Bibelen 2020?
2. Har I udeladt "jøderne" i Bibelen 2020?
3. Hvorfor står der kun "Israel" én gang i Den Nye Aftale (Det Nye Testamente på nudansk) i Bibelen 2020?
4. Er der også sket noget med "Israel" i Det Gamle Testamente i Bibelen 2020?

Bibelselskabets egen forklaring

En ting er vigtig at slå fast: Israel blev med Bibelen 2020 ikke simpelthen *slettet* fra Det Nye Testamente; det blev i langt de fleste tilfælde *omskrevet* til "det jødiske folk" eller "jøderne".

Hvorfor gjorde man så det?

Her er mange tilbøjelige til at sige: Det er et politisk valg! Det er for ikke at støde nogen moderne læsere, der ikke bryder sig om navnet Israel, men foretrækker Palæstina.

Men vi må først og fremmest høre på, hvordan Bibelselskabet selv har forholdt sig til kritikken og forsvaret deres beslutning. Forklaringen fra Bibelselskabet er, at der udelukkende var tale om en sprogpolitik, der skulle hjælpe den moderne læser. Det drejede sig om, at "Israel" i langt de fleste tilfælde i Det Nye Testamente ikke er betegnelsen for et landområde, men for et *folk* – det jødiske folk. Og det ville være lettere for en moderne læser at forstå, at der er tale om et folk og ikke et landområde, hvis der rent faktisk står, at det er et folk.

Det handler igen om, at man ikke for at læse Bibelen skal tilegne sig et særligt "bibelsprog" og vide, at Israel kan betegne et folk, når de fleste nu vil associere det med et land. I TV-avisen hørte man for nogle årtier siden ofte ordene: "Kreml udtaler, at …" Men Kreml var en fæstning i det centrale Moskva, og fæstningen sagde selvfølgelig ikke noget. Kreml var en form for billedsprog for de russiske magthavere.

Den slags billedsprog kræver det forhåndskundskab at forstå – og det er den slags forhåndsviden, Bibelen 2020 gerne vil undgå.

Af dén grund – og ifølge Bibelselskabet selv ikke af nogen som helst andre grunde – kom ordet "Israel" i arbejdet med *Den nye aftale* på en liste over ord, man skulle undgå eller omskrive.

Denne sprogpolitik blev imidlertid fulgt for firkantet,[21] så at ordet Israel blev udeladt i Det Nye Testamente, selv der hvor det umisforståeligt betegnede et landområde.

Bibelselskabet har lyttet til kritikken og indvilligede i at indføre Israel i Det Nye Testamente igen, selvom man ikke direkte ville kalde det en fejl. Derfor forekommer ordet Israel også 30 steder i det nye oplag af Bibe-

len 2020, der hvor Israel entydigt betegner et landområde.[22]

Reelle problemer

Har hele debatten om fjernelsen af Israel så været overdrevet og blæst op?

En del af debatten har helt sikkert været misforstået og betinget af de stærke følelser, som talen om Israel ofte vækker.

Men det *er* tankevækkende, at der ikke er noget andet internationalt eksempel på, at man har udeladt ordet Israel af Det Nye Testamente. Selv ikke de frieste oversættelser som den tyske Volxbibel, hvor den fortabte søn får job på Hovedbanegården! På den måde kan man i hvert fald sige, at Bibelselskabet vurderede anderledes end alle andre bibeloversættelser på verdensplan, når det kom til, hvad der er umiddelbart forståeligt for et nutidsmenneske.[23]

Ved udeladelsen af ordet Israel gik der vigtige forbindelseslinjer tabt både mellem Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente og mellem Det Nye Testamente og Israel i vores tid. Uden Israel er der en rød tråd gennem bibelhistorien og verdenshistorien, der – om ikke udviskes – så i hvert fald utydeliggøres.

Dertil kommer, at Israel også i "Den gamle aftale" nogle få steder, primært i Salmernes Bog, er blevet udeladt og erstattet med "os" eller "vi". Det er ikke blevet korrigeret i det nye oplag. Grunden til, at man har gjort det, er for at tydeliggøre det eksistentielle aspekt ved salmerne. Men det er ikke god oversættelsesskik at sætte den moderne læser direkte ind i teksten, når den nu er rodfæstet i en historisk sammenhæng. Vi må *gerne* overføre det på os, når Det Gamle Testamente taler om Guds folk Israel – men det er vigtigt, at vi ikke springer over det led, der hedder, at disse ord i første omgang er talt om Israel.

Springer vi over det led og går direkte til den eksistentielle tolkning, hvor Ordet taler om Guds løfter til *mig*, så bliver Bibelen en underligt svævende og filosofisk størrelse; men Gud er en Gud, der taler og handler i *historien*. Gennem historien om Gud og Israels folk lærer vi om Gud, og vi lærer om, hvordan Gud også i dag handler konkret og vil handle konkret i fremtiden.

Proportioner i kritikken

Der er altså problemer med omskrivningerne af Israel i Bibelen 2020. Spørgsmålet er blot, hvor meget de problemer skal og bør fylde i vores vurdering af den nye oversættelse.

Det var godt, at især Ordet og Israel påtalte problemet. Og det var sikkert også et klogt

træk, for at få sin stemme hørt, at man ikke begyndte at fremhæve en række andre problemer, der også er med den nye oversættelse. Men det betyder også, at hvis den eneste kritik af Bibelen 2020, man er stødt på, er med denne Israel-vinkel, så kan man let få det indtryk, at omskrivningen af Israel er *det store problem* med den nye oversættelse.

Hvis så Bibelselskabet for det første har gjort det i en uskyldig hensigt og for det andet i det nye oplag har indføjet Israel en række steder, og hvis vi for det tredje som læsere er blevet så tilstrækkeligt opmærksomme på denne problematik, at vi er klar over, at vi i Bibelens lære om Israel bør holde os til den autoriserede oversættelse – er der så noget problem i at bruge Bibelen 2020?

Det er det, som de følgende artikler vil undersøge.

---

1 Birgitte Stoklund Larsen 2019: *Når Bibelen oversættes*, Bibelselskabets Forlag, s. 58-59.

2 Stoklund Larsen 2019, s.62-63.

3 Stoklund Larsen 2019, s.64-72.

4 Christian Halvgaard 2008: *Kilde eller kanon? Kampen om den danske bibel*, Museum Tusculanum, s.30.

5 De tre personer var Oluf Paaske, Carsten Vang og Kai Kjær-Hansen. Det fremgår af referaterne fra revisionskomitéens møder, at det var højrefløjen, der var klart mest aktiv og velforberedt, når det gjaldt ændringsforslag, og derfor også fik mest igennem. Af de 241 ændringsforslag, der blev taget op til afstemning vedr. Det Gamle Testamente, blev 180 af dem fremført af Carsten Vang og 43 af Kai Kjær-Hansen (Halvgaard 2008, s.31). 2 ud af 17 personer tegnede sig altså for 93% af ændringsforslagene til Det Gamle Testamente (hvoraf desværre ikke alle blev vedtaget, da der skulle være enighed blandt de 17 medlemmer af komitéen).

6 Birgitte Stoklund i et interview: grundtvig.dk/frokost-om-fraekke-ord-i-bibelen.

7 kristeligt-dagblad.dk/kronik/bibelen-oversat-vil-uundgaaeligt-vaere-en-fortolkning.

8 Bodil Ejrnæs 1995: *Skriftsynet igennem den danske bibels historie*, Museum Tusculanum, s.190-198.

9 Bodil Ejrnæs 1995, s.7. Mere om denne afhandlings undersøgelser i sidste artikel.

10 grundtvig.dk/frokost-om-fraekke-ord-i-bibelen.

11 indremission.dk/nc/budskab/blog/blogvisning/browse/1/artikel/slip-bibelen-loes.

12 udfordringen.dk/2020/03/lad-os-slippe-bibelen-loes.

13 dlm.dk/sites/default/files/files/troogmission_20200228.pdf.

14 lm-skjern.dk/wp-content/uploads/2020/01/2020-01-24-Soeren-Skovgaard-Soerensen.mp3.

15 luthersk-netvaerk.dk/wp-content/uploads/pdf/kort-aabs-guide_2020.pdf, jf. luthersk-netvaerk.dk/gaaigang.

16 blr.dk/bibelen-2020-styrker-og-svagheder.

17 luthersk-netvaerk.dk/bibelen-2020-er-udkommet-2.

18 indremission.dk/impulsonline/#/reader/31152/1017234.

19 luthersk-netvaerk.dk/bibelen-2020-er-udkommet-2.

20 indremission.dk/impulsonline/#/reader/31152/1017234.

21 Jf. Søren Holsts bemærkninger: udfordringen.dk/2020/05/israel-i-nye-bibeloversaettelser-et-personligt-vidnesbyrd.

22 bibelselskabet.dk/hvad-er-aendret-i-anden-udgave-af-bibelen-2020, jf. www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/generalsekretaer-vi-har-maaske-undervurdet-det-politiske-potentiale-i-oversaettelse-af.

23 Jf. Jan Frosts bemærkninger i Ordet og Israels zoom-møde, d. 4. maj 2020: youtu.be/vigPIzzUx2Q?t=598.

EN VURDERING AF BIBELEN 2020 II

TILBAGE TIL LUTHER?

Af Henrik Gren Hansen

”Professionelle bibeloversættere, der oversætter Bibelen til nye sprog i den tredje verden, bruger i dag hovedsageligt det lutherske princip, hvor man forsøger at formidle den oprindelige mening på et hverdagssprog. Den metode er også blevet mere accepteret i USA og store dele af Europa de seneste årtier. I Danmark har den haft vanskeligere kår. Men med ’Bibelen på hverdagsdansk’ og ’Den Nye Aftale’ ser det ud til, at tendensen til at vende tilbage til Luthers principper for bibeloversættelser også for alvor er kommet til Danmark.”[1]

Sådan lød det kortfattet i 2007 i en Ritzau-nyhed med titlen ”Tilbage til Luther”, som kommenterede udgivelsen af *Den nye aftale* og den reviderede udgave af *Bibelen på hverdagsdansk.*

Når Bibelselskabet og oversætterne bag Bibelen 2020 skal forklare om principperne for oversættelsen, henviser de også igen og igen til reformatoren. I sin bog *Når Bibelen oversættes* lader Birgitte Stoklund Larsen for eksempel nogle af Luthers overvejelser om at oversætte danne indgangsvinklen til at for klare principperne bag den nye bibeloversættelse:

”Lad os se lidt nærmere på Martin Luthers åbne brev om at oversætte fra 1530. Det rummer nogle overvejelser, som er relevante også for moderne oversættelse. Det afgørende for Luther er, at hans oversættelse er ’godt tysk’ – ikke at den ord for ord eller sætning for sætning følger grundteksten på græsk eller hebraisk. Luther er optaget af, at Bibelen bliver oversat til det sprog, almindelige mennesker taler:

’Man skal ikke spørge bogstaverne i det latinske sprog, hvordan man skal snakke tysk, sådan som disse æsler gør’, skriver han med en slet skjult hentydning til papisterne, nej, ’man skal spørge forældrene i hjemmet, barnet på gaden, de almindelige mennesker på torvet, og se på munden, hvordan de snakker og oversætte efter det. Først da forstår de det og mærker, at man taler tysk.’”

Hverdagssprog – en luthersk udfordring

Som nævnt indledningsvist i den første arti-

kel findes der nogle, der er modstandere af Bibelen 2020 på forhånd, fordi de er skeptiske over for hele den grundlæggende tankegang om en bibel på nudansk.

Måske tænker man, at hverdagssproget ikke passer sig for en bibeloversættelse og vil være forfladigende for budskabet eller ødelæggende for gudsfrygten. Måske tænker man, at vi af respekt for Guds ord bør holde os så tæt på Bibelens egen ordlyd på grundsprogene som muligt. Eller måske tænker man, at en sproglig fornyelse ikke er vejen til at lukke Bibelen op for mennesker – det er Helligånden, der må åbenbare evangeliet.

Mange af dem, der af den ene eller anden grund har denne forhåndsskepsis, vil ikke tøve med at kalde sig lutherske. Måske vil man derfor også have en åbenhed over for at lade sig udfordre af Luthers standpunkt, når det gælder bibeloversættelse.

Luther insisterer på, at han, når han oversætter, vil gøre det til "godt tysk", og at dette gode, tyske sprog svarer til helt almindeligt dagligdags sprog.

Luther taler dermed også for en oversættelse, der på nogle måder er ret fri. Og det var denne frihed i den lutherske oversættelsesstil, Biskop Resen stødte sig på, da han påbegyndte sit mere ordrette oversættelsesarbejde, der blev grundlag for den danske tradition for bibeloversættelser, som vi stadig ser virkninger af i den autoriserede bibeloversættelse, de fleste af os bruger i dag.[2]

Luthers sprogforståelse

Hvorfor er det så vigtigt for Luther at oversætte til almindeligt hverdagssprog?

Det, Luther ønsker, er, at almindelige mennesker skal kunne læse i Bibelen og forstå den – forstå, hvad der står, og forstå, at her er der et ord *til mig*. Det er hjertelaget hos Luther: Almindelige mennesker skal blive knyttet til Bibelen og få lov til at se, at den ikke bare er de lærdes bog, fuld af sprogligt uforståelige sætninger. Bibelen var for de første modtagere ikke specielt vanskeligt tilgængelig i sproget, så det var ikke Guds mening at give os en bibel, der er vanskelig og knudret at gå til i sproget.

Luther var i besiddelse af en sproglig intelligens ud over det sædvanlige og havde en meget veludviklet sans for, hvordan sprog virker – både det tyske sprog og de bibelske sprog.

Som professor i bibelsk teologi færdedes han hjemmevant i de bibelske sprog på en måde, som de færreste i dag kan hamle op med. Men Luther var ikke, som professorer er flest.

Det, der ofte sker, når lærde professorer med forstand på græsk og hebraisk, oversætter Bibelen, er, at de i deres forsøg på at opnå så præcise oversættelser som muligt glemmer eller bagatelliserer vigtigheden af at tage hensyn til, hvordan det er normalt at udtrykke sig på det sprog, der oversættes *til*. Fordi man selv er så meget inde i den græske og hebraiske måde at bygge sætninger op på, og fordi man gerne vil være så præcis som muligt, kommer man i oversættelsesprocessen til at frembringe en slags blandingssprog, som gør sætninger, der ellers er helt almindelige og dagligdags på grundsproget, til snørklede og mærkelige sætninger i oversættelsen.

Sådan lærer teologer i Danmark stadig den dag i dag at oversætte fra græsk og hebraisk: så *præcist* som muligt, med kun helt basale hensyn til, hvordan det danske sprog fungerer. Og det er sådan en slags oversættelse, der stadig er spor af i den autoriserede bibel fra 1992, når der for eksempel står: "Jesus talte til dem og sagde: …" Det er en præcis og meget tekstnær oversættelse, for det er sådan,

man bygger sætningen op på græsk. Men på dansk ville man jo aldrig bygge sætningen op på den måde. Her ville man nøjes med at skrive: ”Jesus sagde til dem: …”
Det er ét af mange eksempler på, hvordan en dagligdags vending på grundsproget kan komme til at få en alt andet end dagligdags klang i en ordret oversættelse – uden at der egentlig er nogen grund til det.
Det særlige ved Luthers sprogforståelse var, at den ikke bare gjaldt bibelsprogene, men også det tyske sprog, han oversatte til, og at han ønskede at tage hensyn til begge dele, sådan at dagligdags bibelsprog også kom til at lyde som dagligdags tysk, når det var oversat.
Derfor oversatte Luther ikke ”ord for ord”. Men han overvejede fra vending til vending og fra sætning til sætning – først: Hvad er meningen med grundteksten her? Og dernæst: Hvordan kan den samme mening bedst udtrykkes på godt tysk?

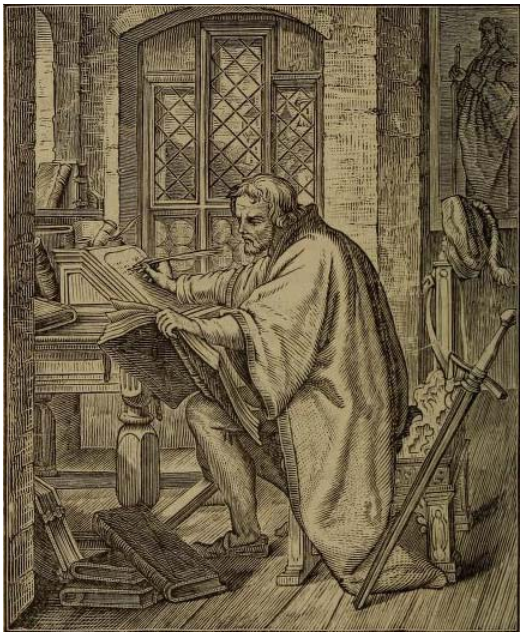

Luther begyndte bibeloversættelsesarbejdet fra sit skjul på borgen Wartburg, da han var blevet erklæret fredløs ved Rigsdagen i Worms .

Oversættelsens kunst
Et par eksempler fra Luthers oversætterværksted:

Hvis man skal oversætte Matthæusevangeliet 12,34 helt ordret, vil det lyde: ”Af hjertets overflod taler munden.” Eller som i den danske oversættelse fra 1907/1931, hvor man stadig fulgte traditionen fra Biskop Resen: ”Af Hjertets Overflødighed taler Munden”.
Og sådan, siger Luther, vil modstanderne af hans frie oversættelse have ham til at oversætte: fuldstændigt bundet til ordlyden og sætningskonstruktionen i det sprog, der oversættes fra. Men Luther raser:
”Sig mig, er det at snakke tysk? Hvilken tysker forstår dette? Hvad er ’hjertets overflod’ for noget? Det kan ingen tysker svare på. Hvis han da ikke ville sige, at det måtte betyde, at én havde et alt for stort hjerte eller for meget på hjerte. Nej, ’hjertets overflod’ er ikke tysk, lige så lidt som ’husets overflod’, ’kakkelovnens overflod’ eller ’bænkens overflod’ er det. Men sådan snakker forældrene i hjemmet og manden på gaden: ’Hvad hjertet er fuldt af, løber munden over med.’ Det er at snakke rigtig tysk, og det har jeg bestræbt mig på, men desværre ikke formået at ramme altid.”[3]

En ordret oversættelse af Judas’ spørgsmål i Markusevangeliet 14,14 vil lyde: ”Hvorfor er dette tab af olie sket?” Dansk oversættelse fra 1907/1931: Hvortil er denne Spilde af Salven sket?”.
”Men hvad er det for noget tysk?” spørger Luther. ”Hvilken tysker snakker sådan: ’Der er sket tab af olie’?”
Det lyder ifølge Luther som om, der er nogen, der har tabt noget olie, som man ikke kan finde igen.
Man skal snarere oversætte sådan: ”Hvorfor

ødsle sådan med olien?"
Dét er godt tysk, og det gengiver meningen helt præcist: Judas mente, at Maria Magdalene havde handlet økonomisk uforsvarligt og brugt den gode og kostbare olie på noget unødvendigt.

Det er to eksempler fra Luthers oversættelsesarbejde. To *små* og rimeligt ukomplicerede eksempler fra to af Bibelens 35.690 vers! Og sådan må oversætteren ifølge Luther hele tiden overveje – først: Hvad er meningen her? Og dernæst: Hvordan kan jeg udtrykke denne præcise mening inden for rammerne af det sprog, jeg oversætter til, så det bliver et forståeligt og godt sprog?
Med denne tilgang bliver bibeloversættelse et enormt stykke arbejde, og Luther fortæller da også, hvordan han og Melanchton undertiden, når det gik værst for sig, måtte "bruge fire dage på at færdiggøre mindre end tre linjer".
Luther giver et par eksempler mere, også af større teologisk betydning, men stopper så sig selv: "Hvis jeg skulle angive årsagerne og tankerne bag alle de ord, jeg har valgt, måtte jeg vel have et år til at skrive det. Hvilken kunst og hvilket arbejde det er at oversætte, har jeg erfaret rigelig."

Ligheder mellem Luther og Bibelen 2020
Når man ser på Luthers tilgang og principperne bag Bibelen 2020, er der nogle klare lighedstræk. Den frihed, som oversætterne bag Bibelen 2020 har haft i deres arbejde, minder på nogle måder om den frihed, Luther praktiserede.
Luther forholdt sig frit til grundtekstens ordlyd på den måde, at han sigtede efter at gengive meningen så præcist som muligt inden for rammerne af et "godt tysk", som almindelige mennesker kunne forstå.
Og Luther forholdt sig også frit til den kirkelige tradition, forstået som den katolske kirkes lære. Tidligere oversættelser til tysk skulle han ikke forholde sig til, og hans oversættelse skulle ikke have en kirkelig godkendelse. Luther var altså alene med den græske og hebraiske tekst og den nyeste forskning inden for sprogvidenskab, som Luther selv var velbevandret i, men som han også fik assistance med af den ualmindeligt dygtige Melanchton, der i kraft af sin særlige sproglige begavelse blev professor i græsk allerede som 21-årig.
På den måde er forudsætningerne og idealerne sammenlignelige for Luthers oversættelse og Bibelen 2020. Og når Bibelen 2020 kommer til os og hævder, at den er en oversættelse, der uden store hensyn til den kirkelige tradition oversætter meningen med grundteksten ud fra den mest opdaterede sprogvidenskab til et ordentligt nudansk – så ser det altså ved første øjekast ud til, at vi er på solid luthersk grund.

En vigtig forskel mellem Luther og Bibelen 2020
Det ovenstående fylder meget i præsentationen af Bibelen 2020 som et luthersk projekt. Men det er kun én side af Luthers tilgang til bibeloversættelse. Der er også en anden side af Luthers oversættelsesprincipper, som man har en tendens til at forbigå, selvom den er helt essentiel, hvis man ønsker at oversætte på luthersk vis.
Denne anden side fremgår også af Luthers åbne brev om at oversætte.
Da Luther i brevet har forklaret, hvorfor han i nogle tilfælde forholder sig ret frit til "bogstaven" i grundteksten for at fokusere på at gengive meningen på et godt tysk, kommer

han med en vigtig nuancering:

”På den anden side har jeg ikke været alt for fri, når det gælder at lade bogstaven fare. Sammen med mine hjælpere har jeg tværtimod med stor omhu taget hensyn til den. Hvor det for eksempel har været af særlig betydning, har jeg bevaret den bogstavelige ordlyd og ikke taget mig nogen frihed her. Som for eksempel i Johannesevangeliet 6,27, hvor Kristus siger: ’Ham har Faderen, Gud selv, sat sit segl på.’ Her havde det vel været bedre at sige ’ham har Faderen markeret’, eller ’det er ham, Faderen mener’. Men jeg har hellere villet bryde med det tyske sprog end vige fra ordlyden her.”

Det er nogle meget vigtige præciseringer, vi får fra Luther her. Og når Luther ikke i sit åbne brev om at oversætte gør så meget ud af dén vinkel, så skyldes det, at hans brev er formuleret som et forsvar mod nogle, der anklager ham for at være for fri i oversættelsen. Det får naturligvis Luther til at argumentere for og forsvare en meningsbaseret oversættelse til godt tysk. Men denne anden side ved oversættelsesarbejdet er altså mindst lige så vigtig: Luther og hans hjælpere har ”med stor omhu” taget hensyn til ”bogstaven” – den græske eller hebraiske ordlyd eller udtryksform.

Derfor har Luther ikke villet være ”alt for fri” i sin oversættelse, men har i hver enkel situation forsøgt at skønne, hvor et konkret udtryk har været *af særlig betydning*, så han blev nødt til at gå på kompromis med sit generelle ideal om et almindeligt tysk sprog.

Den ”store omhu”, som Luther og hans hjælpere har lagt for dagen i deres forsøg på en ret balancegang i dette spørgsmål, kommer af deres store respekt for bibelordet som Guds ord. Det var den samme respekt, som fik Biskop Resen til at gå væk fra de friheder, Luther tog sig med sit ideal om en meningsbaseret oversættelse i dagligdags sprog. Man kan sige, at Biskop Resen af frygt for at komme til at være for fri i sin oversættelse også kom til at lade Bibelens helt almindelige hverdagssprog blive unødigt snørklet og kringlet. Men Luther insisterer på, at det må *afvejes* i hvert enkelt tilfælde, hvornår et ord eller et udtryk har en vægt eller en særegenhed, som gør det nødvendigt med en mere direkte oversættelse.

Man fornemmer af Luthers eksempel med seglet, at hvis han har været usikker på, om et ord eller udtryk på grundteksten bærer en særlig vægt, så har hans tendens været at lade tvivlen udmønte sig i en bogstavelig oversættelse. Og det er også det indtryk, man vil få, hvis man i dag læser i Luthers oversættelse. Luthers oversættelse rummer langt fra den samme grad af friheder, som man ser i moderne hverdagssproglige oversættelser. Den er i langt højere grad præget af præ-

cision, ærefrygt og forsigtighed i de tyske gengivelser. De fleste, der går fra moderne hverdagsbibler til Luthers tyske oversættelse i forventning om at møde en tilsvarende "luthersk", meningsbaseret oversættelse, vil blive overraskede over, hvor tæt Luther generelt holder sig til grundtekstens udtryk og billeder. Den "anden side" af Luthers oversættelsesprincipper, som går ud på "med stor omhu at tage hensyn til bogstaven" i grundteksten, viser sig at være styrende og bærende for oversættelsen i sin helhed, mens der ofte gås på kompromis med det dagligdags tyske sprog.

Luthers respekt for de ord, der har en "særlig betydning" i Bibelen, indebærer også, at det for Luther er helt indiskutabelt, at en bibel skal indeholde alle de kristne kerneord som synd, nåde, retfærdighed m.m.

Her har Bibelen 2020 valgt en helt anden vej, idet man har sat idealet om umiddelbar forståelighed for den almindelige dansker over alt andet og derfor også har set sig nødsaget til at gå uden om alle de bibelske kerneord, som enten ikke længere er alment kendte og brugte, eller som har ændret betydning på nudansk.

Luthers oversættelse rummer langt fra den samme grad af friheder, som man ser i moderne hverdagssproglige oversættelser.

Oversætternes betydning

I den meget bogstavelige og nøjagtige oversættelsestradition, som Biskop Resen repræsenterer, er oversætterens person ikke af stor betydning. Her bliver oversættelsesarbejdet groft sagt reduceret til et ordbogsarbejde, hvor det gælder om at være grundig og konsekvent med, hvordan man oversætter de enkelte ord fra grundteksten til dansk. Selv for Biskop Resen – og endnu mere for de efterfølgende oversættelser i samme tradition – var der også et tolkningsarbejde og et hensyn til det danske sprogs egenart. Men tolkningsarbejdet og hensynet til det danske sprog blev bevidst holdt på det minimale – og dermed blev oversætterens betydning også tilsvarende minimal.

Man kan så sige, at den enkelte *bibellæsers* lys over Skriften og evne til at sætte sig ind i det dansk-græske eller dansk-hebraiske hybridsprog på den måde blev vigtigere, og man kan også stille spørgsmålstegn ved, om oversætteren egentlig har gjort et reelt oversættelsesarbejde, eller om bibellæseren selv skal kende det græske og hebraiske sprog for at forstå den danske tekst.[4]

I den lutherske oversættelsestradition får oversætteren derimod en stor betydning og frem for alt et stort *ansvar*.

For det første kræver en meningsbaseret oversættelse, at man forstår og har lys over meningen med teksten. Forstår man ikke meningen, giver det ikke mening at oversætte meningsbaseret. Og den mening, man som oversætter nedfælder på det sprog, der oversættes til, bliver retningsgivende for bibellæseren. Bibellæseren fritages dermed for en del af ansvarsbyrden, men er desto mere afhængig af, at oversætteren har gengivet den rigtige mening.

For det andet ligger der et stort afvejningsarbejde hos oversætteren i forhold til at vurdere, om et ord eller en vending skal oversættes til dagligdags sprog eller oversættes direkte, fordi ordet eller vendingen bærer en særlig vægt og betydning, som ikke lader sig

gengive på dagligdags sprog. Det var her, Luther gav eksemplet med, at han bevarede formuleringen, at Gud har sat sit "segl" på Kristus, selvom man ikke siger sådan på dagligdags tysk.
For det tredje er det frem for alt nødvendigt, at oversætteren er kristen. Luther udtrykker det klart og med stort vægt:

Ak ja, det at oversætte er ikke en opgave for enhver, sådan som disse tossede hellige tror. Der er brug for et ret, fromt, trofast, flittigt, frygtsomt, kristent, lærd, erfarent, øvet hjerte til det. Derfor mener jeg, at ingen falsk kristen eller sværmer kan oversætte korrekt.

Disse ord af Luther må vi ikke gøre os for hurtigt færdige med. Det er radikalt sagt! Og det udfordrer hele den måde, de fleste af os har vænnet os til at tænke om Bibelen på – for de fleste af os bruger i det daglige en oversættelse af Bibelen, der ikke lever op til det kriterium, Luther her stiller op.
Er det selvfølgeligt for os, at de, der oversætter Bibelen, blot skal være de mest højtuddannede og græsk- og hebraiskkyndige teologer i landet? Og har vi tiltro til, at den rette mening så nok skal komme frem i teksten?
Luther mener noget andet.
En oversætter af den hellige Skrift må ifølge Luther arbejde "flittigt" og "frygtsomt", "fromt" og "trofast" med bibelteksten, fordi han har erkendt, at han har at gøre med Guds hellige, sande ord, og at han står til ansvar over for Gud selv med sit arbejde. En oversætter af den hellige Skrift må ganske vist have et "lærd", men også et "erfarent" og "øvet" hjerte – det vil sige: Det er ikke tilstrækkeligt, at oversætteren er grundigt skolet i teologien og sprogene. Han må også selv have *erfaret* lovens og evangeliet virkning på sit eget hjerte, så det er blevet til tro og liv. Ellers bliver oversættelsen ikke korrekt!

Det vil altid påvirke en oversættelse, hvis den ikke er foretaget med troens tilgang til bibelteksten. Luthers udsagn har dog en særlig vægt, når der er tale om en meningsbaseret oversættelse efter Luthers egne principper. Og når en oversættelse som Bibelen 2020 endda er langt friere end den tradition, som Luther med rette kan lægge navn til, bliver det endnu mere påtrængende at stille spørgsmålet: Hvem har lavet den – og ud fra hvilken tilgang til Guds ord?
Det spørgsmål stiller vi ikke for at være personfikserede, men for at få hjælp til at blive opmærksomme på den prægning på bibelteksten, der uundgåeligt vil komme fra oversætteren, og som vi som bibellæsere lige så uundgåeligt vil blive påvirket af – også der hvor der er tale om en mere skjult prægning på detaljeplanet.

Magtkampen
Før vi ser nærmere på nogle af de oversættere, der står bag Bibelen 2020, skal det nævnes, at der er en klar bevidsthed fra Bibelselskabets side om, at valget af oversættere har betydning – ikke blot i forhold til stilen og kvaliteten af oversættelsen, men også i forhold til indholdet og teologien.
Lektor Søren Holst, som har bidraget med omkring 10 % af oversættelsen af Det Gamle Testamente, kalder oversættelse for et "kunsthåndværk og ikke en matematisk videnskab". Når oversættelsen er en kunst – som også Luther kaldte det – så indebærer det, at oversætteren langt fra er et neutralt led. Det er ikke bare et spørgsmål om kompetencer hos oversætteren – for så ville man ikke kalde

det kunst. Oversætteren fungerer på en eller anden måde som en kreativ, skabende kraft i det kunsthåndværk, en oversættelse er – og dermed sætter oversætteren også altid sit personlige aftryk på oversættelsen.

Birgitte Stoklund Larsen formulerer det sådan: "Bibeloversættelse handler også om magt, fordi enhver oversættelse også er en fortolkning: Hvem forstår at læse teksten? Hvem har magten over teksten? Og hvilken fortolkning er den rigtige?"

Og hvis der er noget, der er blevet tydeligt, særligt med de seneste to autoriserede oversættelser af Bibelen, så er det netop dette: at der er en magtkamp involveret i enhver ny bibeloversættelse. En magtkamp mellem forskellige aktører på universiteterne og i det kirkelige landskab, der alle kæmper for at få sat deres præg på oversættelsen.

Magten hos oversætteren er dog endnu større i Bibelen 2020 end ved de autoriserede oversættelser, da de autoriserede oversættelser stadig bærer et vist præg af Resen-traditionens respektfulde, bogstavelige omgang med bibeltekster. I Bibelen 2020 er der større frihed, mere ansvar og mere magt hos oversætterne.

Men med Bibelen 2020 er magtkampen delvist undgået, fordi den "bare" er en oversættelse til nudansk og ikke skal autoriseres. Og den magtkamp, der har været *efter* udgivelsen, har stort set udelukkende drejet sig om et forsøg på at få ordet Israel genindført nogle flere steder i Bibelen. Derudover ser det ikke ud til, at den kirkelige højrefløj rører på sig, tværtimod arbejder man sammen med Bibelselskabet om at udbrede Bibelen 2020.

Men vi bliver nødt til at stille spørgsmålet: Hvem er det, magten har ligget hos i processen med den nye oversættelse, og kan vi være trygge ved det?

Indflydelse fra DBI

En af de første ting, vi her må lægge mærke til og glæde os over, er, at to lærere fra Dansk Bibel-Institut (DBI) har været med i oversættelsesarbejdet af Det Gamle Testamente: Professor i Det Gamle Testamente Nicolai Winther-Nielsen og ph.d.-studerende i Det Gamle Testamente Christian Canu Højgaard. Derudover har professor i Det Gamle Testamente Jens Bruun Kofoed sammen med Nicolai Winther-Nielsen og Christian Canu Højgaard også været hebraiskfaglige oversættelseskonsulenter på dele af Det Gamle Testamente.

Det er meget positivt, at teologer fra DBI har fået lov til at være med til at præge oversættelsesarbejdet – endda i forreste række med to oversættere, i modsætning til med 1992-oversættelsen, hvor DBI og MF mere havde en rolle i kulissen.

På den måde kan man sige, at selvom den kirkelige højrefløj ikke har været med til at se *hele* den nye bibeloversættelse igennem, så er der kommet en direkte indflydelse på oversættelsen gennem de to oversættere. Deres arbejde har helt sikkert haft en betydning for Bibelen 2020, og det er glædeligt, at DBI har prioriteret at gå ind i det. Indre Mission, Luthersk Mission, Evangelisk Luthersk Mission og Evangelisk Luthersk Netværk har desuden ydet økonomisk støtte for at give Nicolai Winther-Nielsen mulighed for fem måneders oversættelsesarbejde.

Forskellen i forhold til 1992-oversættelsen er altså, at to teologer fra den kirkelige højrefløj har haft direkte og stor indflydelse på nogle afgrænsede skrifter i Det Gamle Testamente, men Bibelen 2020 som helhed er ikke blevet læst igennem og evalueret af bibeltro teologer, som det var tilfældet med 1992-oversættelsen.

Nicolai Winther-Nielsen har arbejdet med oversættelsen af Dommernes Bog og Fjerde Mosebog. Christian Canu Højgaard har arbejdet med oversættelsen af nogle af de små profeter: Mika, Sefanias, Habakkuk, Nahum, Haggaj, Zakarias og Obadias.
Det gælder for alle oversættelserne, at ingen enkeltperson er ansvarlig for indholdet, da hvert skrift er resultatet af en proces med sproglige konsulenter, læsegrupper og en redaktionsgruppe, så det endelige resultat er udtryk for et kompromis mellem flere forskellige aktører.

Vurdering fra DBI
Med to folk helt fremme i forreste linje af arbejdet er det selvfølgelig relevant at høre, hvordan DBI selv evaluerer Bibelen 2020. Ikke deres egen indsats, men det færdige og samlede resultat.
De to oversættere har selv kommenteret Bibelen 2020 på kronikplads i to store landsdækkende aviser. De to i fællesskab i Politikken og Nicolai Winther-Nielsen selv i Berlingske Tidende.
I Politikken[5] opfordrer de to bibeloversættere til, at Det Gamle Testamente skal bruges i gudstjenesterne – det er deres hovedanliggende – men de mener i den sammenhæng, at Bibelen 2020 kan være en oplagt anledning til at give Det Gamle Testamente en større plads, da teksterne nu er mere lettilgængelige:

”I Bibelen 2020 er oversættelsen af Det Gamle Testamente et helt nyt og frisk produkt, mens Det Nye Testamente er en revision af Den Nye Aftale fra 2007.
Det Gamle Testamente kan meget vel få en renæssance, fordi teksterne i den nye sprogdragt er lettere at læse og forstå (…) Mange vil kunne opleve teksterne som friske pust fra en ellers ret ukendt bibelsk verden. Det Gamle Testamente kan komme i spil i kulturen. Studiekredse vil kunne arbejde med at forstå, hvad der ligger i de nye formuleringer af de gamle tekster.
Den stærkeste indflydelse vil teksterne dog få, hvis præsterne får mulighed for at læse de nye oversættelser af Det Gamle Testamente foran alteret ved gudstjenesten, og hvis de tager afsæt i teksterne i deres prædikener (…)
Når vi nu får en ny nudansk oversættelse, skal den selvfølgelig ikke erstatte vores fælles oversættelse, men vi skal bruge den som et godt valg til afveksling.
Den kommunikerer godt i et velflydende og mundret sprog. Derfor vil vi indtrængende opfordre biskopperne til at opmuntre præsterne til at afprøve nyoversættelserne af Det Gamle Testamente i tekstlæsningerne og prædikenerne i folkekirken.”

I Berlingske Tidende[6] ærgrer Nicolai Winther-Nielsen sig over den ”bibelshitstorm”, som Bibelen 2020 blev udsat for, og som har givet den nye bibeloversættelse et blakket ry. Han mener, at en fjer er blevet til fem høns; der var da nogle steder, hvor det i bagklogskabens lys havde været smart at rette teksten i Den nye aftale til Israel; men kritikken er kommet helt ud af proportioner.
Grundlæggende er kritikken et udtryk for, at man ikke har accepteret oversættelsens ”spilleregler”:
”Når et firma udgiver et nyt spil, vil det formulere et sæt regler, som styrer brugen af spillet. Nogle vil følge reglerne, andre vil lave deres egne, og enkelte vil skrotte spillet og advare mod fejlkøb. I dette projekt var spillereglerne, at oversættelsen skulle kommunikere meningen klart og lettilgængeligt.

Dette krav kunne overtrumfe den tekstnære gengivelse af tekstens formuleringer."
Nicolai Winther-Nielsen forudser, at der kan opstå flere lignende kritikpunkter:
"I de kommende måneder kan der komme flere lig på mediemøllens bord, for det er altid et kildent spørgsmål, hvor langt man kan gå, når man ikke slavisk reproducerer kildesproget. Men hvis danskerne bare går i gang med den læseoplevelse, som de var tiltænkt med 'Bibelen 2020', skal det nok gå alt sammen."

Formuleret til DBI's missionske bagland udtaler Nicolai Winther-Nielsen:
"Bibelen 2020 er for god til at blive kasseret. Den er nok for frit oversat til nogle i vores bagland, men en helt bogstavelig oversættelse svigter læseren på den måde, at den ikke udfolder betydningen helt præcist. For man kan ikke overføre ord direkte fra hebraisk til dansk. Så jo flere bibeloversættelser, jo bedre. Men man skal ikke bruge Bibelen 2020 til teologiske studier. Den skal bruges til at få et frisk møde med Bibelen.
Der er masser af ting, vi kan diskutere i Bibelen 2020, men jeg håber, den bliver taget i brug, for jeg tror, det er en mulighed for, at mange danskere kan blive grebet af Bibelen."[7]

På DBI's hjemmeside skriver Nicolai Winther-Nielsen et blogindlæg med titlen "Tillykke med Bibelen 2020", hvor han lykønsker hele Danmark med den nye bibeloversættelse, hvor Gud nu "taler et meget enkelt og klart sprog". Og han deler det ønske og bedeemne, at den nye oversættelse må "brænde igennem" og blive anledningen til en "bibelpandemi" i Danmark.[8]
I Emdrup Kirke, hvor Nicolai Winther-Nielsen er hjælpepræst, er det blevet indført, at man et år vil prædike over en tekst fra Det Gamle Testamente en gang i måneden, og at man vil bruge Bibelen 2020 til det, blandt andet for at fremme udbredelsen af den nye oversættelse. I en YouTube-præsentation af det nye tiltag udtaler Nicolai Winter-Nielsen, at: "Det, vi ønsker (…) er jo egentlig at lade folk få et nyt møde med Bibelens budskab igennem den her spritnye, sprudlende oversættelse, Bibelen 2020, som kan være med til at give folk et frisk møde og nysgerrighed, så man får lyst til at sige: Nu må jeg nok hellere læse lidt mere, fordi det er lidt spændende."[9]

I det seneste nummer af DBI-posten (oktober 2020) skriver Christian Canu Højgaard lidt fra "oversætterens værksted". Her forklarer han, at 1992-oversættelsen ligger langt tættere på grundteksten end Bibelen 2020, men at man ikke af den grund kan sige, at den autoriserede oversættelse er mere "bibeltro". Forskellen er, at den autoriserede oversættelse overlader meget af fortolkningen til læseren, mens den nye, meningsbaserede oversættelse hjælper læseren på vej med en mere fortolkende oversættelse. Læseren af en tekstnær oversættelse må selv i gang med bibelleksika og bibelkommentarer, "men realistisk set er det ikke alle bibellæsere, der er så ivrige". Derfor kan der være god hjælp at hente i en meningsbaseret oversættelse, hvor oversætteren har gjort det arbejde for læseren.
Den korte artikel holder sig på dette generelle plan uden at give en vurdering af de tolkninger af bibelteksterne, som oversætterne bag Bibelen 2020 har givet til læseren, men der lægges ikke afstand til den nye bibel. På spørgsmålet "hvilken oversættelse skal jeg

vælge" svarer Christian Canu Højgaard: "Det er godt, at der findes både tekstnære og meningsbaserede oversættelser. De appellerer nok til forskellige læsere, og hvis man ikke bryder sig om en nudansk oversættelse, skal man selvfølgelig ikke presses til at læse Bibelen 2020. Men mange bibellæsere vil faktisk få spændende oplevelser af en ny oversættelse, der gør vanskelige tekster lettere tilgængelige. Først og fremmest håber jeg, at Bibelen 2020 giver anledning til at læse Bibelen sammen i grupper – også gerne med nogle, der ikke har det helt store bibelkendskab på forhånd."

Der gives kun enkelte forbehold fra DBI's side i vurderingen af Bibelen 2020.
Nicolai Winther-Nielsen nævner, at der er mange ting, man kan diskutere i den nye oversættelse.
Rektor Børge Haahr Andersen antyder på diplomatisk vis, at det ikke er alle de involverede i Bibelen 2020, man kan have lige så stor tiltro til, som til de to DBI-ansatte: "Oversættelsen er et kollektivt arbejde, og nogle få folks indsats kan naturligvis ikke præge hele oversættelsen. Der vil fortsat være plads til forbedring, for nu at sige det på den måde."[10]
Og Jens Bruun Kofoed udtaler, at "den teologiske dybde går tabt" med meningsbaserede oversættelser, men at det kan være nødvendigt at gå på kompromis med dybden for at få flere til at læse i Bibelen. I samme sammenhæng udtaler han, at han vurderer, at "problemerne først og fremmest handler om hverdagssprog og ikke decideret bibelkritik eller politisk korrekthed".[11]

Overordnet set må man altså sige, at DBI, med Nicolai Winther-Nielsen som den primære bannerfører, giver en meget positiv vurdering af Bibelen 2020 som helhed og en tilskyndelse til at bruge den nye oversættelse.
Det er bemærkelsesværdigt, eftersom DBI er den teologiske institution i Danmark, der har det stærkeste og mest kompromisløse bibelsyn, og eftersom DBI-teologer selv har været så tæt på hele processen med den nye bibel, at man må formode, at de har et tæt kendskab til både de øvrige oversættere og det færdige resultat af den nye bibel.

Birgitte Stoklund Larsen: Bibeloversættelse handler også om magt, fordi enhver oversættelse også er en fortolkning: Hvem forstår at læse teksten? Hvem har magten over teksten? Og hvilken fortolkning er den rigtige?

Carsten Vang fra Menighedsfakultetet i Aarhus er mere forbeholden. I sin kommentar i Tro & Mission[12] trækker han nogle positive og negative ting frem, men det positive er enkeltvers, og det negative fylder klart mest. Særligt fremhæver Carsten Vang, at man i Bibelen 2020 har slettet Guds navn, så han bare hedder "Gud" hele vejen igennem. Men selvom vi i dag blot kalder Gud for Gud, er det vigtigt i Bibelen, at Gud har et navn. Det viser blandt andet, at Gud ikke bare er et princip eller en gud blandt andre guder. Og når Gud i Bibelen 2020 ikke længere har et navn, så gør han heller ikke længere noget "for sit navns skyld", for sit væsens skyld. Carsten Vang udtaler i forlængelse af denne kritik, at "den almindelige læser bliver fastholdt i et almenreligiøst billede af Gud".
Han tilføjer: "Jeg er klar over, at det er en kras kritik, men jeg tror ikke, folk bliver

udfordret i deres egne spekulationer om, hvem Gud er. Alt det, der kan ægge mig til at forstå, at Gud er større end mine forestillinger, det er nedtonet."
Selvom Carsten Vang har stor sympati for projektet med en bibel på nudansk, er han derfor tøvende med at anbefale den. "Jeg er i syv sind, om jeg vil anbefale Bibelen 2020. Jeg var positiv i begyndelsen, men jeg er blevet mere usikker, som tiden er gået. Men jeg tror stadig, den kunne være velegnet til læsning sammen med mennesker, der ikke er vant til at læse i Bibelen."

Oversætterne bag Bibelen 2020

Selvom de to DBI-teologer har gjort en stor indsats og har præget en række enkeltskrifter i Det Gamle Testamente i en god retning, er det dog ikke Nicolai Winther-Nielsen og Christian Canu Højgaard, der står som de primære drivkræfter bag den nye oversættelse.
Med Luthers ord i baghovedet om den store betydning, oversætterens tro og forhold til Bibelen har for en fri og meningsbaseret oversættelse, skal vi derfor se lidt nærmere på nogle af de personer, der har bidraget mest til den nye oversættelse.
Fordi Bibelen 2020 er et kollektivt oversættelsesprojekt, er det ikke muligt at få en liste over, hvem der har oversat hvilke skrifter, men ser man på navnene i de otte prøveoversættelser, der udkom før Bibelen 2020, og ser man på interviews, foredrag og artikler i diverse medier får man alligevel indtryk af, hvilke personer, der har sat det stærkeste aftryk på den nye oversættelse.
I det følgende vil jeg give en kort præsentation – ikke af *personerne*, for det er ikke det, det drejer sig om – men af, hvad disse personer har udtalt om oversættelsesarbejdet og om Bibelen i almindelighed, så vi får en opmærksomhed på, hvordan deres tilgang muligvis kan have præget oversættelsen.
Jeg vil afgrænse mig til centrale oversættere bag "Den gamle aftale", da processen med "Den nye aftale" ligger længere tilbage og i endnu højere grad fremstår som et kollektivt projekt.

> Luther: Ak ja, det at oversætte er ikke en opgave for enhver, sådan som disse tossede hellige tror. Der er brug for et ret, fromt, trofast, flittigt, frygtsomt, kristent, lærd, erfarent, øvet hjerte til det. Derfor mener jeg, at ingen falsk kristen eller sværmer kan oversætte korrekt.

Søren Holst

Søren Holst er lektor i teologi ved afdeling for Bibelsk Eksegese på Københavns Universitet. Han har været den primære oversætter af Første Mosebog, Jobs Bog og Jonas' Bog.
Jeg har allerede (i den første artikel) citeret Søren Holst for hans korrektion af tidligere biskop Steen Skovsborg, der talte om en *ændring* af teksten i Første Mosebog 1, vers 2. Søren Holst slog i den sammenhæng med faglig stolthed fast, at den nye bibel ikke er en ændring af den eksisterende oversættelse, men en ny oversættelse på baggrund af grundteksten og den nyeste forskning.
Søren Holst har også reageret i medierne på den voldsomme kritik af den nye oversættelses omskrivning af Israel. I avisen Udfordringen formede han sin respons på kritikken som et "personligt vidnesbyrd":

”Oversættelsen beskrives som et hensynsløst angreb på jøder. Ja, den nye bibeludgave gør ligefrem jøder statsløse ifølge én kritiker. En anden siger, at Bibelselskabet på grund af politisk påvirkning fusker med Bibelen. Hvis blot det halve af det er sandt, bør man virkelig være bekymret.

Jeg må indrømme, jeg tager det personligt. Det Gamle Testamente og kristendommens jødiske arv har været en hjertesag for mig, siden jeg blev undervist i faget af Agnethe Zimino på Vejen Højskole-Kibbutz for 35 år siden.

Jeg har brugt det meste af mit arbejdsliv på at lære kommende præster, at den del af Bibelen, vi har til fælles med jøderne, er uundværlig for ordentlig kristendom. Ofte er jeg efter timerne blevet spurgt af en nysgerrig student, om jeg da selv er jøde? – For det tydede min kærlighed til teksten åbenbart på. Jeg kan Ha-Tikva, ”Håbet”, den israelske nationalsang, udenad og synger den for mine børnebørn, når jeg skal have dem til at sove. Det er grove løjer at høre, at den bibel, hvor jeg har oversat bl.a. Første Mosebog og Job, er et angreb på nogle af de ting, jeg sætter højst i verden.”[13]

Vi fornemmer tydeligt af ovenstående vidnesbyrd, at der er andet og mere end faglig stolthed på spil for Søren Holst, når det kommer til hans forhold til Israel og Det Gamle Testamente.

Når man læser i Søren Holsts *Kommentar til Første Mosebog* bliver det dog klart, at hans kærlighed til kristendommens ”jødiske arv” er en kærlighed til Det Gamle Testamente på ”dets egne præmisser”. Det betyder, at Søren Holst, som så mange andre universitetsteologer, sætter en faglig stolthed i ikke at læse Det Gamle Testamente i lys af Det Nye, men i at behandle Det Gamle Testamente som en selvstændig størrelse – eller at se det i religionshistorisk lys med overvejelser om, hvordan skrifternes indhold og gudsforestillinger er blevet præget og påvirket af andre religioner i den nære orient.

Så almindelig og ukontroversiel denne tilgang i den akademisk-teologiske verden end er, så er den ikke desto mindre radikalt anderledes end den tilgang til Skriften, som alle dage har været troens folks forståelse og brug af Det Gamle Testamente, og som er helt central i den kristne troslære. Som bibeltro ser vi hele Skriften som en sammenhæng. Vi tror, at de gammeltestamentlige og de nytestamentlige skrifter er indblæst af den samme Ånd, at Det Gamle Testamentes hovedperson hedder Jesus Kristus, og at Det Nye Testamente kaster det rette lys over den sande mening med Det Gamle Testamente.

Men for universitetsteologien er dette en dårskab. For i universitetsteologien insisterer man på at læse Det Gamle Testamente på ”dets egne præmisser” – uanset hvilket lys Det Nye Testamente kaster over en tekst. Derfor kan Søren Holst for eksempel i sin kommentar til Første Mosebog kritisere Hebræerbrevets forklaring af forskellen mellem Kain og Abels offer for at være en ”kanin-op-af-hatten-fortolkning” – og selv lægge sig fast på en anden fortolkning.[14]

Og derfor kan Søren Holst, ganske radikalt, forkaste hele den kristne troslære om syndefaldet som en senere kristen indlæsning, der ikke har sin grund i tekstens oprindelige betydning:

”Der er én ting, teksten ikke siger, og som den kristne, europæiske læser ellers godt kunne have forventet: At efter at have forladt haven er menneskene blevet syndere. Den

kristne tradition kalder 1 Mos 3 for 'syndefaldsberetningen', og det skal den naturligvis have lov til. Det er ikke nødvendigvis 'forkert', men det er næppe tekstens oprindelige mening. Der står intet i teksten om, at menneskenes natur eller grundindstilling forandrede sig, da de spiste frugten. Det er ikke historien om, hvordan synden kom ind i verden. Det er historien om, hvordan det velkendte menneskeliv blev til – med arbejde, mad, seksualitet, børnefødsler og død. Og resten af bogen fortæller om livet i den verden og ikke om, hvordan man bliver frelst væk fra den. Dét har vi Det Nye Testamente til."[15]

Det var også Søren Holst, der i prøveoversættelsen af Første Mosebog foreslog, at velsignelsen skulle udgå i Det Gamle Testamente. Han ville i stedet oversætte velsignelse med "livsstyrke". Hvorfor? Fordi: "Velsignelse er i Det Gamle Testamente en meget jordnær glose, der ligger langt fra den fornemmelse af noget særligt åndeligt, som mange sikkert vil få."[16]
Horisonten i Det Gamle Testamente er helt begrænset til dette liv på jorden. Det gælder om at få et godt liv, mens man er her, og ikke dø i utide. Og Guds velsignelse handler derfor heller ikke om noget "åndeligt og abstrakt".
"Velsignelse er (…) et udtryk for guddommelig omsorg, men den ytrer sig på en facon, der er alt andet end uklar eller luftig. Den ytrer sig netop i form af håndfaste dagligdags kilder til glæde og velvære. Den, der i Det Gamle Testamente er velsignet af Gud, mærker det ved, at han får mange børn, har nok at spise, undgår fjendeangreb og dør glad og tilfreds i en høj alder uden at have lidt overdrevent af sygdom."[17]
"I Det Gamle Testamente er velsignelsen simpelthen forudsætningen for det gode menneskeliv. Det vil først og fremmest sige frugtbarhed: Så længe kvinder får børn, kornet står godt på marken, og køer og får bringer afkom til verden, så véd patriarken at han er velsignet."[18]

Samlet set er urhistorien ifølge Søren Holst en samling myter, der er blevet skrevet for at forklare, hvordan det kendte menneskeliv er blevet til, og perspektivet for Første Mosebog og Det Gamle Testamente i det hele taget er det gode liv på jorden og intet andet.

Else Holt
Else Kragelund Holt er ph.d. i Det Gamle Testamente og tidligere lektor ved Aarhus Universitet. Hun har været den primære oversætter af bl.a. Salmernes Bog, Klagesangene, Højsangen og Esters Bog.
Else Holt henviser ofte til Luther. Hun har for eksempel skrevet artiklen *At oversætte Salmernes Bog igen og igen og igen – en luthersk forpligtelse.*[19] Og i sin *Kommentar til Salmernes Bog* bruger hun Martin Luthers fortale til Salmernes Bog som indgangsvinkel.
Else Holt er dog hurtig til at lægge afstand til den del af Luthers forståelse af salmerne, hvor han kalder Salmernes Bog for en "lille bibel" og en bog, der "klart forkynder Kristi død og opstandelse". Det er nemlig ikke noget "særlig godt argument for at læse Salmernes Bog i vore dage", at de forkynder Kristus:
"Den moderne læser, også den kristne, må naturligvis have den opfattelse, at tekster, der er skrevet forud for en persons liv, ikke kan handle om denne person."[20]
Hos Else Holt møder vi med stor tydelighed

igen den klassiske universitetsteologi, hvor man vil sætte vandtætte skotter mellem Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente. Ingen nytestamentlig tanke må "læses ind i" Det Gamle Testamente.

Men hvad så når Det Nye Testamente igen og igen bruger salmerne – bruger dem til at udfolde troens væsen – og bruger dem som profetier om Kristus?

Det er ifølge Else Holt ikke en "forfalskning", ligesom det ifølge Søren Holst ikke nødvendigvis er "forkert" at tale om en syndefaldsberetning inden for kristendommen. Men det er ikke, fordi salmerne i sig selv taler om Kristus. Det er, fordi de nytestamentlige forfatteres forhold til salmerne kan sammenlignes med det forhold, vi selv kan have til "de sange og fortællinger, vi har hørt og sunget, fra vi var små". De sange og fortællinger, vi er vokset op med, er med til at præge vores "sprog" og vores "livstydning, vores forståelse af os selv og omverden". Og sådan har Jesus og apostlene også brugt Det Gamle Testamente.

"Skal man sige, forstå eller forklare noget vigtigt eller indviklet, tyer man til det kendte sprog og fortællestof for derigennem at finde analogier og tydninger, hvorfra man kan hente sin fortolkning af den aktuelle situation. På samme måde har Jesus og de første kristne hentet deres forståelsesramme i jødernes hellige bog."[21]

Else Holt: Den moderne læser, også den kristne, må naturligvis have den opfattelse, at tekster, der er skrevet forud for en persons liv, ikke kan handle om denne person.

Hvad er så den "oprindelige mening" med Salmernes Bog?

I Else Holts *Kommentar til Salmernes Bog* møder vi et forstemmende billede af salmerne som udtryk for en religiøsitet, der intet har med kristendom at gøre. Det er en almenreligiøsitet, hvor det overordnede perspektiv er, at salmisten henvender sig til Gud for med sin bøn at påvirke ham til at sende sine velsignelser – forstået som hjælp og beskyttelse i det jordiske liv.

Den teologi, vi møder i Salmernes Bog, er ifølge Else Holt en "nærværs-teologi", der handler om, at mennesker henvender sig til Gud i templet for at modtage en kraft, der er nødvendig for nationens eller livets opretholdelse (s. 47).

Vi møder "den jævne tro på, at den personlige Gud vil sende sin velsignelse over den, der holder sig til ham" (vel at mærke 'velsignelse' forstået udelukkende jordisk) (s. 49).

Vi møder forestillingen om, at Gud "ikke blot er en fjern, overvældende og utilnærmelig Gud; han er også den enkeltes skytsgud – en forestilling, der var udbredt i hele den gamle, nære orient" (s. 49).

Vi møder påkaldelser af Gud i nøden, hvor salmisten omtaler fjenderne i stærke vendinger og prøver at fremstille det sådan, at fjenderne også er Guds fjender, i et forsøg på at overtale Gud til at være på den bedendes side (s. 70).

Sammenfattende om salmernes gudsbillede siger Else Holt: "Som det er fremgået på de foregående sider, byder de gammeltestamentlige salmer på et rigt facetteret billede af Gud, som afspejler de fleste af de gudsforestillinger, som rummes i det øvrige Gamle Testamente. Gud er skaber og konge, beskytter og livgiver. Han tager sig af nationen, når den er ramt af katastrofer og af den enkelte i

hans daglige bekymringer. Han er den, man påkalder i enhver situation, men samtidig kan man risikere, at ens bøn ikke bliver hørt, og det er, som om han har forladt sit folk eller det enkelte menneske. Gud er på én gang tryg og nærværende, fjern og ubegribelig" (s. 60).

Kun på én enkelt dobbeltside i kommentaren til Salmernes Bog taler Else Holt om "synd og tilgivelse" (s.74-75).
I det afsnit begynder hun med at fastslå, at Det Gamle Testamente ikke kender til begrebet "arvesynd", og at opfattelsen af mennesket som "per definition syndigt" er en senere kristen forståelse, som ikke må forudsættes i Det Gamle Testamente. Grundlæggende er der derfor "ikke noget i vejen for, at et menneske kan erklære sig retfærdigt over for Gud".
Men mennesket *kan* synde over for Gud og mennesker. Han må i så tilfælde bede Gud om tilgivelse. Og så er det godt, at Guds tilgivelse og nåde er større end hans vrede.

For at sætte Else Holsts forståelse af salmerne i perspektiv, vil jeg citere lidt mere af Luthers fortale til Salmernes Bog:

"Og endelig burde Salmernes Bog være så dyrebar og kær for os alene af den grund, at der i den findes så klare forjættelser om Kristi død og opstandelse, og fordi vi i Salmerne forud får afmalet hans riges og hele kristenhedens vilkår og væsen.
Således kunne man med rette kalde Salmernes Bog en lille Bibel, hvor alt, hvad der står i den store Bibel, er samlet så skønt og kort, formet og forfærdiget til en fin lille håndbog. Ja, for mig ser det ud som om, Helligånden selv har villet tage det hårde arbejde på sig at sammenstille en kort Bibel og eksempelbog, der omfatter hele kristenheden, så at den, der ikke formår at læse hele Bibelen, dog her må have så godt som hele Bibelens sum sammenfattet i én lille bog."[22]

Salmernes Bog – en sammenfatning af hele Bibelens sum! Salmernes Bog som en bog, der forkynder om Kristus og om troens liv med Gud. Sådan så Luther på salmerne – og sådan har den troende menighed set på og brugt salmerne op gennem kirkens historie.

Men for Else Holt er formålet med Salmernes Bog for en moderne læser noget ganske andet:
"Det er som udtryk for *alment menneskelige følelser*, at salmerne har deres vigtigste værdi, også for en moderne læser. Salmerne udtrykker den største glæde og den dybeste sorg og fortvivlelse. I salmerne kan man finde ord, der forløser i begge disse sindstilstande" (s.6).
"De gammeltestamentlige salmer udtrykker mange forskellige, *alment menneskelige følelser* og oplevelser. Disse følelser og oplevelser får i salmerne en religiøs fortolkning, og salmerne kan derfor fungere som modeller og medier også for det moderne, kristne menneskes lovsang og bøn, især fordi de taler et sprog, der har store æstetisk-poetiske kvaliteter, og som gør dem tidløse" (s.80).
Og som den afsluttende konklusion på Else Holts *Kommentar til Salmernes Bog*:
"Først og fremmest må man vel sige, at der med disse salmer skabes rum for forkyndelsen af og lovsangen til Gud Fader. Denne side af gudsdyrkelsen, det man kunne kalde *den almene religiøsitet*, hænger uløseligt sammen med Det Gamle Testamentes bekendelse til Gud som skaberen og opretholderen af verden og af det enkelte menneske" (s.118).

Vi skal altså ifølge Else Holt først og fremmest bruge salmerne som hjælp til at udtrykke: almen religiøsitet. Det er i tråd med salmernes oprindelige mening, og det er sådan, det moderne menneske også i dag kan opleve salmerne som relevante.

Martin Ehrensvärd

Martin Ehrensvärd er lektor i religionsvidenskab ved det teologiske fakultet på Københavns Universitet. Han har været den primære oversætter af bl.a. Prædikerens Bog og Esajas' Bog.

Martin Ehrensvärd fortæller i et interview om oversættelsesprocessen:

"En af retningslinjerne har været, at når der er en tvetydighed, har vi forpligtet os på at vælge én tolkning. Det har man i et vist omfang også gjort i 1992, men mange steder har man også efterladt læseren med nogle uklarheder, netop fordi teksten selv er uklar eller har flere mulige betydninger."[23]

I samme interview fortæller han, at oversætterne generelt har forenklet den hebraiske poesi og for eksempel fjernet en del af parallelismerne i de tilfælde, hvor oversætterne har vurderet, at gentagelsen ikke tilførte noget nyt i betydningen.

Her ser vi et udtryk for, hvordan oversætterne af Bibelen 2020 hele tiden har skullet træffe en række konkrete valg baseret på deres vurdering af, hvad der har betydning, og hvad der ikke har betydning. Det er i forbindelse med afvejninger af den type, Martin Luther henviser til, at en oversætter skal have et "ret, fromt, trofast, flittigt, frygtsomt, kristent, lærd, erfarent, øvet hjerte", og at ingen falsk kristen eller sværmer kan oversætte Bibelen korrekt.

Martin Ehrensvärd er en kompetent sprogforsker, der har undervist i hebraisk og andre oldsprog ved universitet i 30 år. Han har som den eneste i Danmark en ph.d.-grad i bibelsk hebraisk, som har han opnået ved at studere på det hebraiske universitet i Jerusalem, "hvor de virkelige eksperter sidder".[24]

Men hvor står han i forhold til den grundlæggende tilgang til Bibelen?

I 2010 medvirkede Martin Ehrensvärd i DR2-programmet *De omvendte*. Det var en programserie om mennesker, der havde oplevet en omvendelse til et helt andet livssyn. I hvert program deltog to gæster, der havde foretaget en modsatrettet rejse i deres liv, og som altså var blevet omvendt til det, den anden gæst troede på, før han blev omvendt.

Introduktionsteksten til det tredje program i rækken lyder som følger: "Er troen på en religiøs sandhed både naiv og forældet? Eller er det snæversynet og kynisk at afvise det? Mød én, der har fundet sandheden i Gud og én, der smed ham ud." [25]

Martin Ehrensvärd var den gæst, der havde smidt Gud ud af sit liv. Han fortæller i programmet om, hvordan han i gymnasietiden oplevede en klassisk indremissionsk omvendelse, men efter fire år som kristen, hvor han også var begyndt at læse teologi for at blive præst, fik han ved en naturoplevelse en pludselig klarhed over, at jorden ikke kun kunne være 7000 år gammel – og med den erkendelse røg også troen på Gud.

Martin Ehrensvärd skiftede herefter studieretning til semitisk filologi, hvor han kunne fordybe sig i sin interesse for det hebraiske sprog uden tanke på en præstegerning.

I udsendelsen viser det sig, at Martin Ehrensvärd, selvom han benægter at tro på Gud, ikke er en klassisk ateist. Han tror på, at der er "noget større", og at verden er et myste-

rium.
Men: "At der skal være en Gud, som har sandheden, og jeg har sandheden, og Bibelen fortæller den sandhed – dét er for naivt, det er for gammeldags."
Gået på klingen vil Martin Ehrensvärd gerne være med til at kalde mysteriet for "gud", men det er ikke sådan, at den gud "er en person, der kan huske mig, og som vil noget bestemt med mig – men måske et 'drive' eller en 'energi', eller hvad vi skal kalde det".
Martin Ehrensvärd fortæller, at han ikke er interesseret i at tro – at tro er for gammeldags. Og han kan sige, at han "med sikkerhed ikke vender tilbage til den form for tro". Han har nogle gange oplevelser af "mening og sammenhæng og kærlighed", men det er "uden den der overbygning". På den måde mener han, at han har taget "det bedste med" fra sit liv som troende.

Mellem udsendelsen fra 2010 og udgivelsen af Bibelen 2020 har Martin Ehrensvärd blandt andet taget en efteruddannelse i mindfulness m.m. og har sammen med en psykolog skrevet bogen *At dø i meditation* (2014), der handler om muligheden for at "påvirke kvaliteten af ens egen dødsproces" gennem en række meditationsøvelser inspirereret af buddhismen.[26]
"Bibeloversættelse er vanvittigt interessant," siger Martin Ehrensvärd. Og: "Det er vigtigt, at vi forstår, hvad der står i Bibelen."
Men hvorfor er det overhovedet det? Hvis det er naivt og gammeldags, hvad der står i den?
Svaret lyder: "Det er jo den vigtigste bog i verdenslitteraturen. Derfor er det også vigtigt, at vi forstår, hvad der står i den."[27]

På hellig grund

Det er rigtigt, at Bibelen er den vigtigste bog i verdenslitteraturen. Men den er meget mere end det! Den er Guds ord! I Bibelen møder vi ikke bare en interessant samling gamle skrifter, der har haft enorme følgevirkninger i verdenssamfundet, og en række skildringer, der kan give os historisk indsigt i menneskers liv og forestillinger til forskellige tider. Vi møder Gud selv som vores skaber og far og Jesus som vores frelser og herre. Det treenige Gud selv vil have os i tale gennem sit ord, kalde os til omvendelse og tro på ham.
Tænk så at sidde med den kæmpe opgave og det kæmpe ansvar at skulle *oversætte* Bibelen: Jeg skal høre og forstå, hvad Gud siger, og oversætte det videre til et helt folk og en opvoksende generation, så de møder Gud i sandhed. Ingenting kan rigtigt sammenlignes med det. At oversætte Bibelen er den helligste og vigtigste og mest ansvarstunge opgave, man kan få.
"Jeg vidner for enhver, der hører profetordene i denne bog: Føjer nogen noget til dem, vil Gud tilføje ham de plager, der er skrevet om i denne bog, og trækker nogen noget fra ordene i denne profetiske bog, vil Gud fratage ham hans del i livets træ og i den hellige by, som der er skrevet om i denne bog" (Åb 22,17-18).
Ordene fra slutningen af Åbenbaringsbogen er ikke direkte møntet på oversættere og deres arbejde, for enhver oversættelse indebærer med nødvendighed en eller anden grad af "ændring" – fra ét sprog til et andet. Men ser man klart, hvad der er ens opgave som bibeloversætter, så må ordene alligevel hænge ved en som en anfægtelse undervejs i arbejdet og en tilskyndelse til at gå til arbejdet i bøn og gudsfrygt.

Men gennem alt, hvad jeg har læst om Bibelen 2020, har jeg ikke mødt ét eneste vidnesbyrd om, at arbejdet med Skriften har haft personlig betydning eller blot gjort indtryk på oversætterne.
Birgitte Stoklund Larsen har skrevet en hel bog om oversættelsesarbejdet – *Når Bibelen oversættes* – men ikke én gang får man en fornemmelse af, at hun har været bevidst om at stå på hellig jord. Bogen er den rene underholdning at læse. Underholdning for sprognørder. Der er eksempler på sjove og interessante oversættelsesproblematikker og dilemmaer – men intet andet.
Det måske tætteste, jeg er kommet på en (offentlig) tilkendegivelse af, at arbejdet med den nye bibeloversættelse har haft personlig betydning for en, var en artikel i Kristeligt Dagblad om forfatter Caroline Albertine Minor, en af eksperterne i nudansk, der har arbejdet sammen med Else Holt. Der står i begyndelsen af artiklen: "Hun har været sproglig konsulent på nyoversættelsen og er selv blevet påvirket af arbejdet."
Læser man videre i teksten, vil man få at se, at når arbejdet har påvirket og været "givende for forfatteren", skyldes det, at hun har "fået øjnene op for Bibelens litterære kvaliteter", og at "sproget har smittet af". Det sproglige arbejde har givet hende poetisk inspiration i forfatterarbejdet.
"For eksempel står der i Klagesangene, at 'det dejlige Jerusalem blev knust under Guds fod som en drueklase'. Det billede var jeg helt vild med. Det er enkelt og kraftfuldt."[28]

Jeg kan ikke vide, hvad sprogeksperterne eller nogle af de andre oversættere og konsulenter har fået ud af at arbejde med Guds ord. Men denne tilkendegivelse af at være "vild med" et billede på Guds dom – fordi det er af stor litterær kvalitet – det står for mig som noget ganske uhyggeligt. Især når det står som den eneste tilkendegivelse blandt hundredevis af artikler om Bibelen 2020 på, at arbejdet har haft personlig betydning for nogen af oversætterne.
Jeg kan ikke lade være med at tænke på Søren Kierkegaards berømte billede: "Det hændte på et teater, at der gik ild i kulisserne …" Så kom der en og fortalte det til publikum. Men publikum klappede bare. De troede, det var en del af forestillingen. Han kom igen og gentog det – men publikum klappede bare endnu mere. "Således tænker jeg," siger Søren Kierkegaard, "at verden vil gå til grunde under almindelig jubel af vittige hoveder, der tror, at det er en vits."

Bibelen er ikke bare en del af litteraturhistorien. Det Gamle Testamente er ikke bare kristendommens "jødiske arv". Den hellige skrift er ikke bare fuld af poesi og flotte billeder.
Bibelen er Guds ord – indblæst af Guds hellige Ånd! Han vil møde dig igennem det og tale til dit hjerte – for at frelse dig.
Og er man ikke som oversætter bevidst om denne helt grundlæggende virkelighed, giver det slet ingen mening at tale om en oversættelse i Luthers tradition eller Luthers ånd.

Ansvar og tillid

Det er tankevækkende, at Bibelen 2020 har fået så ubekymret og positiv en modtagelse blandt bibeltro – og at ordet "Israel" er løbet med stort set al opmærksomheden.
Når man ser på oversættelsens karakter som en nudansk og meningsbaseret oversættelse, er der al mulig grund til at være særligt opmærksom på, *hvem* der har siddet med oversættelsen. Og i dette tilfælde er ansvaret altså

for en stor del betroet personer, som ingen bibeltro normalt ville have tillid til som udlæggere af Bibelens mening.
Man kan sammenligne det med, hvis et forlag udgiver en ny bibelkommentar. Vil bibeltro ledere så normalt gå ud og rose og anbefale en kommentar, hvis den er skrevet af en ateist med et bibelkritisk syn? Eller – vil man i det mindste ikke vente med at udtale sig positivt i en så vigtig sag, til man har undersøgt sagen meget grundigt selv?
Det er et stort ansvar, man dermed påtager sig, også selvom man udtaler sig lidt henkastet, for læser man noget positivt om den nye bibel fra en person, man normalt har tillid til og regner for en åndelig vejviser, så er sagen afgjort for det store flertal, der ikke selv magter at forholde sig til sagen.
Der er selvfølgelig forskel på en bibelkommentar og en meningsbaseret oversættelse af Bibelen. Men større er forskellen heller ikke, når der her er tale om en bibeloversættelse, hvor oversætteren gengiver og på læserens vegne lægger sig fast på en bestemt mening med teksten ud fra oversætterens tolkning og grundlæggende tilgang til Bibelen.
Dertil kommer, at mere end 500 "almindelige danskere" har læst Bibelen 2020 igennem i læsegrupper og har givet deres vurdering af, hvad der fungerede, hvad der ikke fungerede, og hvad der skulle forkortes væk. Bibelselskabet har i princippet ikke været forpligtet på at følge rådene fra læsegrupperne, men med så stort et administrativt apparat i bevægelse, er der grund til at tro, at læsegrupperne har påvirket en hel del oversættelsesvalg. Det er også det indtryk, man får i Birgitte Stoklund Larsens redegørelse.
At en del af læsegruppernes responser har været mere konservative i forhold til, "hvordan Gud udtrykker sig", siger nok mindre om læsegruppernes respekt for Guds ord end om oversætternes frisind.

En erfaren oversætters vurdering

Den tilsyneladende eneste, der rigtigt har interesseret sig for den ånd, oversættelsen er drevet af, og har syn for betydningen af det, er en mand, der selv har beskæftiget sig mere med bibeloversættelse end nogen anden i Danmark: Iver Larsen, som står bag oversættelsen af *Bibelen på hverdagsdansk*,[29] og som desuden har brugt 35 år på en bibeloversættelse til det kenyanske sabaot-folk.
Iver Larsen ved, hvad han taler om. Han ved, hvilke valg man hele tiden står i som oversætter. Og han ved, at den teologi, det gudsbillede og det menneskesyn, man som oversætter er præget af, uundgåeligt vil komme til at få indflydelse på oversættelsen, *især* når oversættelsen er fri og meningsbaseret.
Iver Larsen skriver i Udfordringen som en kommentar til en af prøveoversættelserne:

"Den teologi, som ligger bag en bibeloversættelse, vil altid komme til udtryk i de valg, oversætterne nødvendigvis må tage. Jo mere fri oversættelsen er, jo mere tydelig bliver denne teologi (…)
Skal vi følge Luther, er det at være "en rigtig kristen", altså en kristen i bibelsk forstand snarere end en kulturkristen i politisk forstand, især vigtigt, når man arbejder med en mundret oversættelse, for her gør man sig umage med at gøre oversættelsen forståelig."[30]

Som kommentar til den færdige udgave af Bibelen 2020 skriver han:
"Inden for det teologiske felt har Bibel-

selskabet valgt at lægge sig tæt op ad den bibelkritiske teologi, som man i Danmark finder på de statslige universiteter.
Ganske vist har man af og til rådført sig med eller overladt enkelte bøger til mere bibeltro teologer fra MF eller DBI, men de har ikke haft en afgørende indflydelse på det færdige resultat af hele Bibelen 2020."[31]

Den følgende artikel vil undersøge, om den frygt, man kan have på baggrund af den bibelkritiske tilgang hos størstedelen af oversætterne, er begrundet og giver sig konkrete udslag i oversættelsen.

1 kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/tilbage-til-luther.
2 Jf. redegørelsen i første artikel, s.13-14.
3 Dette og de følgende citater er fra Luthers åbne brev om at oversætte: www.lutherdansk.dk/åbent brev om at oversætte/index.htm.
4 Forordet til *Bibelen på hverdagsdansk* sætter denne betragtning på spidsen og hævder, at: "De fleste er ikke klar over, at jo mere ordret en oversættelse er, des mere mister den af den oprindelige mening."
5 politiken.dk/debat/kroniken/art7476103/Bibelen-er-uhyre-realistisk.-Den-er-ikke-10-gode-r%C3%A5d-til-at-f%C3%A5-det-bedre-med-sig-selv-men-skildrer-dramatisk-og-voldsomt-konsekvenserne-af-menneskers-ondskab.
6 berlingske.dk/kronikker/medoversaetter-af-ny-bibel-efter-shitstorm-det-var-fuldstaendig-ude-af.
7 Tro&Mission nr. 9-2020, s.7.
8 dbi.edu/blog/tillykke-med-bibelen-2020.
9 youtube.com/watch?v=saXtmfQMPL4.
10 dbi.edu/nicolai-winther-nielsen-kommenterer-debat-om-bibelen-2020.
11 Tro&Mission nr. 9-2020, s.7.
12 Tro&Mission nr. 9-2020, s.7.
13 www.udfordringen.dk/2020/05/israel-i-nye-bibeloversaettelser-et-personligt-vidnesbyrd
14 Søren Holst 2007: *Kommentar til Første Mosebog*, s.28.
15 Søren Holst 2007, s.27.
16 www.kristendom.dk/en-oversaettelse-er-aldrig-selvfolgelig.
17 Søren Holst 2007, s.48.
18 www.bibliana.dk/smagsprover/hvad-er-en-velsignelse-styrke-lykke-og-held.
19 Bibliana, nr.2-2017, s.22-26.
20 Else K. Holt 2004: *Kommentar til Salmernes Bog*, Bibelselskabets forlag, s.6.
21 Else Holt 2004, s.7-8.
22 lutherdansk.dk/luthers fortaler til bibelens bøger 2017.pdf.
23 grundtvig.dk/frokost-om-fraekke-ord-i-bibelen.
24 bibelselskabet.dk/bibeloversaettelse-er-vanvittigt-interessant.
25 dr.dk/presse/de-omvendte-ny-debatserie-paa-dr2. Se hele programmet her: youtube.com/watch?v=glIov7cNQ-Y.
26 hovedland.dk/bogan/at_doe_i_meditation.htm. En video fra maj 2020 viser, at Martin Ehrensvärd stadig er optaget af meditation i forbindelse med dybe spørgsmål om bevidsthed og eksistens: www.youtube.com/watch?v=yuCqK3e3lK8.
27 Se note 23.
28 www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/bibelen-er-jo-smuk-litteratur.
29 Mere om Bibelen på hverdagsdansk på s. 88-91.
30 www.udfordringen.dk/2019/08/bibeloversaettelse-i-luthersk-perspektiv.
31 www.udfordringen.dk/2020/03/en-oversaettelse-der-er-let-at-forstaa.

Bibelen er Guds ord – indblæst af Guds hellige Ånd! Han vil møde dig igennem det og tale til dit hjerte – for at frelse dig.
Og er man ikke som oversætter bevidst om denne helt grundlæggende virkelighed, giver det slet ingen mening at tale om en oversættelse i Luthers tradition eller Luthers ånd.

SERIE

EN VURDERING AF BIBELEN 2020 III

LÆSNING I DEN NYE BIBEL

Af Henrik Gren Hansen

”Med det lille kendskab, jeg har til Bibelen 2020, tænker jeg, problemerne først og fremmest handler om hverdagssprog og ikke decideret bibelkritik eller politisk korrekthed.” Sådan lød en af vurderingerne af den nye bibeloversættelse. Og det er rigtigheden af den antagelse, jeg vil prøve at undersøge med denne tredje artikel, hvor spørgsmålet skal lyde: Er der konkrete spor af en bibelkritisk tilgang i oversættelsen?

Jeg vil ikke i det følgende forsøge at skrive en afbalanceret *anmeldelse* af Bibelen 2020, hvor man også kan danne sig repræsentative indtryk af oversættelsens positive sider. Det er primært en *undersøgelse* af, om og i hvilket omfang oversætternes generelt set bibelkritiske teologi har smittet af på den konkrete oversættelse. Læser man derfor artiklen som en anmeldelse, der skal skildre positive og negative oversættelser i den nye bibel, vil man få et skævt indtryk, da det ikke er så mange af de positive og uproblematiske oversættelser, der berøres. Men forhåbentlig vil undersøgelsen sammen med de generelle overvejelser fra de første artikler bidrage til, at man kan danne sig indtryk af, om det er trygt eller farligt for troen at læse i den nye oversættelse.

Jeg kommer i det følgende primært til at sammenligne oversættelserne fra Bibelen 2020 med 1992-oversættelsen – og dermed gør jeg mig potentielt skyldig i den misforståede kritik af den nye oversættelse, hvor man spørger efter, hvorfor et vers er blevet ”ændret”.[1] Det er vigtigt at slå fast endnu engang, at den nye oversættelse ikke har taget udgangspunkt i Bibelen fra 1992, men har nyoversat Bibelen på baggrund af den græske og hebraiske tekst. Derfor skal man være påpasselig med at kritisere Bibelen 2020 udelukkende på baggrund af den oversættelse, man selv er vant til – for det kan jo ikke udelukkes, at Bibelen 2020 rammer meningen med grundteksten bedre.

De eksempler, jeg giver i det følgende, har jeg derfor altid sammenholdt med grundteksten og med pålidelige oversættelser.[2] For at det ikke skal blive alt for omfattende, argumenterer jeg generelt ikke for eller imod oversættelserne, men hvor andet ikke er an-

ført i eksemplet, mener jeg, at 1992-oversættelsen er mere pålidelig end Bibelen 2020. På den måde kommer 1992-oversættelsen i de fleste eksempler for overskuelighedens skyld i praksis til at repræsentere "den sande og fyldestgørende gengivelse af grundteksten", hvilket selvfølgelig er en forenkling, men er der seriøse problemer med 1992-oversættelsen det pågældende sted, bruger jeg en anden oversættelse.

Eksempler på gode oversættelser

Før den kritiske undersøgelse har jeg alligevel lyst til ganske kort at komme med et par eksempler på, hvorfor det er forståeligt, at mange bibeltro kristne oplever Bibelen 2020 som en positiv fornyelse og en tiltrængt håndsrækning i bibellæsningen – og som en oplagt mulighed for unge og kirkefremmede til selv at læse i Bibelen. Der er nemlig ganske mange steder, hvor små forklarende ord og et opdateret sprog gør det lettere at forstå og tilegne sig tekstens budskab.

I Esajas' Bog 4, vers 1 står der i 1992-oversættelsen: "På den dag skal syv kvinder gribe fat i den samme mand og sige: 'Vi holder os selv med kost og sørger for vores eget tøj, blot vi må bære dit navn. Tag vanæren fra os!'"

Her kan det være vanskeligt – også hvis man læser sammenhængen – umiddelbart at forstå: "På den dag" – hvad er det for en dag? Hvorfor er der syv kvinder, der griber fat i en mand, hvad betyder det, at kvinderne vil "bære mandens navn", og hvad er det for en vanære, han skal tage fra dem?

Men her får man hjælp ved at læse i Bibelen 2020 (jeg kursiverer de steder, hvor oversættelsen hjælper og gengiver meningen tydeligere):

"*Når ødelæggelsen kommer*, bliver der *så få mænd tilbage*, at syv kvinder griber fat i den samme mand, mens de tigger og beder: 'Vi skal nok selv sørge for vores mad og tøj, *bare du gifter dig med os*! Hjælp os af med den skam, *det er at være ugift*.'" [3]

Der er også kernevers i Bibelen, der er blevet rigtig godt oversat, så de på én gang bliver lettere at forstå og bevarer meget af deres dybde.

For eksempel Zakarias' bog kapitel 12, vers 10, hvor der i 1992-oversættelsen står: "Over Davids hus og Jerusalems indbyggere vil jeg udgyde nådens og bønnens ånd, og de skal se hen til mig, ham de har gennemboret."

Det er et meget indholdsmættet vers, og det er næsten umuligt ikke at ødelægge det, hvis man skal gøre det umiddelbart forståeligt for Patrick på 16 år. Desuden er der en tydelig Kristus-profeti i verset: "De skal se hen til mig – ham de har gennemboret" er en fantastisk tydelig reference til Jesus på korset, som naturligvis må tolkes og forstås anderledes, og dermed også oversættes anderledes, i en bibelkritisk tilgang. Men hvad står der i Bibelen 2020?

"Jeg vil åbne øjnene hos Davids slægt og hos Jerusalems indbyggere, så de ser min tilgivelse og beder om den. De skal se på mig, ham, som de har gennemboret."

Man kan nok savne formuleringen "udgyde nådens og bønnens ånd", som rummer en stor dybde også som en reference til pinsedags under. Men gengivelsen: at få åbnet øjnene for Guds tilgivelse, så man beder om den – det er i hvert fald en oversættelse, der kender og forstår *indholdet* af det, som er Helligåndens virke.

Og læg mærke til: Den tydelige Kristus-profeti står uændret – selvom den er helt dunkel

i sammenhængen og kun forstås i lys af Det Nye Testamente!

Nu er oversættelsen fra Zakarias' Bog af Christian Canu Højgaard fra Dansk Bibel-Institut og kan derfor ikke forventes at være repræsentativ for Bibelen 2020 som sådan.
Men der er også eksempler på, at nogle meget centrale og vigtige Kristus-profetier er bevaret i for eksempel Martin Ehrensvärds oversættelse af Esajas' Bog.
Med tanke på hvad man kunne forvente af oversættere med en bibelkritisk tilgang, er jeg ikke så få gange blevet positivt overrasket under læsningen.
For mig har det været til stor opmuntring og trosstyrkelse: at selv hvis man ikke har personlig interesse i det, så kan man, hvis man skal oversætte med fagligheden i behold, ikke undgå mange gange også at lægge røst til Guds sande ord! For eksempel kan man ikke undgå at læse JESUS skrevet med store bogstaver ud over Esajas 53, selvom ordene er oversat af en, der har sagt farvel til Bibelen som sandhed og troen på en personlig Gud.
En meningsbaseret oversættelse vil altid være *farvet* af oversætterens teologi, men så længe oversætterne holder sig til og samvittighedsfuldt prøver at gengive grundteksten (og det gør de som regel i Bibelen 2020), så er der også nogle grænser for, *hvor* langt væk vi kan komme fra det budskab, som vi lever på og har taget vores tilflugt til. Guds ord forkynder med én Ånd Kristus til syndere i nød gennem både Det Gamle og Det Nye Testamente!
Den opmuntring vil jeg gerne give videre, før jeg i det følgende vil citere en lang række problematiske passager.

Jeg kan ikke komme ind på noget nær alle de problematiske steder, men vil anføre nogle eksempler, der kan illustrere alvoren. For at begrænse artiklens længde og samtidig komme rundt i hele Bibelen, holder jeg mig generelt til korte eksempler, men vi begynder med et par sammenhængende stykker i form af to af de såkaldte "bodssalmer". Det er salmer, som fra gammel tid har været brugt til syndsbekendelse, hvor vi kan låne salmisternes ord til at bekende vores synd for Gud og bede ham om nåde. Men hvordan lyder boden, når den fortolkende oversættelse kommer fra en tidligere lektor ved Aarhus Universitet, der regner salmerne for at være udtryk for almenreligiøsitet og uden anden forbindelse til Det Nye Testamente og kristendommen end det, som Jesus og apostlene og kristne sidenhen selv har lagt i dem?

Salme 38

I Salme 38 står der i v. 2 i 1992-oversættelsen: "Tugt mig ikke i din harme." I Bibelen 2020 bliver det til: "Overfus mig ikke i din vrede."
Er det en troendes bøn om nåde for synden? Hvem har hørt ordet "overfuse" brugt i anden betydning end som en overreaktion fra en temperamentsfuld person?
Fornemmelsen af overreaktion fra Guds side bestyrkes igen i v. 4 ved, at synden negligeres som "et fejltrin": "Jeg begik et fejltrin, og jeg er radbrækket fra top til tå" (1992-oversættelsen: "Ingen af mine knogler er hele på grund af min synd").
Gud fremstilles som hysterisk og overreagerende. Det er synd for salmisten. Den oprindelige mening er nærmere den, at udtrykket "ingen af mine knogler er hele" er et billedsprog, der skal illustrere, hvor ødelagt David er over at erkende sin synd. Problemet er altså ikke Guds straf og Davids fysiske tilstand. Problemet er synden og Guds

retfærdige harme over den, der gør David så anfægtet, at han må trække på et voldsomt billedsprog.[4]
I vers 5 får vi i 1992-oversættelsen et klart udtryk for, hvor alvorligt David selv tager sin synd: "Min skyld vokser mig over hovedet." I Bibelen 2020 er samme sætning blevet tæt på uforståelig: "Mine fejltrin er større end mig", står der.
Hvad betyder det?
I vers 6 lyder det i 1992-oversættelsen: "Mine sår stinker og væsker på grund af min dårskab." Det bliver i Bibelen 2020 til: "Mine sår stinker og væsker, fordi jeg var så dum." Og det er rigtigt, at "dårskab" ikke er nudansk, men det hebraiske ord bør oversættes med større alvor og vægt end "fordi jeg var så dum". Tænk på, at David måske skrev sin salme efter hor og mord. Vil han så beskrive sin synd sådan: at han "var så dum"?

I vers 18 møder vi igen Davids dybe smerte over synden. I 1992-oversættelsen formuleres det sådan: "For jeg kan let snuble, og min smerte har jeg altid for øje."
Det kan man måske godt læse og forstå på flere måder – der tales ikke direkte om synd i vers 18. Men fortsættelsen i vers 19 lader os ikke i tvivl om, hvad David tænker på: "Jeg vil bekende min skyld, jeg er foruroliget over min synd."
Læg mærke til, hvordan vers 18 og vers 19 forklarer og udfolder hinanden, led for led: "For jeg kan let snuble" i vers 18 svarer til "jeg vil bekende min skyld" i vers 19, og "min smerte har jeg altid for øje" i vers 18 svarer til "jeg er foruroliget over min synd" i vers 19.
Vi møder altså her en dybt anfægtet David, som bekender sin skyld: at han så let snubler (et billede på synden). Og den synd, som foruroliger ham, er en smerte for ham, som han altid har for øje.
Og hvor er det guld værd for en anfægtet kristen i 2020 at møde en beslægtet sjæl i salmen og at gøre Davids ord til sine egne ord! Det er den samme anfægtelse og frustration, vi møder i Romerbrevet 7,14ff. og Galaterne 5,16-18, og som Hebræerbrevet også sætter ord på, når synden omtales som det, der "så let omklamrer os" og vil have os til at snuble i løbet (Hebr 12,1).
Men i Bibelen 2020 får anfægtelsen en helt anden klang. "Jeg er lige ved at snuble, jeg kan ikke glemme min smerte et øjeblik. Jeg indrømmer mine fejl, jeg er ked af mine fejltrin."
Her lyder det i sammenhængen mest som om, David har ondt af sig selv på grund af sin fysiske smerte. Smerten gør, at han er lige ved at snuble, han er ved at gå helt ned over sin fysiske smerte – og derfor prøver han at komme og sige undskyld til den overreagerende Gud i håb om, at han snart må hjælpe ham.
Hvor 1992-oversættelsen med meget stærkt billedsprog afslører en David, der er ved at segne under vægten af sin synd, som hele tiden smerter ham og gør ham urolig, fremstår David i Bibelen 2020 som et menneske, der er blevet uretfærdigt hårdt straffet, og som derfor forsøger, om han kan få Gud overtalt til at hjælpe ham igen, hvis han beklager, at han er kommet til at lave nogle fejl.

Salmen slutter i 1992-oversættelsen med et sidste suk fra David: "Skynd dig til hjælp, Herre, min frelser!" David har bekendt sin synd – nu kommer han til sin frelser.
I Bibelen 2020 står der bare: "Skynd dig, Gud, hjælp mig, red mig!" For her tænkes der på, at David gerne vil hjælpes i sin timelige nød.

Den alvorligste af alle bodssalmerne i Det Gamle Testamente er i Bibelen 2020 blevet vendt om fra at være syndsbekendelse med dybt billedsprog om Davids smerte over synden og angst for Guds retfærdige vrede – til at lyde mere som en skoledreng, der nødtvungent siger undskyld, selvom han selv føler sig uretfærdigt behandlet (hvis den undskyldning kan betyde, at han slipper nu).

Salme 51

I Salme 51, vers 3 skal Gud ikke længere være David nådig i sin godhed – han skal bare "holde sin hånd under ham".

Det indtrængende "Vask mig fuldstændig ren for skyld, rens mig for synd!" bliver til "Vask mig ren for skyld, rens mig!"

"For jeg kender min overtrædelser, og min synd har jeg altid for øje" bliver til "Jeg ved, jeg er trådt over stregen, jeg tænker hele tiden på mine fejltrin."

I vers 7-8 står der i 1992-oversættelsen: "I skyld har jeg været, fra jeg blev født, i synd, fra min mor undfangede mig. Du elsker sandhed i det dunkle, du lærer mig visdom i det skjulte." Det bliver i Bibelen 2020 til: "Fra jeg blev født, har jeg gjort fejltrin. Men du elsker et ærligt hjerte, så lær mig nu hjertedybets indsigt."

Læg mærke til, at sætningen "i synd fra min mor undfangede mig" helt er slettet. Oversætterne i Bibelen 2020 sletter generelt det andet led i de hebraiske parallelismer, hvis man ikke vurderer, at de tilfører noget nyt. Her vurderer man ikke, at det er væsentligt, at David har været i synd helt fra undfangelsens øjeblik – et af de klareste udtryk for den arvesyndslære, som oversætteren ikke mener, der er spor af i Det Gamle Testamente.

Læg også mærke til detaljen "men" i vers 8. I Bibelen 2020 kommer vers 8 til at stå som en formildende omstændighed til vers 7: Jeg har godt nok gjort fejltrin, siden jeg blev født – *men* du elsker et ærligt hjerte …

V. 10: "Forkynd mig fryd og glæde, lad de knogler, du knuste, juble!" bliver til: "Lov mig lys og glæde, lad mit knuste liv blive helt igen."

Det er et eksempel på en omskrivning af billedsproget, som er tilpasset et moderne menneskes udtryksmåde. Men væk er bevidstheden om, at det er *Gud*, der har knust Davids knogler, og at Davids smerte her er et udtryk for syndserkendelse. At det knuste liv "skal blive helt igen" er fri digtning, som leder tankerne i en helt anden retning.

V. 13: "Tag ikke din hellige ånd fra mig" bliver til: "Tag ikke dit åndedrag fra mig!"

Her er en reference til Helligånden, der som troens skaber og opretholder skal blive i mig, så jeg ikke bliver kastet bort fra Gud. Men i Bibelen 2020 er "ånd" blevet til "åndedrag", og bønnens indhold er derfor blevet en tryglen om, at Gud vil holde David i live, rent fysisk.

I vers 14 bliver "Lad mig atter frydes over din frelse, styrk mig med en villig ånd" til "Lad mig én gang til opleve glæden over, at du griber ind, styrk mig med dit åndedrag!"

Meningen er en radikalt anden. I 1992-oversættelsen står Davids bøn som den hjertebøn, mange kristne kender: at jeg må få lov til at se frelsen i Jesus igen – se, at den gælder *mig* – og derigennem blive styrket med en villig ånd til at leve som kristen.

Der er gemt en utroligt indholdsrig teologi i denne enkle bøn. Vi ser, at Åndens nye liv i den kristne udspringer af det ene: at vi må frydes over frelsen i Jesus.

I Bibelen 2020 er det alt sammen forsvundet. Det er (i sammenhæng med omskrivningerne i de forudgående vers) blevet til en bøn om,

at Gud må gribe ind i Davids jordiske problemer – billedligt beskrevet som at Gud "puster" på David med sit åndedrag og derigennem velsigner ham med gode gaver.
V. 16: "Fri mig for blodskyld, Gud, min frelses Gud" bliver til "Herre, pas på mig, så jeg ikke gør andre fortræd. Du er min Gud, der passer på mig."
Der er en ældgammel og meget troværdig tradition for at koble Salme 51 sammen med Davids hor med Batseba og mord på Urias. Da bliver det nærliggende at se Davids bøn som en bøn om tilgivelse for den skyld, han har pådraget sig ved at slå Urias ihjel – og David kommer derfor til den Gud, han slår sin lid til som "min frelses Gud".
Oversætteren Else Holt mener ikke, Salme 51 er skrevet af David. Hun mener generelt, at "det eneste der faktisk er sikkert er, at det ikke var kong David", der stod bag nogen af salmerne. Det var derimod de "redaktører", der samlede Salmernes Bog, der tillagde David salmerne for at give dem autoritet. (Det er altså på godt dansk et udtryk for svindel).
I indledningsteksten til Salmernes Bog i Bibelen 2020 bruges formuleringen: "Flere af Bibelens markante personligheder dukker op som stemmen bag salmerne: både Moses og Salomon, men først og fremmest kong David, som lægger forfatternavn til 73 af salmerne."
Anerkender man ikke David som forfatter, og har man desuden en tendens til at ville oversætte salmerne som sange, der kan bruges eksistentielt og alment af det moderne menneske, så bliver det nærliggende at oversætte på en måde, så det ikke refererer til en bestemt situation. Og så bliver Davids dybe syndsbekendelse for sin frelses Gud altså til en tam, almenreligiøs bøn om, at Gud vil hjælpe en til at passe på andre, ligesom Gud passer på en selv.

Tendenser i den nye bibel

Det var to af salmerne. Netop salmerne er blevet fremhævet og anbefalet af bibeltro teologer som noget af det bedste i Bibelen 2020. Præst ved Aarhus Bykirke Henrik Højlund kommenterer til Kristeligt Dagblad, at salmerne i den nye oversættelse "indtil videre" har været "fremragende" læsning.[5]
Nicolai Winther-Nielsen skriver i Berlingske Tidende: "En af de mest vellykkede oversættelser er efter min mening Salmernes Bog, hvor oversætterne har ramt et fint religiøst toneleje og et godt dansk, som fungerer både i personlig bøn og i oplæsning ved gudstjenesten."[6]
Efter læsning i Bibelen 2020 har jeg meget svært ved at forstå, at Salmernes Bog kan anbefales i den nye oversættelse. Jeg synes tværtimod, at problemerne i salmerne er symptomatiske for nogle af de svagheder og ødelæggende fordrejninger af Guds ord, der også findes rundt omkring i resten af den nudanske bibel.
I de to bodssalmer går vi fra grundtekstens stærke udtryk for et ægte og anfægtet trosliv med Gud til oversættelsens almenreligiøse forståelse, som også Patrick på 16 og sygeplejersken på 48, der kun går i kirke til jul, kan være med på.
Med ændringen af bodssalmerne møder vi nogle tendenser i oversættelsen, som desværre har sat sit præg på store dele af den nye bibel. Jeg vil i det følgende prøve at udpege og følge nogle af de tendenser gennem hele Bibelen med repræsentative eksempler.

Gudsbilledet

Der kan i Bibelen 2020 spores en generel tendens til at gøre Gud mere menneskelig. Der-

med bliver Gud og mennesker mere ligeværdige, og syndens alvor fortoner sig. Sigende for gudsbilledet er, at vi ikke længere i Bibelen 2020 skal "frygte" Gud, men blot "respektere" ham.

I det første bud lyder det i 1992-oversættelsen: "Jeg, Herren din Gud, er en lidenskabelig Gud." I Bibelen 2020 står der: "For jeg, din Gud, er lidenskabelig og bliver let jaloux."
Her er et eksempel på, at den nye oversættelse godt kan åbne vores øjne for noget, der for så vidt er rigtigt. Det ord, der bruges om Gud her i Anden Mosebog 20, *er* faktisk det samme ord, der bruges, når for eksempel Rakel bliver jaloux over, at Jakob får børn med hendes søster (1 Mos 30,1).
Men der er helt klart en grund til, at tidligere bibeloversættelser er veget tilbage for at bruge et ord som misundelse eller jalousi i beskrivelsen af Guds forhold til sit folk. For i lys af, hvad Bibelen ellers lærer om Gud, ved vi også, at Gud er uden synd – og derved bliver Guds jalousi af en helt anden karakter end menneskers jalousi. Gud er jaloux på den måde, at han ønsker alle menneskers frelse, og at han våger over sit folk, for at de skal blive hos ham og nå målet (jf. 2 Kor 11,2). Der er ingen synd og egoisme i Guds jalousi over sin utro hustru (jf. Hos 1-3).
Det er altså som sådan ikke forkert at oversætte med "jaloux". Men Bibelen 2020 er jo en bibel, der gerne vil kommunikere *meningen* med grundteksten, og som tager et stort hensyn til, hvordan læseren vil opfatte teksten. For at finde ud af, hvordan almindelige læsere forstår et ord eller et udtryk, har oversætterne ofte googlet ordene for at se, hvordan de almindeligvis bruges, og hvilke associationer, der følger med ordene.[7]

Hvad mon man finder frem til, hvis man googler udtrykket "bliver let jaloux"? Hvilke typer mon det er, der beskrives med det ordvalg, og hvad er baggrunden for, at de beskrives på den måde? Er det de associationer og den forståelse af Gud, man gerne vil kommunikere til moderne mennesker?
Ja, problemet er nok, at oversætterne af Bibelen 2020 netop ikke har noget imod de associationer, som udtrykket "bliver let jaloux" giver. Det er helt i orden, at Gud kommer til at fremstå menneskelig, sådan som han også i nogle af salmerne skildres som en temperamentsfuld og overreagerende Gud.

Det er udtryk for en tilsvarende menneskeliggørelse af Gud, når Moses i Bibelen 2020 ikke længere går op på bjerget i håb om at kunne skaffe folket soning for deres synd, men fordi han håber, at han kan "tale Gud fra at straffe" dem (2 Mos 32,20).
Og det virker helt forkert at læse i Amos' Bog, at Gud ikke "gider" folkets festdage og heller ikke "gider" deres larmende sang. Det hebraiske ord betyder at "afvise", og det er muligvis nudansk at bruge "gider" i den sammenhæng, men det får alligevel Gud til at virke menneskelig på en måde, som fjerner den dybe alvor fra sammenhængen, hvor der tales til et folk, der er dømt til Helvede og Guds dom, hvis de ikke vender om.

I 2 Mos 34,6 møder vi en trøsterig indsigt i Guds væsen i 1992-oversættelsen: "Herren, Herren er en barmhjertig og nådig Gud, sen til vrede og rig på troskab og sandhed. Han bevarer troskab i tusind slægtled, tilgiver skyld og overtrædelse og synd; men han lader ikke den skyldige ustraffet."
I Bibelen 2020 er Gud ikke længere "barmhjertig og nådig" – han er ganske enkelt "en

Gud, der beskytter mennesker".
Når der står om Gud, at han er "sen til vrede", betyder det, at han har tålmodighed med os (sådan som mange andre oversættelser også forklarende gengiver det). Tålmodighed på samme måde som der står om i Peters Første Brev: "Han har tålmodighed med jer, fordi han vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse." Det er det, der ligger i, at Gud er "sen til vrede": *Han holder igen med vredens dag, for at flere må blive frelst.* Forunderligt!
I Bibelen 2020 bliver det til, at Gud "sjældent bliver vred" – et udsagn om Gud, som hele Skriften vidner direkte imod.
Når Gud bevarer sin troskab i tusind slægtled, bliver det i Bibelen 2020 til, at Gud viser sin loyalitet for tusinder. Guds evige pagtstroskab bliver altså til en idé om, at Gud forholder sig loyalt over for rigtig mange mennesker.
At Gud "ikke lader den skyldige ustraffet" bliver i Bibelen 2020 til en efterhængt og upræcis sætning: "Men jeg straffer også." Den manglende præcision får det til at lyde, som om det er mere eller mindre vilkårligt, hvem Gud straffer og viser nåde.
Da profeten Jonas senere refererer til det samme gudsbillede, lyder det i Bibelen 2020: "Jeg vidste, at du er en trofast og omsorgsfuld Gud, som ikke nemt bliver vred. Du har let ved at tilgive og fortryder det, når du beslutter at straffe os."
Ordene "du har let ved at tilgive" findes ikke i grundteksten. Det er oversætterens tilføjelse for at forklare Guds væsen. Men hvor let Gud har ved at tilgive – det ser vi på Golgata, hvor Gud, fordi han er retfærdig, lader sin elskede Søn gå i døden for vores synder. Gud har bestemt ikke let ved at tilgive, for Gud er retfærdig – derfor kostede det ham det dyrebareste, han havde.
Vi genfinder noget af det samme gudsbillede, når Jesu død i Rom 3,25-26 bliver skildret som et tegn på, "hvor storsindet Gud er" – og at Gud "valgte at se bort fra alt det, vi havde gjort" som en "overbærenhed" med os.

Jesu guddommelighed

I det bibelske gudsbillede hører det til en af de mest grundlæggende læresætninger, at vi tror på en treenig Gud, og at Jesus dermed er sand Gud. En del akademisk sindede teologer, der arbejder med Skriften, sætter en ære i ikke at lade deres forståelse af Bibelen diktere af kirkens dogmer, og man vil derfor også finde en tendens hos moderne teologer til at finde alternative tolkninger til de skriftsteder, som treenighedslæren og læren om Jesu guddommelighed bygger på. Da man i Bibelen 2020 ikke er bundet af traditionen, har denne tendens også givet sig tydelige udslag i den nye oversættelse.

I Salme 45 møder vi et af de klareste vidnesbyrd i Det Gamle Testamente om, at Messias-kongen vil være Gud selv. I vers 7-8 lyder det: "Din trone, Gud, står til evig tid, dit kongescepter er retfærdighedens scepter. Du elsker ret og hader uret, derfor har Gud, din Gud, salvet dig med glædens olie frem for dine lige."
Den evige konge er Gud selv, og som indvielse til at være konge salves Gud – af Gud! Det er det, salmisten siger – men ikke i Bibelen 2020. Her har man ganske enkelt valgt at udelade ordet "Gud" i vers 7. Så er den guddommelige Messias fjernet.
I Hebræerbrevets første kapitel citeres Salme 45 vers 7-8 som et vidnesbyrd om Jesu guddommelighed. Det er altså ifølge Bibelen selv den rigtige forståelse. Men nu er den

SERIE

centrale og rige profeti i Salme 45 opløst ved en helt uforsvarlig udeladelse, og Hebræerbrevets forfatter henviser til nogle ord, som ikke findes i Den gamle aftale.

Det er selvfølgelig især i Det Nye Testamente, vi finder de direkte udsagn om, at Jesus er Gud. Et af de vigtigste steder er i Johannesprologen (Joh 1,1-18), hvor vi i 1992-oversættelsen læser: "I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud."
Ordet, som er Gud, identificeres i vers 14 som Jesus, og i vers 18 siges det i den klarest mulige tale: "… den Enbårne, som selv er Gud."
I Bibelen 2020 lyder indledningen på Johannesevangeliet: "Alting begyndte med, at Gud talte. Hans ord var hos ham, og det var en del af ham."
Her siges det ikke, at Jesus er Gud, men kun at Jesus er "en del af Gud". Spørgsmålet er, om vi i Jesus møder Gud fuldt og helt, eller vi kun møder en del af Gud.
Når vi når til slutningen af Johannes-prologen, tyer Bibelen 2020 igen til udeladelsen. Ordene "som selv er Gud" om Jesus, har man simpelthen undladt at tage med!

En sætning i Kolossenserbrevet udtrykker den samme virkelighed, som Johannes-prologen taler om: "For i ham [Kristus] bor hele guddomsfylden i kød og blod." Det er ikke kun en del af Gud, der er kommet til verden med Jesus, det er *hele* guddomsfylden, der er til stede i *mennesket* Jesus Kristus, i kød og blod! Det er et stort under og en stor trøst! For hele vores frelse beror på, at det var Gud selv, der kom til jorden og skaffede soning for syndige mennesker.
I Bibelen 2020 bliver det indholdsmættede udtryk om Jesu guddommelige natur i Kolossenserbrevet til noget meget mere flyvsk: "Det er Kristus, der er indbegrebet af Guds fylde," står der bare. Væk er talen om, at Jesus er Gud fuldt og helt, og at han er det som menneske, kommet i kød og blod.

Ligesom i sit evangelium skriver Johannes klart og tydeligt i slutningen af sit første brev om Jesu guddommelighed: "Men vi ved, at Guds søn er kommet, og at han har givet os forstand, så vi kan kende ham, som er den Sande; og vi er i den Sande, i hans søn, Jesus Kristus. *Han* er den sande Gud og det evige liv" (1 Joh 5,20).
Men i Bibelen 2020 ændres sætningsstrukturen, så dette "han" ikke længere henviser til Jesus: "Men vi ved også, at Guds søn er kommet, og han har åbnet vores øjne, så vi kan se, hvem der er den sande Gud. Og på grund af Jesus, Guds søn, lever vi nu hos ham. Han er den eneste sande Gud og det evige liv."

Det er en gennemgående tendens, at oversætterne forsøger at undgå formuleringer, hvor Jesus identificeres med Gud.
I Joh 8,58 siger Jesus det opsigtsvækkende: "Sandelig, sandelig siger jeg jer: Jeg Er, før Abraham blev født." Her bruger Jesus Guds navn, Jeg ER, om sig selv – og netop af den grund samler jøderne umiddelbart efter sten op for at stene ham (v.59). I Bibelen 2020 har man oversat det sådan: "Hør nu her. Jeg var til, længe før Abraham blev født." Grammatisk er det uden kontakt med grundteksten, hvor Jesus klart siger "Jeg *er*". Men med ændringen undgår man at vise, at Jesus bruger Guds navn.
Et af de klareste vidnesbyrd i Bibelen om, at det var Gud, der hang på korset og døde for os, møder vi i ApG 20,28. Her taler Paulus til

de ældste i Efesos om at være "hyrder for Guds kirke, som han har vundet med sit eget blod". Det var altså Guds eget blod, der flød, da Jesus hang på korset. I Bibelen 2020 skal de ældste fra Efesos være "hyrder for den menighed, Gud har købt og betalt *med sin søns blod"*. Det er igen helt uden grundlag i grundteksten. Man har ændret og forvansket teksten, så den ikke længere forkynder, at Gud selv ofrede sig for og vandt os på korset.

Det er en gennemgående tendens, at oversætterne forsøger at undgå formuleringer, hvor Jesus identificeres med Gud.

I Rom 9,5 finder vi en bemærkelsesværdig bekendelse af Jesu guddommelighed: "… fra dem er Kristus kommet som menneske – han, som er over alt og alle, Gud, være lovet til evig tid!" (1992-oversættelsen). Norsk Bibel oversætter det lidt mindre knudret: "… fra dem er Kristus kommet etter kjødet, han som er Gud over alle ting, velsignet i evighet." Men også her vælger Bibelen 2020 en oversættelse, som følger den generelle tendens til at undvige formuleringerne om Jesus som Gud. Man indføjer et punktum og lader i stedet bekendelsen om Jesu guddommelighed blive til en spontan lovprisning af Gud Fader, der står uden sammenhæng til det forudgående: "Kristus var også født som jøde. Lad os takke Gud, der regerer over alt i evighed." Noget tilsvarende sker i Tit 2,13, hvor vi i 1992-oversættelsen møder bekendelsen "… mens vi venter på, at vort salige håb skal opfyldes og *vor store Gud og frelser, Jesus Kristus*, komme til syne i herlighed."
Her slettes den tydelige identifikation igen, og i stedet bliver det "Gud og Jesus Kristus", vi venter på i Bibelen 2020.

Et sidste eksempel:
I 1 Kor 10 taler Paulus om israelitternes oprør og hån mod Gud under ørkenvandringen og formaner på den baggrund læserne: "Lad os ikke udæske Kristus, sådan som nogle af dem gjorde det, og de blev dræbt af dødsenglen" (v.9). Når israelitterne trodsede Gud, var det Kristus, de trodsede – for Kristus er Gud. Det står klart ud fra Paulus' ord.
I Bibelen 2020 bliver samme vers helt uden belæg i den græske tekst til en *sammenligning*: "Lad os ikke udfordre Kristus, sådan som nogle af dem dengang udfordrede Gud." Med tilføjelsen "Gud" kommer det at håne Gud og at håne Kristus til at stå som to forskellige ting – stik imod Paulus' pointe.

Tendensen i Bibelen 2020 til at fordreje og fjerne Bibelens vidnesbyrd om Jesu guddommelighed er dybt foruroligende set i forhold til, både hvor omfattende denne tendens er, hvor frimodig man er til at ændre i teksten, og hvor vigtig en del af den kristne tro der her er tale om.

Menneskesyn
Når gudsbilledet ændres, har det ofte sammenhæng med menneskesynet. Hvor Gud bliver gjort mindre, bliver mennesket gjort større. Den tendens finder vi også i Bibelen 2020 – og vi har allerede mødt den i Salme 38 og 51, hvor David ikke står afklædt og magtesløs frem for Gud, men nærmere føler sig berettiget til, at Gud snart vil holde op med at straffe ham, når han nu på sin side står ved, at han har fejlet.
Selve udtrykkene "Den gamle aftale" og "Den nye aftale" om de to testamenter giver

også et helt forkert billede af forholdet mellem Gud og mennesker som to parter, der kan lave en eller anden form for deal sammen.
I 2 Mos 32,13 tales ikke længere om, at Gud skal huske på sine "tjenere", men på sine "støtter".
Men Gud har ikke brug for støtter. Gud er nemlig ikke en Gud, der skal bæres, sådan som afguderne er det (jf. Jer 10,5). Og i mere moderne forstand har Gud heller ikke brug for tilhængere eller supportere.

Et udtryk for styrkeforholdet mellem Gud og mennesker får vi i beretningen om Jakobs kamp mod Gud ved Betel (1 Mos 32). Her vinder Jakob ganske vist over Gud – men han gør det på en irreel måde. Jakob får et slag på hoften, men klamrer sig til Gud og siger: "Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig."
I Hoseas' Bog får vi den sande udlægning af Jakobs kamp. Der står i 1992-oversættelsen: "Han kæmpede med englen og sejrede; han græd og bad ham om nåde."
Dét er nemlig den eneste måde, mennesker kan "vinde over Gud" på: "Han græd og bad ham om nåde."
Den, der kender til at blive omvendt til Gud, ved præcis, hvad der her er tale om, og genkender sig selv i Jakobs kamp med Gud – i denne bagvendte sejr. Men for en, der ikke har Guds Ånd, er det en underlig selvmodsigelse – at man kan vinde ved at græde og bede om nåde.
I Bibelen 2020 er ordene i Hoseas' Bog helt uden grund i den hebraiske tekst blevet vendt om til noget meget lettere forståeligt: "Jakob kæmpede mod englen og sejrede. *Englen* måtte grædende bede om nåde."
Med tanke på at englen i Første Mosebog er Gud selv, så er dette udsagn direkte blasfemi: at forestille sig, at Gud skal ligge på knæ for et menneske og grædende bede om nåde.

Når gudsbilledet ændres, har det ofte sammenhæng med menneskesynet. Hvor Gud bliver gjort mindre, bliver mennesket gjort større.

Det mere positive menneskesyn og det mere ligeværdige forhold mellem Gud og mennesker, møder vi ikke mindst i de små detaljer, som man lettest hopper over i læsningen.
For eksempel med Bileams forbandelse af folket – hvor der i 1992-oversættelsen står: "Det var dem, der lejede Bileam (…) til at forbande dig; men Herren din Gud ville ikke lytte til Bileam, så for din skyld forvandlede Herren din Gud forbandelsen til velsignelse, fordi han elskede dig." Her står der i Bibelen 2020: "I stedet prøvede de at få profeten Bileam (…) til at overtale Gud til at vende sig fra jer. Det lykkedes selvfølgelig ikke, for jeres Gud elsker jer og vil jer kun det bedste."
Ud over at det er en stor omskrivning – hvor kommer selvfølgeligheden så fra? At bruge ordet "selvfølgelig" i forbindelse med Guds kærlighed til sit stivnakkede folk er meget langt væk fra det forhold, der beskrives mellem Gud og Israel i Det Gamle Testamente. Her var det netop Israel, der tog Guds kærlighed og velsignelse som en selvfølge – og det blev deres store ulykke.

Det gådefulde i Guds kærlighed til syndere beskrives på en forunderlig og trøsterig måde i Jeremias' Bog kapitel 31, vers 3, hvor der i 1992-oversættelsen står: "Med evig kærlighed har jeg elsket dig, derfor bevarer jeg min troskab mod dig."

Derfor? Hvilken begrundelse får vi egentlig for Guds nådige troskab mod syndere?
Den evige kærlighed er begrundelsen! Det var i den kærlighed, Gud allerede før verdens grundvold blev lagt, udvalgte syndere til at stå hellige og uden fejl for hans ansigt i Kristus! (Ef 1,4).
Guds troskab mod sit folk er i Bibelen en gåde, hvis løsning går tilbage til Guds frelsesråd med sin Søn, fra før verden blev grundlagt.
I Bibelen 2020 er der ikke noget mærkeligt ved Guds nåde og troskab: "Også dig, Jerusalem, har jeg altid elsket, mod dig vil jeg altid være trofast," står der bare i Jer 31,3.

Da profeten Jonas er sunket i havet og slugt af hvalen, møder vi i 1992-oversættelsen en levende beskrivelse af Jonas' anfægtelse: "Jeg tænkte: Jeg er jaget bort fra dig; får jeg igen dit hellige tempel at se?" (Jon 2,5). Jonas er omgivet af mørke. Hans liv er håbløst, han er på vej mod den sikre død. Men den værste tanke for Jonas er: Jeg er adskilt fra Gud! Jeg er jaget bort fra ham og får aldrig mere Guds hellige tempel at se.
I anfægtelsens time identificerer vi os med Jonas. Men det får vi ikke mulighed for i Bibelen 2020, for her er Jonas overhovedet ikke anfægtet og fortvivlet over, at hans synd og ulydighed har skilt ham fra Gud. Tværtimod siger Jonas: "Jeg troede, at du havde jaget mig væk, at jeg var langt borte fra dig. Men jeg ved, jeg kommer tilbage til dig i dit hellige tempel."

I Mark 10,21 hører vi i 1992-oversættelsen om den rige unge mand, at "Jesus så på ham og fattede kærlighed til ham", men i Bibelen 2020 står der: "Jesus så på ham. Han syntes, han var sympatisk, og bestemte sig for at hjælpe ham."
Der er en væsensforskel på kærlighed og sympati. Og der er intet belæg for at forstå Jesu svar til den rige unge mand som en reaktion i *sympati* med manden i hans selvretfærdige stræben efter at holde Guds lov og hans manglende erkendelse af sin egen synd. Jesus får ikke *sympati* med et godt menneske, der er næsten i mål, sådan som et menneske med en almenreligiøs tankegang kan opfatte det. Nej, Jesus fatter *kærlighed* til et menneske, der mangler alt.

I afsnittet om Guds fulde rustning taler Paulus nu ikke om, at vi skal "iføre os retfærdighed som brynje" – nej, hvordan skal vi kæmpe mod Satan og hans åndehær ifølge Bibelen 2020? "Tag den rigtige opførsel på som rustning!" (Ef 6,14).
Den formulering burde tænde alle røde advarselslamper hos en kristen. Evangeliet udbyttes med loven og Jesu retfærdighed med vores egen. Ifølge teksten i Bibelen 2020 modstår vi Djævelen og alle hans anklager ved at være gode og retfærdige i os selv. Netop sådan vil Djævelen have os til at tænke og tro! Men hele Bibelen er én lang protest mod denne tankegang og en proklamation af evangeliet: Vi er stærke i Jesus og i hans retfærdighed alene! Vores forsvar mod Djævelen er ikke, hvad *vi* har gjort, men hvad *Jesus* har gjort i vort sted.

I Hebræerbrevet 12 skal vi i Bibelen 2020 ikke frigøre os fra synden, som så let omklamrer os, men "gøre os fri af de dårlige vaner, der så nemt tager magten fra os og holder os tilbage" – og hvordan skal vi gøre det? Ikke "idet vi ser hen til Jesus, troens banebryder og fuldender", nej: "Jesus skal være vores forbillede, for han viser os vejen

og fører os til målet, når vi tror på ham."
Her udbyttes evangeliet igen med loven. Vi frigøres ifølge Bibelen 2020 ikke fra synden ved at lytte til evangeliet og se hen til nåden i Jesus. Nej, vi frigøres ved at lære af Jesus som forbillede og ved at handle efter dette forbillede. Og at det kan lykkes, sandsynliggøres, når synden reduceres til dårlige vaner. Det er den direkte vej ind i farisæisme og lovtrældom.
Teksten i Hebræerbrevet vil lede os præcis den modsatte vej. Den kalder os til at se hen til nåden i Jesus og glæde os over, at han kan og vil løse os fra synden.

I 1 Kor 1,7 bliver "… så I ikke mangler nogen nådegave, mens I venter på, at vor Herre Jesus Kristus skal åbenbares" til: "I har fået nogle helt særlige evner og kan roligt vente på, at Kristus kommer tilbage."
Korinthermenigheden behøver altså ikke frygte Jesu genkomst, på grund af deres "helt særlige evner" …

I Hos 14,9 får vi et forunderligt løfte og tilsagn fra Gud til det folk, som hele Hoseas' Bog har skildret som et uforbederligt og utro folk med en "horeånd" indeni. Gud siger: "Hvad skal Efraim længere med gudebilleder? Jeg bønhører ham, ser nådigt til ham. Jeg er som det grønne enebærtræ, du skal finde din frugt hos mig."
Her er der trøst at få for den uforbederlige synder, der har genkendt sin egen fortabte natur i Israels folk, som profeten Hoseas beskriver: *Gud* griber ind, *Gud* bønhører, *Gud* ser nådigt til den uforbederlige synder. Og når alle blomster og blade er faldet af mit træ, så står Gud der og siger: "Jeg er som det grønne enebærtræ, du skal finde din frugt hos mig!" Intet godt kan jeg selv frembringe – alt må jeg få hos ham!
Men i Bibelen 2020 er der ingen trøst at få. Her er der nemlig byttet helt om på, hvem der taler og giver løfter: "Efraim skal sige: Hvad skal jeg med gudestatuerne? Når jeg er tro mod Gud og holder mig til ham, bliver jeg glad, smuk og frodig som et dejligt, grønt cyprestræ. Guds frugt er plantet i mig."
Det folk, som gennem hele bogen er blevet afsløret som et folk, der ikke *kan* være tro mod Gud, siger altså i det næstsidste vers i bogen med stor fortrøstning: "Når bare jeg er tro mod Gud …" Så bliver jeg smuk og dejlig …
Det er en direkte modsigelse af hele denne fantastiske bogs budskab, hvor det netop bliver så tydeligt, at vi mennesker er magtesløse på grund af synden, men at Gud må gribe ind og frelse os på trods af alt i os.

En tilsvarende voldsom ændring af, hvem der taler, møder vi desuden i det sjette kapitel i Hoseas' Bog, vers 1-6. Det er et afsnit, der i 1992-oversættelsen har overskriften: "Folkets bod og Herrens svar". Midt i domsprofetierne får vi her et tilsyneladende lysglimt fra et folk, der siger: "Lad os vende om til Herren." Men deres fromme ord er falske. For i virkeligheden spiller de på flere heste. De har slået deres lid til alle mulige andre instanser. Nu er de blevet så desperate, at de også forsøger, nærmest besværgende, at mane Guds velsignelse frem: "Han bryder frem så sikkert som morgenrøden …" (v.3).
Guds svar på denne falske omvendelse viser med al tydelighed, at han har gennemskuet dem: "Hvad skal jeg gøre med dig, Efraim, hvad skal jeg gøre med dig, Juda? Jeres troskab er som morgentågen, som den tidlige, flygtige dug. Derfor hugger jeg dem ned ved profeterne, dræber dem med min munds ord.

Min dom bryder frem som lyset" (v.4-5).
I Bibelen 2020 er der ikke sans for denne falske omvendelse. I stedet bliver folkets falske ord til noget, som *Hoseas* siger til folkene. I starten af kapitel 6 er der indføjet et: "Hoseas sagde til dem, der ville høre på ham: Kom, lad os vende tilbage til vores Gud."
På den måde bliver betydningen en helt anden. Vi hører ikke om en falsk omvendelse, og vi hører ikke om en Gud, der gennemskuer den falske omvendelse.
Guds svar på folkets falske omvendelse lyder i 1992-oversættelsen: "Derfor hugger jeg dem ned ved profeterne." Det betyder, at profeternes ord skal dræbe den falske frimodighed, de har, fordi de af navn er Guds folk – og det skal bane vej for, at de i stedet får et sandt syn på sig selv som fuldstændigt magtesløse og overladt til Guds nåde og barmhjertighed (jf. Hos 14,2-5).
Men i Bibelen 2020 lyder Guds svar: "Derfor hugger jeg profeterne ned!" En oversættelse, der er meget usandsynlig, og som ikke giver mening i sammenhængen.

De to passager fra Hoseas' Bog er eksempler på, at oversætterne generelt har forholdt sig eksperimenterende, når der har været mulighed for at bytte rundt på den direkte tale i forhold til 1992-oversættelsen. Og ombytningerne er med til at nedtone bogens radikale dom over synderen og lige så radikale evangelium til den, der har set sig afsløret og fortabt under Guds vrede og vender om til et liv i Guds nåde.

I Det Nye Testamente findes der også en masse helt fantastiske steder, hvor der står om, at vi som mennesker står magtesløse over for Gud og ikke har anden stolthed end Jesus. Men også i flere af de steder sker der en fordrejning af budskabet i Bibelen 2020.
Rom 5,6 er et af mine egne favoritsteder, som jeg vender tilbage til igen og igen: "Mens vi endnu var svage, døde Kristus for ugudelige, da tiden var inde." Tænk, her får jeg lov til at hvile i, at Jesus døde for *ugudelige*!
Men det står der ikke noget om i Bibelen 2020. Her står der – meget omskrevet: "Mens vi stadig var tyranniseret af vores selvoptagethed, døde Kristus for os."
Det lyder næsten som om, vi skal have ondt af os selv. Vi er selv gode nok – det er bare vores selvoptagethed, der tyranniserer os!
Men hvor blev ugudeligheden af?

"Salige er de fattige i ånden," siger Jesus i begyndelsen af bjergprædikenen (Matt 5,3). Hvad vil det sige at være fattig i ånden? I lyset af det, Bibelen ellers siger om Åndens gerning, er det åbenbart, at det handler om den fattigdom, vi erfarer, når Ånden ved Guds lov afslører os, som vi er i vores synd og skyld over for Gud. Her står vi tomhændede og radikalt fattige.
Men netop her får vi også lov til at finde vores rigdom, trøst og ære i Jesus og hans frelse alene. Derfor er det saligt at blive fattige i ånden, fordi vi derved bliver ledt til at finde vores sande og evige rigdom i Jesus.
I Bibelen 2020 er der ikke nogen "åndens fattigdom" eller nogen saligprisning. Jesus indleder derimod sin største tale med at sige: "I virkeligheden er I heldige, hvis I er fattige og har fået Helligånden."
Jesus henvender sig altså til de fattige, de materielt dårligt stillede, og siger til dem, at de trods deres fattigdom er heldige, hvis de har fået Helligånden.
Det er en indledning på bjergprædikenen, der passer rigtig godt på forestillingen om, at Jesus her stiller sig op som en idealistisk og

samfundsengageret personlighed, der udleverer sit partiprogram for en bedre og mere retfærdig verden. Men det er billedet af en falsk Messias, der først og fremmest vil give fysisk brød til masserne og ikke det åndelige, evige livs brød (jf. Joh 6,22ff.).

I Rom 3,27 gør Paulus det klart, at der ikke er nogen stolthed tilbage for os: Guds lov har lukket munden på os, og det eneste, vi har at gøre, er at tage imod evangeliet i tro. Som der står i 1992-oversættelsen: "Hvad bliver der så af vores stolthed? Den er udelukket! Ved hvilken lov? Ved gerningernes? Nej, ved troens lov!"
I Bibelen 2020 står der: "Har vi så noget at være stolte af? Nej, overhovedet ikke. Og det er ikke, fordi vi ikke kan leve op til loven og dens krav, men fordi det er en helt anden lov, der gælder, nemlig troens lov."
Omskrivningen "Det er ikke, fordi vi ikke kan leve op til loven og dens krav" er så langt fra noget, Paulus kunne have skrevet, som man næsten kan forestille sig det. Paulus har netop understreget, at loven lukker munden på os og dømmer os, fordi vi umuligt kan leve op til dens krav. Men med denne dom vil Gud lede os til den tro og frelse i Jesus, hvor vi ikke har nogen stolthed i os selv, men al vores stolthed i Jesus.

I Andet Korintherbrev kapitel 3, vers 18 og kapitel 4,7 møder vi også nogle vers, der viser skrøbeligheden hos os mennesker. I kapitel 3, vers 18 tales der om grundlaget for vores helliggørelse. Kilden til vores helliggørelse er, at vi står ved et spejl og ser – ikke vores egen herlighed, men Herrens herlighed! Vi står med andre ord ved et spejl, hvor vi selv er helt væk, og hvor vi bare kan se Jesus! Når vi ser på dét billede, forvandles vi. Den sande helliggørelse findes der, hvor det er Jesus, der fylder hele spejlet!
I Bibelen 2020 er det ikke Jesus, vi ser på i spejlet – det er vores egen stråleglans, der blænder os (omend den kommer fra Gud): "Alle os, der har fået fjernet sløret for vores ansigt, kan nu se Guds stråleglans afspejle sig i os. Vi bliver forvandlet, så vi kommer til at stråle mere og mere."
Kilden til vores vækst og helliggørelse som kristne er altså, at vi ser *os selv* og ser, hvordan Gud har forvandlet og forbedret os. Det er et syn på helliggørelsen, der passer med de almenreligiøse forventninger, og som stemmer præcist med det, vi af natur længes efter. Men det er stik modsat og uforeneligt med Bibelens lære om evangeliet om Jesus som kilden til helliggørelse.
I kapitel 4, vers 7 møder vi det trøsterige ord om, at vi har skatten i lerkar, for at den overvældende kraft skal være Guds og ikke vores. I Bibelen 2020 står der: "Lyset er som en værdifuld skat, der opbevares i skrøbelige lerkrukker. Det gør det tydeligt, at vores kræfter stammer fra Gud, ikke fra os selv."
Der er en væsensforskel på, om vi selv er stærke på grund af kræfter, vi har fra Gud, eller om Guds kraft åbenbares og udfoldes i vores skrøbelighed. Men denne forskel fordunkles flere steder i Bibelen 2020:
"Herren er min styrke og lovsang, han blev min frelse", synger vi med Moses i 2 Mos 15,2. Men i Bibelen 2020 står der: "Han gør mig stærk og stolt, han reddede mig."
Udtrykket "glæde i Herren er jeres styrke" (Neh 8,10) er blevet til: "I bliver stærke, når I glæder jer over, at Gud passer på jer."
I 2 Tim 2,1 har vi en vidunderlig trøst fra Paulus til Timotheus: "Men du, mit barn, vær stærk ved nåden i Kristus Jesus!"
Paulus henviser her Timotheus til, hvad der

skal være hans kraft i tjenesten. Han skal ikke finde mod og styrke ved noget i sig selv, i egne evner og kræfter. Nej, han skal rette sit blik mod den nåde, som han har i Kristus Jesus. Dét er den tilbagevendende glæde og styrke, Paulus selv lever i, og som han mere end noget andet ønsker for sit "barn", Timotheus, at han også må leve i og finde frimodighed i midt i tjenestens mange anfægtelser og kampe.
Men i Bibelen 2020 er nåden i Jesus fjernet: "Mit barn, du skal finde styrke til den opgave, Kristus har givet dig."
Tjenesten, opgaven, er der endnu. Men kraftkilden er væk – for nåden er væk. Vi er overladt til selv at finde ud af, hvordan vi får kraft i tjenesten, og af os selv får vi aldrig den tanke at søge den i nåden i Jesus.

Livssyn
Gudsbilledet og menneskesynet hænger sammen med det generelle livssyn. Her er der også en tendens i Bibelen 2020 – først og fremmest i Det Gamle Testamente – til at svække evighedsperspektivet over livet. Livet bliver her og nu – det jordiske liv. Og når Gud fortoner sig som dommeren, og livet på jorden bliver det, det kommer an på, så sker der selvfølgelig også noget i forholdet mellem Gud og mennesker: Gud bliver i større grad reduceret til den højere magt, der skal hjælpe os godt igennem livet.

Igen er det nogle gange de små detaljer, der gør forskellen. I Job 1,21 siger Job for eksempel ikke "Herren gav, Herren tog, Herrens navn være lovet", men i stedet: "Gud gav mig alt, og nu har han taget det igen. Alligevel hylder og takker jeg Gud."
Umiddelbart lyder det måske som nogenlunde det samme. Men prøv at stoppe op og læse det igen!
Det, der gør den store forskel her, er ordet "alligevel", som oversætteren har sat ind i Bibelen 2020. Det lille "alligevel" kommer til at betyde, at Job hylder og takker Gud *på trods* af det, der er sket ham. Men i virkeligheden er det, vi møder her i begyndelsen af Jobs Bog en utroligt stor klarhed hos den ramte Job: Han lover Herrens navn i lykke såvel som i ulykke, for han ved, at Gud bruger både lykken og ulykken i sin tjeneste.
At vennerne med alle deres mere eller mindre misforståede råd og anklager bidrager til, at Job senere i bogen går i selvforsvar og siger anklagende ting mod Gud, må ikke pille ved, at Job i begyndelsen har lys over, at Gud er god i alt, hvad han gør.

I Det Nye Testamente har vi en pendant til Jobs udsagn i Rom 8,28. Her hører vi, at *alt* – dvs. både lykken og ulykken – virker sammen til gode for dem, der elsker Gud.
I Bibelen 2020 hører vi, at "Gud sørger for, at alting bliver godt for dem, der elsker ham". Og det er jo ord, som vi gerne vil høre. Men Rom 8,28 giver ikke bare et løfte om, at alting nok skal blive godt engang, nej: Alt, hvad der møder os, både lykken og ulykken, *virker sammen* til det gode. Og det gode er ifølge sammenhængen at blive knyttet til Jesus og ved ham at nå den evige herlighed.
Det er svært for os mennesker at forstå, at ulykke i vores liv kan være efter Guds vilje – og især er det svært at forstå, hvis evighedsperspektivet glider væk fra os, og vi kommer til at se på vores liv på jorden som det egentlige liv. Det er meget nemt for os at få rettet vores blik mod den virkelighed, vi kan tage og føle på i hverdagen, og derfor har vi også så meget brug for hele tiden at læse i Bibelen og få rettet vores blik mod, at formålet med

vores liv er at nå Himlen og undgå fortabelsen.
Men her svigter Bibelen 2020 desværre ofte et af sine vigtigste formål.

Når Gud fortoner sig som dommeren, og livet på jorden bliver det, det kommer an på, så sker der også noget i forholdet mellem Gud og mennesker: Gud bliver i større grad reduceret til den højere magt, der skal hjælpe os godt igennem livet.

Nogle få vers længere fremme i Romerbrevet står endnu et centralt ord om vores trøst og tryghed som kristne: "Han, som ikke sparede sin egen søn, men gav ham hen for os alle, vil han ikke med ham skænke os alt?" (Rom 8,32 i 1992-oversættelsen).
I de følgende vers (33-39) udfolder Paulus dette "alt", når han skriver om, hvad vi har i Jesus: Gud gør os retfærdige i Jesus, Hvem vil så anklage os? Den opstandne Jesus sidder som vores retfærdighed ved Guds højre hånd og går i forbøn for os. Hvem vil så fordømme os? Så må der komme, hvad der komme vil, af forfølgelser og lidelser: Med Jesus og den retfærdighed, vi har i ham, kan intet skille os fra Guds kærlighed!
I Bibelen 2020 lyder oversættelsen af vers 32: "Gud skånede ikke engang sin egen søn. Tror I så ikke, at han også vil give os alt muligt andet?"
Når vi læser sådan en oversættelse, glæder vi os over, at Gud ikke "bare" har ladet Jesus dø for os – men at Jesu død er et tegn på, at Gud også vil give os "alt muligt andet".
Det er en oversættelse, der går stik imod ånden i det, Paulus skriver her. Det er, som om, det ikke er *nok* at glæde sig over den fred med Gud, som vi ejer i Jesus. For at vi skal kunne glæde os over Guds kærlighed, skal den vise os noget andet, end at vi har fællesskab med ham og et evigt liv – den skal være et tegn på, at Gud tager sig af os i vores jordiske liv og også vil give os "alt muligt andet".
Og det er sandt, at Gud i vores jordiske liv vil give os alt det, *han* ser, vi har brug for, for at blive holdt fast hos Jesus og nå det evige liv. Men den altoverskyggende trøst og glæde, som Paulus vil minde os om i det citerede vers, er, at vi med Jesus ejer alt, hvad vi behøver i forhold til Gud, frelsen og det evige liv.

"Alt, hvad der tidligere er skrevet, er jo skrevet, for at vi skal lære af det, så vi med udholdenhed og med den trøst, som Skrifterne giver os, kan fastholde håbet," siger Paulus i Rom 15,4. Det er en fantastisk opløftende bestemmelse af Guds ords betydning i en kristens liv: at læse i Bibelen skal give os udholdenhed og trøst til at fastholde håbet om det evige liv, vi ejer i Jesus!
I Bibelen 2020 lyder verset som det rene volapyk: "Alt det, der står i Skrifterne, er skrevet, for at vi skal blive klogere af det. Når vi læser om udholdenhed og trøst, bliver vi fulde af håb."
Hvordan skal det forstås? Det ligner mest bare nogle begreber, man har forsøgt at sætte sammen på et eller andet abstrakt plan.
Egentlig burde verset være enkelt og ligetil at oversætte. Men for en, der ikke selv kender til dette liv i håbet, og hvordan Guds ord giver os at kunne holde fast i det håb, vi har i Jesus, kan verset godt være svært at få til at give mening. Og forstår man ikke meningen,

giver det ikke mening at oversætte meningsbaseret – så kan det ende som her med indholdstom og abstrakt filosofi.

I Det Gamle Testamente møder vi gentagne gange formuleringen "for at du må leve" eller lignende i forbindelse med overholdelsen af loven. Det er en meget central del af Det Gamle Testamentes forkyndelse. Paulus udlægger i Galaterbrevet, at denne vigtige formulering betyder *evigt liv* (eller at blive retfærdig for Gud – Gal 3,11-12). Loven lover altså evigt liv og fællesskab med Gud for den, der holder budene! Men der står også skrevet side op og side ned i Det Gamle Testamente, at denne frelsesvej er en lukket vej for mennesker. På den måde er en stor del af Det Gamle Testamentes forkyndelse egentlig en forkyndelse af, at mennesker er håbløst fortabte og ikke kan nå målet.
Men Det Gamle Testamente kender også vejen ud af denne nød: "Herren din Gud vil omskære dit og dine efterkommeres hjerte, så du elsker Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl, for at du må leve" (5 Mos 30,6). Her er det Gud, der griber ind og omskærer – ikke forhuden, men *hjertet*. Det er troen på Jesus, Gud skaber, og i denne tro er loven opfyldt, så vi må have evigt liv i Kristus. Et forunderligt evangelisk løfte!
I Bibelen 2020 har oversætterne generelt den tilgang, at man ikke må læse nytestamentlige tanker ind i Det Gamle Testamente, men at Det Gamle Testamente skal læses på egne præmisser. De præmisser er langt på vej, at man ser Det Gamle Testamente som udtryk for en almenreligiøsitet, hvor det handler om at stå sig godt med Gud for at få et godt liv her på jorden.
Hvordan oversætter man da formuleringen "for at du må leve" i det nævnte vers (5 Mos 30,6)?
Der står: "Han vil få jer til at tænke og opføre jer som hans folk og til at elske ham af hele jeres hjerte. *Så vil I få et godt liv*."
Læg mærke til, hvor radikal en omskrivning og omtolkning, vi får af dette centrale vers om hjertets omskærelse. Løftet om at Gud vil gribe ind og omskære hjerterne bliver til, at Gud vil få israelitterne til at tænke og opføre sig som hans folk. For så vil de få et godt liv. En profeti om at Gud vil skabe troen på Jesus i hjerterne, bliver altså til en profeti om, at Gud engang vil få israelitterne til at tænke og opføre sig efter Guds vilje. Og konsekvensen af det, Gud gør, bliver ikke, at mennesker skal få evigt liv, men at de skal få et godt liv på jorden. Det er et helt andet perspektiv og en helt anden religion, vi her har med at gøre. Det er kristendom og almenreligiøsitet stillet op over for hinanden.
Formuleringen "for at du må leve" findes også i for eksempel Ezekiels Bog (kap. 18,30-32; 33,11-12). Her lyder formaningen flere gange til folket, at de skal vende om, for at de må leve. Men ifølge Bibelen 2020 skal de ombestemme sig og stoppe med deres lovovertrædelser, så de må få et godt liv. Det er ikke omvendelse, tro og evigt liv, det handler om – det er en revurdering af sit liv, en beslutning om at stoppe med at overtræde loven, og som konsekvens heraf: et godt liv på jorden.

I Rom 2,29 bruger Paulus profetien om hjertets omskærelse. Her står der i 1992-oversættelsen: "Jøde er man i det indre, og omskåret er den, som er det i sit hjerte, i Ånden, ikke efter bogstaven. Hans ros kommer fra Gud, ikke fra mennesker."
Her ser vi, at hjertets omskærelse ifølge Paulus handler om den tro, som Ånden ska-

ber i hjertet.
Men i Bibelen 2020 lyder verset: "I virkeligheden handler omskæringen om, hvad man gør og tænker, og har ikke noget med de ydre forhold at gøre. Som jøde skal man have ros af Gud, ikke af mennesker."
Oversættelsen afslører et gennemført lovisk syn på omskærelsespagten, som berettiger, at den kan kaldes en "aftale": noget for noget. Men omskærelsen er netop *ikke* knyttet til loven, men til evangeliet og løfterne til Abraham.[8] Derudover er det endnu et eksempel på en tendens til drejning af livssynet, hvor det at være kristen også i Det Nye Testamente først og fremmest handler om at opføre sig ordentligt – ikke at tro og bevare troen til evigt liv.

Den samme tendens viser sig også i den måde, Bibelen 2020 oversætter "fortabelsen" på. Når 1992-oversættelsen skriver Helvede, skriver Bibelen 2020 også Helvede, men når det drejer sig om Bibelens synonymer for Helvede, er der en tendens til, at Bibelen 2020 oversætter det med enten "døden" eller blidere og mere upræcise billeder.
Det ser vi et eksempel på i Salme 1. Den første salme står (sammen med Salme 2) som en slags forord til Salmernes Bog, hvor grundtonen bliver lagt for resten af bogen. Her møder vi *skellet* forkyndt med stor tydelighed, og vi lades ikke i tvivl om, hvordan forskellen mellem troende og vantro vil blive udmålt på dommens dag.
I 1931-oversættelsen står der i vers 5: "Derfor består de gudløse ikke i Dommen." Både i 1992-oversættelsen og i Bibelen 2020 er det blevet til, at de ugudelige "ikke står fast", når dommen falder, hvilket er noget mere upræcist. Det handler om at blive frikendt eller ikke blive frikendt på dommens dag.
I vers 6 står der i 1992-oversættelsen: "Herren kender de retfærdiges vej, men de ugudeliges vej går til grunde."
Når vi netop i vers 5 har fået ledt tankerne hen på dommens dag, er der ikke nogen tvivl om, hvad der menes med, at "de ugudeliges vej går til grunde". Det er tale om Helvede, den evige fortabelse.
I Bibelen 2020 står der: "For dem, der ikke tror på Gud, ender vejen blindt." Det er en meget fri og utydelig omskrivning af teksten – og der er vel ikke mange læsere, der vil tolke det som en reference til Helvede. På den måde mister Salme 1 sin vægt som et forord til Salmernes Bog, der tydeligt forkynder om de to udgange på livet.
De retfærdige i salmen kaldes for "de gode" (v.6), og der står om de gode, at de "glæder sig over Guds love". I 1992-oversættelsen glæder den retfærdige sig over Guds lov (i ental), hvilket er i pagt med Det Nye Testamentes sprogbrug. Men det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at det hebraiske ord, torah, som vi oversætter med loven, ikke kun betegner Guds love, men hele den skriftsamling, som de fem mosebøger udgør.
Den retfærdige glæder sig altså ifølge Salme 1 over hele Guds ord, som det kommer til udtryk i mosebøgerne, *både i lov og evangelium*. Det er den retfærdiges kendetegn – og dermed giver Salme 1 os den afgørende forskel på dem, der fortabes, og dem, der består til evigt liv: Det drejer sig om at leve på og glæde sig over Guds ord i lov og evangelium.[9]
Den forståelse kræver det forhåndsviden at forstå i 1992-oversættelsen, men i Bibelen 2020, hvor meningen burde blive forklaret, ledes vi i stedet helt vild, når der står om "Guds love", som den "gode" glæder sig over.

Omgåelsen af fortabelsens virkelighed finder vi spredt gennem hele Bibelen 2020.
Joh 3,16 kaldes "den lille bibel", fordi det vers i koncentreret form fortæller om, hvad Gud har gjort for at frelse os fra fortabelsen, så vi kan få evigt liv. Men i Bibelen 2020 er fortabelsen fjernet fra dette vigtige vers. Der står nu blot: "… for at den, der tror på ham, ikke skal *dø*, men få evigt liv."

I 1 Kor 9,27 kommer vi tæt på Paulus i hans anfægtede liv. Han fortæller om, at han hele tiden må være hård mod sin krop og tvinge den til at lystre for at nå målet. Hvorfor? "For at jeg, der har prædiket for andre, ikke selv skal blive forkastet." Hele sammenhængen med 1 Kor 10 viser, at Paulus her tydeligvis tænker på fortabelsen – Helvede. Selv for Paulus er det ikke nogen selvfølge at nå målet – han regner det som en mulighed og en fare, at han kan gå fortabt!
I Bibelen 2020 bliver dette utroligt alvorlige budskab præsenteret med ordene: "Det skulle jo nødig ende med, at jeg, der har fortalt andre om Jesus, selv falder igennem."
Der er flere ting i denne oversættelse, som giver et helt forkert indtryk af Paulus' budskab. For det første formuleringen "det skulle jo nødig ende med", som ikke er et ordvalg, der passer på en anfægtet apostel. Det lyder mere som et utænkeligt scenarium; som noget, det ville være helt grotesk at forestille sig. Men det er hele pointen med Paulus' udfoldelse af israelitternes frafald i det følgende kapitel, at frafaldet *er* en nærliggende fare for os alle. Det er ikke "langt ude" at forestille sig. For – som Paulus skriver – det begyndte jo så godt for Israels folk. De begyndte i tro og gudsfrygt. Paulus beskriver Israels folk som en menighed, der i begyndelsen levede med Jesus. De oplevede store undere, ligesom Paulus oplevede store undere. De blev ført ud i ørkenen og blev opdraget og oplært til at leve af Guds nåde og barmhjertighed alene, ligesom Paulus blev ført tre år ud i ørkenen efter sin omvendelse, hvor han kom i Guds skole og blev oplært til at være apostel for nådens evangelium.
Og alligevel, skriver Paulus. Alligevel faldt israelitterne fra. Og når Israels folk kunne falde fra troen, så kan Guds apostel det også, og når Guds apostel kan falde fra – hvem kan så ikke falde fra?
Sådan er alvorstonen i det, Paulus skriver her. Men i Bibelen 2020 "skulle det nødig ende med" – med hvad? Med at Paulus selv "falder igennem". Det udtryk er for det første en sprogligt uforsvarlig omgåelse af forkastelsens og fortabelsens virkelighed. Derudover giver udtrykket nogle helt forkerte associationer i forhold til, hvad det gælder om for en kristen. For en kristen gælder det om at være i Guds nåde – at være frikendt for Jesu skyld, så jeg har fred med Gud og kan bestå på dommens dag. Men når Paulus i Bibelen 2020 taler om, at han ikke skal "falde igennem", er det mest nærliggende at forstå det lovisk. For hvornår er det, man "falder igennem"? Det er, når man ikke har været god nok – når de andre fremstår bedre. Udtrykket "falder igennem" leder automatisk tankerne i en lovisk retning og hen til en sammenligning med andre kristne.
Tilsammen får vi altså indtryk af en Paulus, der ser det som det værste scenarium i livet, at han kommer til at fremstå mindre god end andre mennesker, som han sammenligner sig med – men at han i øvrigt regner det for en usandsynlig mulighed.
Denne selvtilfredshed på baggrund af en lovisk sammenligning er den stærkest tænkelige kontrast til Paulus' egentlige mening:

at vidne om sin egen personlige anfægtelse og gøre brevets læsere stille for frafaldets og fortabelsens mulighed – for derefter at tilskynde sig selv og brevets læsere til at søge tilflugt i Guds nåde gennem Kristus.[10]

I 1 Kor 15,16-18 giver Paulus en meget stærk beskrivelse af betydningen af, at Jesus er stået op fra de døde. Og han går et kort øjeblik ind på tankegangen: Hvordan ville vores situation være, hvis Jesus *ikke* var opstået fra de døde? I 1992-oversættelsen lyder det: "Er Kristus ikke opstået, er jeres tro forgæves, så er I stadig i jeres synder, og så er også de, som er sovet hen i Kristus, gået fortabt."
I Bibelen 2020 er de ikke gået fortabt – de er bare "væk for altid".

Iver Larsen har en mere fyldestgørende gennemgang af de steder, hvor Den nye aftale nævner fortabelsen. Hans konklusion lyder: "Begrebet fortabelse er altså med ganske få undtagelser oversat med død, tilintetgørelse, straf eller undergang."[11]

I tendensen til at omgås fortabelsen og benytte sig af et mere ubestemmeligt ordvalg, fornemmes også til tider en tendens i retningen af læren om alles frelse.
I Luk 1,77 får vi i 1992-oversættelsen en herlig bestemmelse af Johannes Døbers livskald og gerning som profet: "For du skal gå foran Herren og bane hans veje og lære hans folk at kende frelsen i deres synders forladelse, takket være vor Guds inderlige barmhjertighed."
Underforstået i denne bestemmelse af Johannes Døbers gerning og forkyndelse er også, at det kun er dem, der lærer frelsen at kende i syndsforladelsen for Jesu skyld, der bliver frelst. Præcis derfor kommer Johannes Døbers forkyndelse i stor udstrækning til at handle om at afsløre de gerningsretfærdige som syndere, der har brug for en frelser, og kalde dem til omvendelse (se f.eks. Matt 3).
I Bibelen 2020 lyder det: "Du skal lære hans folk, at de bliver frelst, fordi deres lovovertrædelser bliver tilgivet, for Gud er fuld af omsorg."
Her er ingen forbehold – og ikke nogen grund til at kalde til omvendelse. De *bliver* jo frelst, fordi deres lovovertrædelser *bliver* tilgivet – fordi Gud er fuld af omsorg.
Det lyder næsten som om, Johannes Døber er blevet "en god folkekirkepræst", der har som sit embede at forsikre mennesker om, at alt er i orden. En større kontrast til Johannes Døbers egentlige virke kan vel næppe tænkes.

Bibelsyn

Når Bibelen 2020 så mange steder går fejl i synet på Gud, mennesket og livet, så skyldes det i bund og grund synet på Bibelen – som beskrevet i den forudgående artikel.
Det er afgørende for den, der vil oversætte Bibelen korrekt, at man har lys over lov og evangelium, og at man tror på, at hele Skriften leder os til frelsen i Jesus, fordi det er den samme Ånd, der taler gennem hele Skriften. Det udgangspunkt er desværre meget langt fra at være det generelle hos oversætterne. Og det afspejler sig også i oversættelsen, når det gælder Kristus-profetierne i Det Gamle Testamente.
Som sagt fremstår flere af Kristus-profetierne tydeligt også i Bibelen 2020. Men mange steder er det også blevet fordunklet eller direkte umuliggjort, at de pågældende profetier skulle handle om Kristus.

Den første profeti om Jesus møder vi i 1 Mos

3,15: "Hendes afkom skal knuse dit hoved, og du skal bide hendes afkom i hælen" (1992-oversættelsen). En efterkommer af Eva skal knuse slangens hoved (Djævelens magt), mens slangen skal bide ham i hælen (Jesu korsfæstelse). Allerede umiddelbart efter den forfærdelige beretning om syndefaldet, møder vi håbsforkyndelse – og løftet om den frelse i Jesus, som Gud havde planlagt, før verden blev grundlagt! Oversætteren til Første Mosebog i Bibelen 2020 anerkender imidlertid hverken syndefaldsberetningen som et syndefald eller, at Det Gamle Testamente kan sige noget om, hvad der skal ske i Det Nye Testamente – og profetien om Kristus bliver derfor også til noget, der angår et almindeligt livsvilkår ved menneskelivet: "Du og kvinden vil altid være fjender, ligesom dit og hendes afkom. *Mennesket* vil knuse hovedet på dig …"

Det er umuligt at forstå "mennesket" som henvisning til en kommende udfrier af Djævelens magt.

Den naturlige forståelse af udsagnet i Bibelen 2020 – som også stemmer overens med oversætterens forståelse af teksten – er, at der her tales generelt om menneskers problematiske forhold til slanger.

Men der er al mulig grund til at se noget dybere i teksten end en forklaring på, hvorfor mennesker og slanger har et problemfyldt forhold til hinanden i naturen.

Det er for det første meget unormalt, at der her tales om *kvindens* afkom. Ser man på slægtstavlerne, er det altid manden, der nævnes. Denne usædvanlighed er i sig selv en grund til at rette opmærksomhed mod udsagnet. Og usædvanligheden forklares i Jesus, som er kvindens afkom, barn af en jordisk mor, men uden en jordisk far.

Dertil kommer, at slangen helt tydeligt i Første Mosebog repræsenterer Djævelen – og hvilken efterkommer af Eva kan siges at knuse Djævelens hoved og dermed gøre en ende på Djævelens magt? Det giver kun mening som en profeti om Jesus.

Men den mening og den store trøst i, at Guds ord allerede fra det tredje kapitel i Bibelen giver løfte om, at Jesus vil besejre Satans magt, er det umuligt at finde i Bibelen 2020.

Tilsvarende med løftet til Abraham, som det kommer til udtryk i 1 Mos 22,18: "Alle jordens folk skal velsigne sig i dit afkom."

Hvem er det afkom, der tales om her, som alle jordens folk skal velsigne sig i? Det behøver vi ikke være i tvivl om, for Paulus forklarer i Gal 3,16: "Hvad Abraham angår, blev løfterne givet til ham og til hans afkom. Det hedder ikke: 'og til dine afkom' i flertal, men i ental: 'og til dit afkom', og *det er Kristus*."

Samme mening af Gal 3,16 har vi i Bibelen 2020, hvor der står: "Læg mærke til, at der står 'efterkommer', altså i ental, ikke i flertal. Den ene efterkommer er selvfølgelig Kristus."

Men hvordan lyder den tekst, som Paulus udlægger i Gal 3,16, så i Første Mosebog? I Bibelen 2020 er 1 Mos 22,18 oversat med: "Alle folk på jorden vil blive velsignede på

grund af *dine efterkommere*."
Man kan spørge: Skulle redaktionen for Bibelen 2020 ikke have fanget den, så der kom overensstemmelse mellem testamenterne? Men sagen er formentlig den, at oversætteren af Første Mosebog, som en del andre bibelkritiske forskere, mener, at Paulus her øver vold på teksten om Abraham, og at hans argument ikke holder vand. Derfor kan alle, der læser Bibelen 2020 nu forvisse sig om, at Paulus åbenbart ikke forstod sig på hebraisk grammatik. Uoverensstemmelsen mellem de to testamenter får lov til at stå, fordi man mener, at der vitterligt *er* tale om en uoverensstemmelse, og at Paulus tager fejl her, når han prøver at vride en Kristus-profeti ud af tekst, der ikke handler om Kristus.
At Paulus, ud over at være inspireret af Helligånden i Gal 3,16, naturligvis forstod sig bedre på hebraisk grammatik og var bedre inde i Skriften end selv den mest lærde nutidige forsker, burde ikke behøve nogen argumentation, men der er alligevel bibeltro forskere, der har givet en god forklaring på, at det er både grammatisk naturligt og i sammenhæng med andre steder i Skriften at kalde "afkom" for ental og se det som en Kristus-profeti. Redegørelsen for det bliver for kompleks at gå i detaljer med her, men konklusionen på den akademiske diskussion er opmuntrende: "Det betyder, at Paulus, når han henviser til teksten [1 Mos 22,18 i Gal 3,16] fremdrager den mening, som allerede ligger i Første Mosebogs hebraiske.[12]

I Es 7,14 har vi et andet eksempel på en central Kristus-profeti i Det Gamle Testamente, som slettes, og som derved får en tekst i Det Nye Testamente til at fremstå utroværdig. Her er 1992-oversættelsen ikke bedre, så jeg må citere fra 1931-oversættelsen: "Derfor vil Herren selv give eder et tegn: Se, jomfruen bliver frugtsommelig og føder en søn, og hun kalder ham Immanuel."
I 1992-oversættelsen er det ikke længere "jomfruen", der skal blive med barn, men "den unge kvinde", og i Bibelen 2020 gøres det endnu mere ubestemt: "En ung kvinde skal blive gravid."
Oversættes det hebraiske ord *almah* som "ung kvinde", må vi forstå profetien i Es 7,14 som en helt almindelig dagligdags begivenhed. Der er ikke noget underligt i, at en ung kvinde bliver gravid, hvorimod det i menneskers øjne er umuligt, at en jomfru skal føde. På den måde er oversættelsen "ung kvinde" det eneste logiske valg, for det er ikke en seriøs mulighed for den menneskelige fornuft, at en underfuld og aldrig observeret begivenhed som en jomfrufødsel skulle være forudsagt i Det Gamle Testamente og opfyldt i Det Nye Testamente.
Når bibelteksten bruger ordet "tegn" om det, der sker, giver det dog i sig selv et fingerpeg om, at der her er tale om noget andet og mere end en dagligdags begivenhed. Og som Nicolai Winther-Nielsen fra DBI har argumenteret fyldestgørende for i en artikel i magasinet *Budskabet*, er oversættelsen "jomfru" "den eneste grammatisk og historisk forsvarlige oversættelse".[13] *Almah* betegner på hebraisk den helt unge, ugifte pige, der ikke har haft sex endnu. Og det er også derfor, den jødiske oversættelse af Det Gamle Testamente til græsk, som vel at mærke blev foretaget et par århundreder *før* Jesu fødsel, valgte at oversætte til det græske *parthenos*, der betyder jomfru.
I oversættelsen af Es 7,14 står den bibelkritiske tilgang og troens tilgang hårdt op mod hinanden, og der er ikke mulighed for noget kompromis. Hvis man ikke vil acceptere Es

7,14 som en profeti om Jesus, må man nødvendigvis forsøge at slippe uden om den forståelse af teksten, som ellers sprogligt og historisk ligger lige for, og som også bliver stadfæstet gennem Det Nye Testamente: at der er tale om en jomfru, der bliver gravid.
Resultatet af det bibelkritiske knæfald for den menneskelige logik bliver for det første, at dette klare og trosstyrkende tegn på Guds frelsesplan gennem Jesus fra Det Gamle Testamente forsvinder. For det andet bliver konsekvensen af oversættelsen, at Matthæus kommer til at stå som en, der fusker med citater fra Det Gamle Testamente, for at det skal give autoritet til hans fremstilling af Jesus som Guds søn.

Den redaktion, der har samlet oversætternes arbejde til en hel bibel, har forsøgt at få ensartethed i nogle ord og udtryk. Men at Skriften teologisk modsiger sig selv, ja faktisk er bygget op af helt forskellige teologier, det har man ikke noget imod – for det er sådan, synet på Bibelen er. Derfor er det heller ikke sådan, at skrift skal fortolke skrift, sådan som det lutherske princip lyder. Det gør ikke noget, at det stritter i hver sin retning – heller ikke inden for de enkelte bøger og breve.
Der er ikke mange fra den kirkelige højrefløj, der har påtalt, at Bibelen 2020 lader tingene stritte hver sin vej, og at det er et problem. Men Shakespeare-oversætteren Niels Brunse ser det tydeligt på baggrund af sin læsning i Bibelen 2020: ”Forskellene mellem de gammel- og nytestamentlige forestillinger om forholdet mellem Gud og mennesker viser sig måske endnu tydeligere, når patinaens slør er løftet bort, og det er ingen ulykke.” For den, der betragter Bibelen litteraturhistorisk eller religionshistorisk som en historie om, hvordan mennesker har tænkt om Gud til forskellige tider, er det kun godt, at forskellene træder tydeligere frem, så man kan se udviklingen. Men for den, der tror, at Bibelen er Guds ord, udåndet af Guds Ånd fra første til sidste bogstav, er det anderledes. Vi tror ikke, at Guds ord lukker sig op for os ved at se på det som et fejlagtigt menneskeværk, men ved at se, hvordan hele Skriften vidner og peger i én og samme retning: mod den lovede Messias, Jesus Kristus.

Forkortelser og tilføjelser
Ærefrygt for Guds ord kan man godt have, selvom man oversætter meningsbaseret til nutidssprog – jævnfør Luther. Men når man oversætter frit, er det utroligt vigtigt, at man har lys over Skriften og indsigt i evangeliet til at kunne skønne, hvornår og hvordan man må forholde sig frit.
Her har Bibelen 2020’s politik ikke mindst været meget fri i forhold til *forkortelser* af teksten, hvor nogle udtryk har virket særligt ”overlæssede”, eller hvor den hebraiske poesi for eksempel har udtrykt det samme to gange. Og det har helt klart haft en meget positiv effekt på læsbarheden. Men selvom ordene fra Åbenbaringsbogen om at ”trække fra” i Guds ord ikke er direkte møntet på oversættelsesarbejdet, hvor man nogle gange af rent sproglige hensyn er nødt til at formulere sig mere kortfattet på det sprog, man oversætter til, så er det nødvendigt, at man som oversætter anerkender og respekterer, at der ikke er noget i Guds ord, der er tilfældigt, og at der ikke findes et overflødigt ord i den hellige Skrift.

Lad os tage et eksempel på det.
I 5 Mos 9,4-7 står der i 1992-oversættelsen: “Men når Herren din Gud jager dem væk foran dig, så sig ikke til dig selv, at det skyl-

des din egen retfærdighed, at Herren har ført dig ind i dette land, for at du skulle tage det i besiddelse; nej, det er på grund af disse folks uretfærdighed, at Herren driver dem bort foran dig. Det skyldes ikke din egen retfærdighed og retskaffenhed, at du kommer ind i deres land og tager det i besiddelse; nej, på grund af disse folks uretfærdighed vil Herren din Gud drive dem bort foran dig, også for at holde det løfte, Herren gav dine fædre Abraham, Isak og Jakob. Du skal vide, at det ikke skyldes din retfærdighed, at Herren din Gud giver dig dette herlige land i eje, for du er et stivnakket folk! Husk det, og glem ikke, at du vakte Herren din Guds vrede i ørkenen! Fra den dag du drog ud af Egypten, til I kom til dette sted, har I trodset Herren."

I Bibelen 2020 fylder de samme vers væsentligt mindre: "Lad være med at bilde jer ind, at det er jeres egen fortjeneste. Gud gør det for at straffe anakitterne, fordi de dyrker afguder, ikke fordi jeres opførsel eller tro på nogen måde berettiger det. Han gør det for at sætte dem på plads, og så fordi han har lovet det til jeres forfædre, til Abraham, Isak og Jakob. I skal vide, at der ikke er noget at belønne jer for; I er et stædigt folk. Tænk på, hvordan I provokerede Gud ude i ørkenen. I har udfordret ham fra den dag I forlod Egypten, til I ankom hertil."

163 ord er her blevet til 98 ord. Og i princippet siges der nogenlunde det samme. Men det siges jo ikke med nær samme vægt! Der er da en *grund* til, at Moses lægger sådan en vægt på det: Det skyldes ikke din egen retfærdighed! Nej, det er på grund af folkenes uretfærdighed. Det skyldes *ikke* din egen retfærdighed. Nej, det er på grund af disse folks uretfærdighed – og for at holde løftet. *Du skal vide, at det ikke skyldes din retfærdighed!* For du er et stivnakket folk! Husk det, og glem det ikke!

Hvor er det velsignede ord – som vi også må tage til os med tanke på, hvordan vi når hjem til løftets land! Og hvor er det forunderligt, at Guds ord lægger sådan en vægt på det og gentager det, nærmest brøler det ind i vores hoveder, så vi aldrig må glemme det!

Et kortere eksempel på det samme. I Bibelen 2020 er der mange småord, der ikke bliver oversat. Mange meningsgivende småord som "derfor" og lignende ryger væk, fordi det lyder for tungt.

Men så kan man også gå glip af et "overgangsord" som for eksempel dette i 1 Kor 10,1: "Det skal I vide, brødre!"

Her fornemmer vi, at Paulus vil sige noget med eftertryk – noget, som det er vigtigt for korinthermenigheden at *vide*. Det drejer sig om frafaldets fare i en af de mest alvorlige og rystende tekster i Bibelen overhovedet.

I Bibelen 2020 er udtrykket reduceret til: "Kære venner!"

Det giver unægtelig en anden klang – og en anden mening.

Det er i øvrigt generelt, at "brødre" er blevet til "venner" for at undgå den nærliggende misforståelse, at Paulus kun taler til mænd. Det er ikke i sig selv problematisk. Man kunne med fuld ret i en meningsbaseret oversættelse skrive "brødre og søstre", for det er, hvad Paulus mener. Men "venner" giver et billede af det kristne fællesskab som en venneflok i stedet for det bibelske billede: at vi er en familie, der er knyttet sammen med blodets bånd.

Et sidste eksempel på en forkortelse. I Matt 7,23 siger Jesus på dommens dag de alvorlige ord: "Jeg har aldrig kendt jer. Bort fra mig, I som begår lovbrud!"

I Bibelen 2020 står der bare: "Forsvind, for I gør ikke det, Gud vil have."
Udtrykket "jeg har aldrig kendt jer" er fuldstændigt væk! Det kan jo også være lidt svært at forstå, hvad Jesus mener med det – for kender Jesus ikke alle mennesker? Men at det er svært at forstå, berettiger ikke til at springe over det – heller ikke i en nudansk, meningsbaseret oversættelse. For det er faktisk det, der er det allermest centrale udsagn i hele sammenhængen!
Hvad er problemet med de fromme mennesker, teksten taler om? Det er ikke, at de ikke har gjort mange mægtige gerninger osv. Men det er: at de ikke er kendt af Jesus. De har ikke fællesskab med ham. De er ikke blevet hans brødre – og Gud er ikke blevet deres far. Og *derfor* siger Jesus til dem: "Bort fra mig, I som begår lovbrud!" For når du ikke er kendt af Jesus, så er det ligegyldigt, hvor mange mægtige gerninger, du gør. Du vil altid stå for din dommer som en, der har overtrådt loven og er dømt til den evige pine – for du har ikke Jesus at skjule dig i, du står der som dig selv!
I Bibelen 2020 betyder forkortelsen af det vanskelige udtryk, at tekstens mening bliver en helt anden. Det er vores forhold til loven, det kommer an på: Har vi gjort, som Gud vil have, eller har vi ikke? Har vi overholdt hans bud, eller har vi ikke?

Andre gange lægger Bibelen 2020 en masse ord til, som ikke står i teksten – typisk i forbindelse med omskrivninger af kompakte teologiske udsagn. Det er generelt i de kompakte og vanskelige bibeltekster, Bibelen 2020 er svagest, og det er der, de største misforståelser og fejltolkninger kommer for dagen.
Lad os nøjes med ét eksempel på tilføjelser. I Fil 4,7 står der i 1992-oversættelsen: "Og Guds fred, som overgår al forstand, vil bevare jeres hjerter og tanker i Kristus Jesus." Et utroligt stærkt og indholdsrigt vers. Men det er et helt andet budskab, vi møder i den frie gengivelse i Bibelen 2020: "Gud vil lade tingene lykkes for jer i en grad, der går langt ud over, hvad vi kan fatte. På den måde sørger han for, at jeres hjerter og tanker bliver hos Kristus."
Det lyder unægtelig, som om Paulus er blevet fremgangsteolog, og at han mener, at ydre lykke og succes er det, der skal holde os til Jesus. Meningen er snarere den modsatte, for Guds fred *overgår al forstand*, og den fred, som Jesus efterlader os, er ikke en fred, som verden giver. Det er en fred i, at vi er Guds børn, uanset hvordan det går os her i verden – en fred i, at Jesus er død på korset for os, for at vi en dag må blive befriet fra denne verdens synd og nød og nå hjem til det evige liv. Dén fred bevarer vores hjerter og tanker i Kristus Jesus – og hviler vores liv på dén fred med Gud, så vil vi blive bevaret til det sidste.

Kerneord i Bibelen

Den uden sammenligning største protestreaktion mod Bibelen 2020 blev forårsaget af oversætternes behandling af ét enkelt ord: Israel.
Derudover er den mest almindelige kritiske reaktion, jeg har mødt på Bibelen 2020, at den er "en bibel uden synd og nåde". For ordene "synd" og "nåde" findes ikke i Bibelen 2020, ligesom flere andre bibelske kerneord er blevet forsøgt opdateret eller omskrevet.
Jeg har med vilje gemt problematikken om de bibelske kerneord til sidst i undersøgelsen – både fordi flere har gjort opmærksom på det, men også fordi, der er en risiko for, at det bliver forsimplet, hvis vi reducerer problemerne med Bibelen 2020 til at være en

strid om enkeltord. Problematikken om enkeltordene må forstås i lys af de sproglige principper, der ligger bag oversættelsen (oversættelsens "spilleregler"), og i lys af andre generelle tendenser i oversættelsen, som er eksemplificeret i det ovenstående.
Når det er sagt, så har det overrasket mig i arbejdet med Bibelen 2020, i hvor høj grad de bibelske kerneord er *bærende* for hele det bibelske budskab, og derfor er der al mulig grund til at være opmærksom på disse fundamentale sokler, hvis indhold vores tro bygger på.

Synd

Hvad er grunden til, at ordet "synd" helt er udeladt af den nye bibel?
Spørger man Bibelselskabet selv,[14] ligger årsagen i, at selvom ordet "synd" stadig bruges i dagligt sprog i 2020, så har ordet i den brede befolkning fået en helt anden betydning end den bibelske. "Synd" og "syndig" er for almindelige danskere vendinger, som man stort set kun bruger i forbindelse med sex eller chokoladekager.
Det er altså sproglige og formidlingsmæssige overvejelser, der ligger bag fjernelsen af ordet synd – for Bibelen 2020 henvender sig jo ikke i første omgang til kristne, der er hjemme i troslæren og er vant til at bruge kristent sprog, men til Patrick på 16 år og den 48-årige sygeplejerske, der kun kommer i kirke til jul.
Derfor har det været nødvendigt at finde andre ord for synd, ikke for at fjerne noget, men netop for at bevare alvoren og substansen i det bibelske begreb. "Synden er for vigtig til bare at hedde synd."
Sådan lyder Bibelselskabets egen forklaring, og der er ingen grund til at betvivle, at det er den hensigt, der ligger bag den generelle sprogpolitik vedrørende ordet synd – og tilsvarende formidlingsmæssige overvejelser vedrørende de øvrige kernebegreber.
Men selvom det er sproglige og ikke teologiske overvejelser, der ligger bag fjernelsen af ordet synd, så giver denne sproglige praksis unægtelig gode vilkår for for eksempel den tilgang til Det Gamle Testamente, at vi her har at gøre med en helt anden form for syndsforståelse end i den kristne troslære.
Ifølge Else Holt, som blandt andet har oversat Salmernes Bog, er mennesket i Det Gamle Testamente ikke per definition syndigt, og der er i Det Gamle Testamente ikke noget i vejen for, at et menneske kan erklære sig retfærdigt for Gud – i sig selv.
Har man denne forståelse og teologi, er det klart, at man ikke vil vælge en oversættelse af syndsbegrebet, hvor syndens karakter fremstår som en grundlæggende ondskab og en trods mod Gud og hans vilje, der er gennemsyrende og rækker helt ind i det inderste i menneskets personlighed – og derfor bliver det nærliggende at vælge en oversættelse som "fejl" eller "fejltrin". Når mennesker begår fejl, er der jo tale om en konkret handling. Synd bliver dermed kun til noget ydre, og synden bliver også let forståelig og acceptabel, da alle jo laver fejl i ny og næ.
I Bibelen 2020 er der ikke nogen klar politik for, hvilket ord, der skal erstatte "synd". "Synd" er også oversat med for eksempel svigt af Gud, afstand til Gud, ondskab, modstand mod Gud, det, som skiller os fra Gud, selvoptagethed, forbrydelser, lovovertrædelser og "det, Gud ikke vil have".
Men synonymerne for synd i Det Gamle Testamente holder sig generelt på handlingsplanet og betegner ikke en tilstand i mennesket. "Fejltrin" er det mest almindelige ord for synd.

Og det er helt afgjort et ord, som moderne mennesker kan relatere til og føle sig hjemme i. Men netop det er problemet: at nu får det moderne menneske en forståelse af synden, der er til at have med at gøre, og hvor man ikke behøver at se alt for sort på sig selv.

Sognepræst og forfatter Juma Nellemann Kruse reagerer på ændringen på en måde, som jeg kan frygte, er karakteristisk. Han skriver i et debatindlæg i Kristeligt Dagblad:
"Mine menigheder ved, at jeg jævnligt taler om synd, men næsten altid samtidig oversætter det til 'fejlbarlig' (…)
De fleste vil anerkende, at de er fejlbarlige. Men syndige?
Derfor er det friskt, at den nye oversættelse 'Bibelen 2020' helt undlader at bruge ordet (…)
Og det fungerer da også upåklageligt, når dette at synde dybest set betyder at gøre det modsatte af, hvad Gud ønsker. Det kan alle forstå. Og ingen undrer sig over, at det er sådan, det hænger sammen.
Jeg vil derfor kalde det en genistreg, at oversætterholdet har turdet tage dette skridt, for betydningen er jo ikke ændret."[15]

Her ser vi problemet i sin essens:
Hvorfor er det bedre at oversætte "synd" med "fejltrin"?
Det er bedre, fordi alle mennesker jo kan relatere til og acceptere, at de er "fejlbarlige", mens de færreste vil have skudt i skoene, at de er "syndere".
Men det er jo lige præcis det allervigtigste, når Jesus taler med os om synden: at synden er langt mere og ligger langt dybere i os, end vi tror og vil acceptere af os selv. Vi er *ikke* bare acceptabelt fejlbarlige! Alle mennesker er *fordærvede*; vi er onde; ingen gør godt, ikke en eneste. Struben er en *åben grav*, med tungerne taler vi svig. Der er *slangegift* under vores læber – og i vores hjerter (Rom 3,12-13, jf. Sl 14,1-3; 53,2-4; Ef 2,1-2; Matt 7,11; Matt 15,19; Joh 7,7). Så alvorligt taler Bibelen. Og en bibel, der gør den virkelighed mere acceptabel for et moderne menneske, har svigtet sit største kald: at vække og kalde mennesker til omvendelse og frelse hos Jesus, synderes ven og frelser!

Nåde
Det er ikke helt sandt, som jeg flere gange har hørt det sagt, at "synd" i Bibelen 2020 er blevet til "fejltrin", og at "nåde" er blevet til "overbærenhed".
Synd er som nævnt oversat på flere forskellige måder – men ofte som "fejltrin".
Det græske ord *charis*, som normalt oversættes med nåde, er dog kun to gange i Bibelen 2020 oversat med "overbærenhed". De fleste gange, hvor *charis* forekommer i den fulde teologiske betydning af ordet, har vi i Bibelen 2020 en fin oversættelse, der gengiver meningen af ordet nåde med andre ord. I Romerbrevet og Galaterbrevet omskrives nåde for eksempel til "uden at have gjort os fortjent til det", "som en ren foræring", "helt ufortjent", "tilgivelse", "det er Guds egen beslutning" m.m.
Går vi uden for Romerbrevet og Galaterbrevet er der dog en tendens til mere uklarhed.
I Efeserbrevet har vi et hovedafsnit om Guds nåde i kapitel 2,4-9, hvor vi blandt andet hører: "Af nåde er I frelst". Det bliver i Bibelen 2020 til: "Det er udelukkende hans overbærenhed, der har frelst jer." Guds "overstrømmende rige nåde" bliver til Guds "overvældende kærlighed". Og "For af den nåde er I frelst" bliver til "i sin overbærenhed har Gud frelst jer".

SERIE

I Johannesevangeliet tales der også om Guds "kærlighed" i stedet for Guds nåde (Joh 1,14 og 17).
I 2 Kor 4,15 tales der ikke længere om, at Guds nåde skal nå ud til flere, men at Guds kærlighed skal nå ud til flere. Og "I kender vor Herre Jesu Kristi nåde" (2 Kor 8,9) bliver til "I ved jo, hvor storsindet Kristus var."
I 1 Tim 1,14 er "nåde" blevet til "velsignelse", og i 2 Tim 2,1 er nåden forstået som en "opgave".

Hvorfor denne klarhed i Romerbrevet og Galaterbrevet og større uklarhed i de øvrige skrifter?
Det kan muligvis hænge sammen med universitetsteologiens forkærlighed for at finde forskellige "teologier" og forskellige "interesser" i de forskellige breve og evangelier, eller at man ikke mener, at alle de paulinske breve er skrevet af Paulus.
Hvis det er tilfældet, har vi her igen et eksempel på, at en bibelkritisk tilgang giver sig konkrete udslag i oversættelsen. Det duer ikke, at Paulus i Efeserbrevet lyder alt for meget som Paulus i Romerbrevet, når det nu ikke er Paulus, der har skrevet Efeserbrevet!
I *Den nye aftale* fra 2007 blev denne bibelkritiske tilgang udfoldet i introduktionerne til de enkelte skrifter, hvor man for eksempel i indledningen til Efeserbrevet slutter med at skrive: "Der er desuden en del der tyder på at Paulus slet ikke er forfatter til brevet. Det kan derfor være skrevet sent i det første århundrede, et sted mellem år 80 og 100."

En ting, som dog er gennemgående i Bibelen 2020, og som utvivlsomt er blevet ensrettet i redaktionsprocessen, er de indledende og afsluttende hilsener i brevene. Her er hilsenen "Nåde være med jer og fred fra Gud, vor Fader, og Herren Jesus Kristus" blevet til "gid Jesus Kristus og Gud vil beskytte jer og sørge godt for jer".
Det, som er så stærk en påmindelse for os, hver gang vi går til et nyt brev i Det Nye Testamente: at alt, hvad dette liv handler om, er, at vi må være under Guds nåde og have del i hans fred ved Jesus – det er blevet til et helt almindeligt og rent timeligt ønske om, at Gud må passe på os og sørge for os. Det ord om nåden, som Paulus levede sit liv for at udbrede, er i alle indledninger og afslutninger blevet til et almindeligt ønske fra Paulus om, at menigheden må have et godt liv.
Her har vi igen et eksempel på, hvordan *livssynet* i Bibelen 2020 har en udpræget og gennemgående tendens til at forskubbe sig fra det evige til det jordiske.

"Nåde være med jer og fred fra Gud, vor Fader, og Herren Jesus Kristus" er blevet til "gid Jesus Kristus og Gud vil beskytte jer og sørge godt for jer".

Retfærdiggjort

Det bibelske ord for at blive "retfærdiggjort" (græsk: *dikaióå*) er et udtryk fra retsvæsnet, som også kan oversættes med "frifundet". At være retfærdiggjort er at være frifundet for Guds domstol for Jesu skyld, og denne retfærdiggørelse/frifindelse får vi del i ved troen, som skænkes os gennem Ordet og Ånden.
Der er en stor hvile i dette ord for en anfægtet sjæl: Jeg må have lov til at regne mig selv for retfærdig og frifundet i Guds øjne – ikke på grund af noget i mig, men fordi Jesus levede det liv, jeg skulle leve, og gik i døden og tog straffen i mit sted.
Denne "forensiske" (retslige, juridiske) for-

ståelse af retfærdiggørelsen kommer nogle få gange frem i Bibelen 2020. Af de 27 gange, ordet forekommer i Det Nye Testamente, er det fire gange oversat med "frikendt" og én gang med "undgå at blive dømt".
Derudover er ordet 11 gange oversat med, at Gud "tager imod os" eller "tager os til sig". Det er betydeligt mere uklart. Her er fokus på, at vi i retfærdiggørelsen får genoprettet vores relation til Gud – og det er rigtigt, men oversætter man det sådan, er det i hvert fald nødvendigt, at det af sammenhængen fremgår klart, at det er i Jesus og for Jesu skyld, vi har fået fællesskab med Gud.
Endnu mere uklart bliver det de 5 gange, hvor retfærdiggørelsen er oversat med, at Gud "accepterer os". At blive accepteret kan næsten ikke undgås at blive hørt sådan, at det er os, som de mennesker, vi er i os selv, der har Guds accept og anerkendelse.
De tydeligt forensiske formuleringer, "frikendt" og "undgå at blive dømt", findes i Romerbrevet – så her sporer vi måske igen en tendens til at dele Paulus-brevene op i forskellige teologier, selvom det er nøjagtigt det samme græske ord, *dikaióå,* der bruges i de forskellige breve.

Retfærdig

Det almindelige hebraiske ord for retfærdig er *tsadik*. Også *tsadik* har forbindelse med retsverdenen og kan i for eksempel 5 Mos 25,1, hvor der er tale om en almindelig jordisk retssag, oversættes med "uskyldig". Som der står i Bibelen 2020: "Når to mænd er uenige om noget og går i retten, er det dommerens ansvar at frikende den uskyldige og dømme den skyldige." Det hebraiske ord, der her er oversat med "frikende", har samme rod som *tsadik,* og betyder mere direkte oversat "retfærdiggøre" eller "erklære retfærdig".

En "retfærdig" er altså et menneske, der står i et godt forhold til Gud – han er uskyldig i Guds øjne – og derfor kan man i bibelsk sprogbrug sige om alle os, der tror på Jesus, at vi er "retfærdige". I Det Gamle Testamente kunne et menneske være retfærdigt i kraft af offertjenesten i templet og i kraft af det løfte om Jesus, som ofrene pegede frem imod, og som Gud gav sit folk gennem profeterne. På den måde var det ikke anderledes at være kristen før Jesu fødsel end det er at være kristen efter Jesu fødsel: Vi lever i troen på den ene og samme frifindelse ved offerlammet – og den tro gør os retfærdige, uskyldige i Guds øjne.
På den måde kan vi godt tage salmernes ord i vores mund, selvom det måske virker fremmed på os at omtale os selv som "de retfærdige". Når der for eksempel i Salme 1, vers 6 står, at "Herren kender de retfærdiges vej, men de ugudeliges vej går til grunde", så er de retfærdige her ikke = de gode og vellykkede mennesker, men de mennesker, der lever i et opgjort forhold til Gud og har fred med Gud ved Lammets blod – mens de ugudelige omvendt sagtens kan være etisk set gode mennesker, men deres vej fører alligevel i fortabelsen, for de er ikke retfærdige i Guds øjne.
Salmerne og Bibelen i det hele taget *forudsætter* også som en naturlig ting, at den retfærdige gør godt, men essensen af at være retfærdig er ikke de gode gerninger, som *følger* af at leve med Jesus som sin frelser.

I Bibelen 2020 står der ikke længere om den "retfærdige".
I stedet er *tsadik* oversat med "et godt og ærligt menneske", "den, der gør, som Gud vil have" – eller, i langt de fleste tilfælde blot: "den gode".

Derfor får vi – og især i Salmernes Bog – konstant formuleringer som: "Du velsigner det gode menneske, Gud" (Sl 5,13), "Gud er med de gode" (Sl 14,5), "alle gode skal råbe af glæde" (Sl 32,11), "Gud lader aldrig et godt menneske falde" (Sl 55,23) osv.

Lad os prøve at stoppe op engang og spørge, som oversætterne selv så ofte har gjort: Hvordan vil Patrick på 16 år mon forstå sådan nogle formuleringer?
Er der ikke nærmest kun én måde?
Kristendom handler om at være "et godt menneske". Og Gud er god mod dem, der i forvejen er gode. Dem, der magter at leve op til i hvert fald det basale i Bibelens mange krav og bud. Dem, der ikke er alt for store syndere. *Dem* velsigner Gud. *De* har grund til at råbe af glæde. *De* har grund til at finde fortrøstning.
Sådan er den "sjælesorg", der gives til Patrick på 16 gennem salmerne. Han bliver henvist til lovens vej til fred med Gud. For det er sådan, oversætteren forstår salmernes teologi – i modsætning til kristen teologi.
Citat fra kommentaren til Salmernes Bog: "Når man lever retfærdigt efter Guds vilje, bliver man selv retfærdiggjort. Retfærdiggørelse i gammeltestamentlig forstand er altså et ganske jordisk og praktisk fænomen, i modsætning til den kristne forståelse, hvor retfærdighed over for mennesker ikke er det afgørende problem, men derimod retfærdiggørelse i forhold til Gud."[16]

I Jeremias' Bog kapitel 23, vers 5-6 hører vi om "en retfærdig spire", der skal fremstå af Davids slægt. Det er en tydelig profeti om Messias. Og derfor er det så trøsterigt, at der ikke bare står om, at spiren er retfærdig, men at spiren skal få et navn, der lyder: "Herren er *vor* Retfærdighed." Tænk at vi er blevet lovet det allerede i Det Gamle Testamente: Jeg skal ikke opnå og præstere en retfærdighed, der gør, at jeg kan få fællesskab med Gud. Nej, min retfærdighed – min eneste retfærdighed, som gør mig til Guds barn og arving til det evige liv – den har jeg uden for mig selv, i Jesus. Det er hans *navn* – for han er Frelseren for fortabte syndere!
For oversætteren i Bibelen 2020 giver denne evangelisk lutherske lære hos Jeremias ikke mening. Derfor har man valgt at slette et "vor", så navnet i stedet kommer til at lyde: "Gud er retfærdig."

Hellig
Ordet "hellig" er i Bibelen først og fremmest knyttet til Guds væsen. Gud er hellig, det vil sige: Han er ophøjet og fuldkommen. Gud er i sin hellige fuldkommenhed så højt ophøjet over mennesker, at intet menneske kan se Gud og beholde livet. Guds vrede over synden, som hele Bibelen forkynder om, udspringer af Guds hellighed.
I Bibelen 2020 er der sket en radikal forskydning i dette centrale ord i Bibelen. "Hellig" optræder i den nye bibel næsten aldrig i forbindelse med Gud! "Hellig" er derimod primært knyttet til det, der vedrører pagtens ark ("kisten med den hellige aftale") og tabernaklet ("det hellige telt").
Når ordet "hellig" på den måde løsrives fra Guds væsen, kommer talen om hellige steder eller ting til at virke som en mystisk overtro, som om det var stederne eller tingene i sig selv, der havde noget helligt over sig. Det er en forestilling, der er i pagt med overtroen på israelitternes tid, men som Guds profeter gang på gang tordner imod (se f.eks. Jer 7,1-15 og Jer 26).
Det er *Gud*, der er hellig – og alt hvad der

ellers kaldes helligt, er kun helligt i kraft af nærværet fra Guds hellige Ånd, ellers er det blot døde ting og almindelige steder.

At Guds *ord* er helligt, betyder, at Gud er ét med sit ord, og at den hellige Skrift er lige så fuldkommen og ufejlbarlig som Gud selv.

Men også Guds *folk* kan i Bibelen kaldes helligt. Det er i sig selv et stort evangelium! At syndige mennesker kan benævnes med ordet "hellig" er en underfuld forkyndelse af, hvordan Gud ser på dem, der klynger sig til løftet om hans frelse i Jesus. Vi er hellige, uden fejl, i hans øjne! Det er vi på ingen måde i os selv – men det er vi, fordi vi har al helligheden i Jesus, vores stedfortrædende forsoner.

Når Gud eller Guds folk kaldes helligt, bliver det i Bibelen 2020 generelt udeladt eller omskrevet, undertiden til ukendelighed. I 3 Mos 19,2 giver Gud gennem Moses sit folk den centrale fordring om hellighed, som Jesus genoptager i Bjergprædikenen (Matt 5,48), og som Peter citerer i sit første brev (1 Pet 1,16): "I skal være hellige, for jeg, Herren jeres Gud, er hellig". Men i Bibelen 2020 bliver verset omskrevet til noget helt andet end det, teksten siger: "Jeg er Gud, og jeg har udvalgt jer til at være mit folk," står der. Det er svært at forstå, at det er det samme vers – men det er også virkelig svært at oversætte verset, hvis man har bestemt sig for at gå uden om ordet "hellig".

I Neh 8,9 står der i 1992-oversættelsen: "Vær stille, for denne dag er hellig!", men i Bibelen 2020: "Fald bare til ro, for det er en dejlig dag."

Når "helligt folk" skal omskrives, gøres det konsekvent med udtrykket "et særligt folk". Derfor står der nu ikke som i 1992-oversættelsen: "Du er et helligt folk for Herren din Gud" (5 Mos 7,6), men: "Gud ser jer som et helt særligt folk" (jf. 2 Mos 19,6; 5 Mos 14,2.21; 28,9; Ezra 9,2 m.fl.).

Der er en kæmpemæssig forskel på at være hellig for Gud og at være noget helt særligt i Guds øjne. Er folket helligt, er det et udtryk for den fuldkommenhed, Guds folk har i kraft af Kristus. Det er ikke en egenskab ved folket selv og kan aldrig være det, for "hellig" er altid knyttet til det guddommelige.

Er folket derimod "noget helt særligt" i Guds øjne, er der intet, der leder tankerne i retning af noget guddommeligt, som folket ejer i kraft af Kristus. Tværtimod er den naturlige forståelse af udtrykket "noget særligt", at Guds folk har en kvalitet og værdi i sig selv, som andre folk ikke har, og at det er denne kvalitet, der er baggrunden for, at de er blevet Guds folk. Og så er der igen byttet om på lov og evangelium.

Omvendelse

Det sidste kerneord, jeg her vil trække frem, er ordet "omvendelse", som er centralt i både Det Gamle og Det Nye Testamente.

I Det Gamle Testamente er "omvendelse" oftest oversættelsen af det hebraiske *sjúv,* der i sin rod betyder at "vende tilbage". Ordet *sjúv*, kan for eksempel bruges bogstaveligt om duen, der "vender tilbage" til arken med en palmegren. Når et menneske omvender sig til Gud, vender det altså tilbage til fællesskabet med Gud – det fællesskab, som blev brudt med syndefaldet. Et menneske, der er omvendt, vandrer i troen med Gud, som Adam og Eva vandrede med Gud i paradis. Og deri består den grundlæggende forskel mellem den omvendte og den uomvendte: at for den omvendte er forholdet til Gud genoprettet, den omvendte er Guds barn, mens den uomvendte er under Guds vrede og forbandelse.

Ligesom en retfærdig gør godt, så er der også

en "frugt, som omvendelsen kræver" (Matt 3,8). Men denne frugt er ikke omvendelsen, den er en *følge* af omvendelsen.

I sin essens er omvendelsen det, at Gud griber ind og skaber troen i et menneskes hjerte ved lov og evangelium, så et menneske vender sig *fra sig selv til Jesus*. Derfor er det også sandt, som det er formuleret: Omvendelsen er en *kapitulation*. Det er at se sig dømt og magtesløs i sig selv, så man opgiver at opnå frelsen ved egne anstrengelser – for i stedet at modtage alt i Kristus og finde hvile hos ham.

På græsk er ordet for omvendelse enten *metanoéå* eller *epistréfå*.

Epistréfå betyder også at vende tilbage, mens *metanoéå* har grundbetydningen at "skifte sindelag", "fortryde" eller "angre", altså en slags indre retningsskift i sindet.

Ordet "omvendelse" er dermed et meget dækkende ord for, hvad der ligger i de bibelske begreber. Blot må man huske på, at selvom Bibelen godt kan opfordre et menneske til at vende sig om og foretage et retningsskift i sindet, så ligger det i dybeste forstand uden for et menneskes magt at udføre sådan en bevægelse: Det er i virkeligheden altid Gud, der omvender et menneske, uanset hvordan det enkelte menneske selv måtte opleve det. Som Efraim beder i Jer 31,18: "Omvend du mig, så bliver jeg omvendt" (1931-oversættelsen, jf. også Jer 15,19; Klages 5,21).

At tale klart og sandt om omvendelsen er afgørende i både mission og sjælesorg.

I Bibelen 2020 er ordet "omvendelse" stort set undgået – dog ikke helt. I Apostlenes Gerninger og Åbenbaringsbogen tales der flere gange om at "omvende sig", så man må altså skønne, at det stadig giver mening i et eller andet omfang at tale om omvendelse på nudansk.

Langt de fleste gange har man dog undgået at tale om omvendelse. I Det Gamle Testamente omskrives det som regel med at "vende tilbage", "vende hjem", "vende om" – eller "fortryde". Det er i de fleste tilfælde ikke nogen dårlig omskrivning, men nogle gange mister ordet helt sin særlige betydning og kommer til at handle om en fysisk hjemvenden, hvor der egentlig er tale om noget åndeligt.

"Omvend du mig, så bliver jeg omvendt", bliver for eksempel i Bibelen til en flad og fri omskrivning: "Lad mig nu vende hjem, du er jo min Gud."

Mere problematisk bliver det i Det Nye Testamente. Her forekommer former af ordene *metanoéå* og *epistréfå* 68 gange, og 33 af gangene er omvendelsen oversat med, at man skal "ændre sit liv". Derfor kan man gang på gang i evangelierne læse formuleringer som:

"I skal ændre jeres liv, for Guds kongerige nærmer sig" (Matt 3,2).

"I skal leve, så Gud kan se, at I virkelig har ændret jeres liv" (Matt 3,8).

"Så begyndte Jesus at fordømme de byer, hvor mange af hans mirakler var foregået, fordi indbyggerne ikke havde ændret deres liv" (Matt 11,20).

"Så tog disciplene afsted. De fortalte folk om Guds kongerige og opfordrede dem til at ændre deres liv" (Mark 6,12).

"I himlen er der større glæde over én lovovertræder, der ændrer sit liv, end over 99, der lever sådan, som Gud vil have det, og derfor ikke har brug for at ændre sig" (Luk 15,7).

Eller når folkene pinsedag hører Peters prædiken, så det skærer dem i hjertet, og det føder spørgsmålet i dem: "Hvad skal vi gøre?"

Så svarer Peter: "I skal ændre jeres liv og lade jer døbe!" (ApG 2,38).
Rom 2,4: "Forstår du ikke, at Gud er så god mod dig for at få dig til at ændre dit liv?"
2 Pet 3,9: "Han er tålmodig og giver sig god tid, fordi han gerne vil have, at alle skal kunne nå at ændre deres liv og slippe for at blive straffet."[17]
Og til menigheden i Laodikea: "Sørg nu for at ændre jeres liv!" (Åb 3,19).

Hvad betyder det at ændre sit liv?
Igen: Vi kan følge oversætternes egen praksis og prøve at google det. Hvad kommer der så frem? Overskrifterne på den første sides søgeresultater viser et klart og entydigt billede:[18]
- "5 simple og inspirerende trin, der vil ændre dit liv."
- "Du kan ændre dit liv fuldstændigt på 25 dage - Sådan gør du."
- "Sådan ændrer du væsentlige ting i dit liv – med små skridt."
- "Sådan skaber du varige forandringer."
- "10 ting du må forlade, hvis du for alvor vil ændre dit liv."
- "12 Leveregler der kan ændre et liv."
- "10 ting du skal gøre hver dag for at ændre dit liv til det bedre."
- " 8 mentale vaner, der kan ændre dit liv."

Alt sammen selvhjælpsguides, der vil hjælpe dig til at optimere og forbedre dit liv – som regel formuleret i lister med punktform.
Hvad hører sygeplejersken på 48, når hun får en "opfordring til at ændre sit liv" som forudsætning for at kunne komme Gud nær? Hun må umiddelbart koble det sammen med, hvad hun ellers læser i sin bibel: at "Gud er med de gode", og at det er de gode, Gud tager imod.
Så må hun til at stramme sig an …

Men den indstilling til kristendommen er ikke tro. Og det er heller ikke et "første skridt" på vej mod troen. Det er tværtimod en vaccination mod al sand kristendom. Det er en "kristendom", der sætter sig i sindet som et bolværk mod Guds ords kald til omvendelse og tro på Jesus. Det er en "kristendom", der fører til fortabelse og ikke til frelse.

Mere end sprogpolitik
Kerneordene betyder noget. For de optræder i Bibelen mange gange og danner på mange måder "rygraden" i hele Bibelens budskab.
Det er langt mere end sprogpolitik og hverdagssprog, der er på spil. Det er bibelkritikken, der saver Bibelen i stykker. Det er Guds ord, der ikke længere står klart i lov og evangelium. Og dét er en ulykke, der overgår alt andet.
De tendenser i Bibelen 2020, som her er påvist ved en række eksempler, er ikke småting. Tilsammen betyder de, at læsning i den nye oversættelse vil *modvirke*, at mennesker ser sig som fortabte syndere på vej mod Guds retfærdige dom og Helvedes evige pine. Læsningen i den nye oversættelse vil *modvirke,* at mennesker får lov til at se Jesus som deres eneste vej til fred med Gud og evigt liv.
Derfor er der ikke uden videre grund til glæde over, at den nye oversættelse får flere mennesker til at læse i Bibelen. For vi har al grund til at forvente, at brugen af den nye oversættelse leder mennesker væk fra Gud, snarere

Det er langt mere end sprogpolitik og hverdagssprog, der er på spil. Det er bibelkritikken, der saver Bibelen i stykker. Det er Guds ord, der ikke længere står klart i lov og evangelium.

end hen til ham, og gør dem døve og uimodtagelige for det kald til omvendelse og tro på Jesus, som er det eneste ord, der kan skabe tro og åndeligt liv i menneskers hjerter. Brorson vidner om dette kraftfulde og nyskabende ord i sin takkesalme om Guds igenfødte, nylevende sjæle:

Onde vi vare og døde som stene,
hårde i hjertet som marmor og stål,
det var din mægtige styrke alene,
som os fik reddet og nå'de sit mål,
lod os ved Ånden i Ordet fornemme
Frelserens levendegørende stemme.
Halleluja, halleluja!

1 Jf. artikel 1, s. 14-15.

2 Jeg har primært tjekket med tidligere danske oversættelser, Norsk Bibel fra 1988, Luthers bibel fra 1545 samt New American Standard Bible fra 1977.

3 Det er i Guds ord ingen skam at være ugift, men det var det i israelitternes kultur, og det er den mening, der gengives korrekt her.

4 Det er sandsynligt, at David *også* har været fysisk ramt, og at det er det, der gør det nærliggende for ham at henvende sig til Gud i netop det billedsprog. Men generelt er beskrivelserne af Davids fysiske tilstand så overdrevne, at de i sig selv peger på en billedlig forståelse – og desuden peger salmen med al tydelighed på, at David selv ser sin synd som det store problem, og at Guds vrede over synden for David er den naturlige og berettigede baggrund for, hvorfor han må ængstes over sin synd.

5 kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/ny-bibel-renser-ud-i-koennede-udtryk.

6 berlingske.dk/kronikker/medoversaetter-af-ny-bibel-efter-shitstorm-det-var-fuldstaendig-ude-af.

7 kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/bibeloversaetter-melchior-anerkender-ikke-vores-praemis.

8 For en kort, men præcis udfoldelse af, hvad omskærelse betyder i Bibelen, se Hans-Ole Bækgaards svar på det spørgsmål på jesusnet.dk/svar/hvad-siger-bibelen-om-omskaerelse. I øvrigt giver Bibelen 2020 en udmærket forståelse af hjertets omskærelse i Kol 2,11ff.

9 Til Exodus-møderne i LM Vestjylland i september fik jeg lejlighed til at fordybe mig i Salme 1 og 2. Efter at have arbejdet meget med Bibelen 2020 og dens almenreligiøse forståelse af salmerne, var det en stor glæde at få lov til at se, hvor stærkt og tydeligt de to første salmer forkynder som Det Nye Testamente om Jesus som den eneste vej til frelse. Forkyndelsen kan høres på lm-vestjylland.dk/index.php/resourser/lyd-og-video/65-exodus-moeder.

10 En gennemgang af disse alvorlige, men også stærkt evangeliske vers, kan høres her: nytliv.dk/resource/og-alligevel + nytliv.dk/resource/gud-er-trofast.

11 udfordringen.dk/2020/03/en-oversaettelse-der-er-let-at-forstaa.

12 legacy.tyndalehouse.com/tynbul/Library/TynBull_2003_54_1_05_Collins_Gal3_16PaulExegete.pdf.

13 Winther-Nielsen, Nicolai 1988: "På vej mod 1990", *Budskabet* 1/88, 15.

14 Der er et svar på netop det spørgsmål på Bibelselskabets hjemmeside: bibelselskabet.dk/bibelen-2020-synden-er-vigtig-til-bare-hedde-synd.

15 www.kristeligt-dagblad.dk/debatindlaeg/sognepraest-en-bibel-uden-synd-er-en-genistreg. Juma Nellemann Kruse slutter af med et spørgsmål og en opfordring: "Mon ikke en eventuel nyautoriseret oversættelse til 2036 kan lægge sig mellem nuværende oversættelse fra 1992 og den nye 'Bibelen 2020' på 'nudansk'."

16 Else Holt 2004, s. 68.

17 Dette vers er også et kernevers på den måde, at det fortæller os, at intet menneske går fortabt efter Guds vilje. Gud vil, at *ingen skal gå fortabt*, og derfor er Jesus ikke kommet igen endnu. I Bibelen 2020 er det bare sådan, at Gud tager sig god tid, fordi han "gerne vil have", at mennesker skal kunne nå at ændre deres liv og "slippe for at blive straffet".

18 Neutral søgning på: ændre dit liv (uden anførselstegn).

EN VURDERING AF BIBELEN 2020 IV

PERSPEKTIVER

Af Henrik Gren Hansen

Afslutningsvist skal det nu handle om nogle spørgsmål, der sætter udgivelsen af Bibelen 2020 i perspektiv:
Hvor er vi på vej hen med de danske bibeloversættelser?
Hvordan forholder tendenserne i Bibelen 2020 sig til den åndelige kamp i vores tid?
Og til sidst: Har vi et positivt alternativ til Bibelen 2020?

Vores forhold til Bibelen

I juniorkredsen i Luthersk Mission Herning fik vi et kryds for hver onsdag, vi kom. Da jeg nåede op på 40 krydser, vidste jeg, at jeg godt kunne begynde at glæde mig – for så ville jeg få en bibel til den næste bibeluddelingsfest i missionshuset.
Det var (og er) en god skik. Jeg husker tilbage på den dag som en højtidelig dag: Tænk at jeg nu havde min egen bibel! Det var der noget særligt over. Og selve markeringen i missionshuset var med til at bekræfte det: Her har du Guds ord! Vi ønsker for dig, at du må få lov til at møde Gud gennem det, og at du altid må blive hos ham!

Dengang tænkte jeg ikke et øjeblik over, at der kunne eksistere andre bibeloversættelser – og jeg stillede ikke spørgsmålstegn ved, om det nu var "den rigtige udgave", jeg havde fået. Det var Guds ord. Gud ville tale til mig gennem det. Det var nok at vide for mig.
Jeg tror, at der er noget grundlæggende sundt i det forhold til Bibelen – ikke mindst som ung, men egentlig i alle aldre.
Forudsætningen for, at man kan have dette umiddelbare og tillidsfulde forhold til sin bibel, er bare, at oversættelsen er god og til at stole på. Det ødelægger noget vigtigt i andagtsstunden og i den enkeltes gudsforhold, hvis man hele tiden skal være mistroisk i forhold til de enkelte formuleringer og slå dem efter i andre oversættelser for at sikre sig, at det nu *er* det, der står.
Men sidder man med en oversættelse, der på afgørende punkter fordrejer Guds ord, *uden* denne grundlæggende mistro, er det endnu værre.

Hvor er den danske bibel på vej hen?

Nu er vi ulykkeligvis i en bibelsituation i

Danmark, hvor det bliver mere og mere nødvendigt at være på vagt over for de forskellige oversættelser.

Det har været tankevækkende at fordybe sig i Bodil Ejrnæs' afhandling *Skriftsynet i den danske bibels historie* samtidig med læsningen i Bibelen 2020. Her får man nogle af de store linjer, som kan hjælpe os med at se og forstå, hvor vi er på vej hen med bibeloversættelserne i Danmark.

De første danske bibeloversættelser var fordanskninger af Luthers bibeloversættelse. Og ud over at bibellæserne her fik en oversættelse ud fra et sandt og klart evangelisk grundsyn, så var mange af biblerne forsynet med en omfattende læsehjælp, der skulle sørge for, at ingen gik vild i læsningen.

Frederik II's bibel indeholder for eksempel Luthers fortaler til de to testamenter og til de enkelte skrifter. Derudover er der efterskrifter med hjælp til, hvordan man skal forholde sig til det budskab, man har læst; hvert kapitel rummer et resumé og til tider en vers-for-vers-kommentar, og bagest i Bibelen er der et 33 sider langt og kompakt register med ordforklaringer og skrifthenvisninger på tværs af testamenterne.

En stor del af fortalerne og de andre hjælpemidler havde til hensigt at hjælpe bibellæseren til at se, hvordan Bibelen hang sammen fra start til slut, og at Kristus var Skriftens kerne og stjerne.

Bodil Ejrnæs skriver: "Udgangspunktet for det lutherske skriftsyn, sådan som det kommer til orde i fortalerne, er dette, at Kristus er hele skriftens centrum. Både i fortalen til Det Gamle Testamente og i fortalen til Det Nye Testamente betones skriftens enhed; begge fortaler beskæftiger sig med begge testamenter. Selvom hovedvægten ligger på det testamente, fortalen gælder, så er dette testamente sat i relation til det andet. Uanset under hvilken synsvinkel forholdet mellem de to testamenter anskues, lov-evangelium, forjættelse-opfyldelse, gerningsretfærdighed-trosretfærdighed (…) så udgør de to en enhed med Kristus som midtpunkt."[1]

Samme indgangsvinkel og hensigt havde resuméerne og de andre hjælpemidler. Under læsningen af Det Gamle Testamente blev man derfor hele tiden mindet om, at Skriftens centrum er Kristus – ikke blot ved selve oversættelsen, men også ved forklaringerne. En note til 1 Mos 3,15 lyder for eksempel: "Det er det første evangelium og forjættelse om Kristus, som er sket på jorden, at han skulle overvinde synd, død og helvede, og saliggøre os fra slangens vold. Dette troede

Taberna-
kelen.
Den Anden
XXVIII.

Side fra Frederik II's bibel med noter og illustrationer.

Adam på med alle sine efterkommere, deraf blev han en kristen og befriet fra sit fald."[2]
Eller når der i 1 Mos 14,18 står, at "Melkisedek, Salems konge, kom med brød og vin", er der i Frederik II's bibel en forklarende note, der lyder: "Ikke at han ofrede det, men at han ville bespise og ære sine gæster. Dermed hentydes også til Kristus, som bespiser verden med evangeliet."[3]

Ikke alle de tidlige danske bibler var helt så fyldige og studiebibel-agtige som Frederik II's bibel – men i alle de tidlige bibler gav oversættelsen, noterne og skrifthenvisningerne samstemmigt hjælp til at læse hele Bibelen med Kristus som centrum og med lov og evangelium som det klare lys.
Med Biskop Resens bibeloversættelse sker der noget nyt. Ligesom den meget bogstavelige oversættelse ikke giver læseren så meget hjælp til at forstå og tilegne sig meningen, reduceres der også betydeligt i de forkyndende og opbyggelige noter. Der er dog stadig noter, der hjælper med at forstå teksterne, især når det er ekstra snørklet dansk, og Skriftens enhed med Kristus som centrum fastholdes klart og tydeligt i både fortaler og noter.
Fra og med oplysningstidens indtog kommer bibelkritikken på banen, og nu melder dilemmaerne sig: Universitetsforskerne, som skal oversætte Bibelen, kan ikke længere forsvare alle de traditionelle tolkninger og oversættelser af Bibelen. Men ændrer man for meget i de centrale tekster, vil der komme protester i befolkningen.
Teologen Christian Kalkar, som var med til at udgive en revideret udgave af Det Gamle Testamente i 1871, gav følgende forklaring på, hvordan man havde manøvreret i dette dilemma: "Kun i yderste nødsfald, og hvor vi ikke kunne forsvare det for den eksegetiske samvittighed at lade det gamle blive stående, har vi aldeles forandret den ældre oversættelse, om vi endog forudså, at mange, som ikke har haft tid og lejlighed til at følge med den nye sprogforskning, ville blive misfornøjede dermed."[4]
1871-oversættelsen er altså på mange måder "så konservativ som muligt" – af hensyn til modtagelsen! Og der var slet ikke blevet så meget plads til bibelkritikken, som mange havde ønsket – men der er dog spor af den i oversættelsen. Ikke mindst viser den begyndende bibelkritiske tilgang sig ved, at selvom man bevarer en del af noterne og indholdsresuméerne fra de tidligere bibler, så er fortalerne fjernet, en del af noterne er forkortet væk, og der er en tendens til at undgå de formuleringer i noterne, der afspejler en traditionel kirkelig tolkning, herunder for eksempel spor af treenigheden og Jesus i Det Gamle Testamente.

I årene op til 1931 kan bibelkritikken ikke længere holdes tilbage. Universitetsteologerne kan ikke længere tolerere Biskops Resens oversættelse, og vi får den første nyoversættelse af Det Gamle Testamente fra grundsprogene siden begyndelsen af 1600-tallet. Professor Frants Buhl laver en oversættelse af Det Gamle Testamente i 1910, præget af den bibelkritik, han havde mødt på studierejser i Tyskland. Og det er denne oversættelse, der ligger til grund for 1931-oversættelsen, men bearbejdet af kirkelige folk som C. Skovgaard-Petersen, der sætter stærkt præg på oversættelsen og gør den brugbar i kirkelige sammenhænge.
Ligesom vi her får et nybrud i forhold til selve oversættelsen, er der også et nybrud inden for den hjælp til bibellæsning, som gives i

noter og forklaringer. Derfor er der i 1931-oversættelsen af Det Gamle Testamente intet udblik til Det Nye Testamente i noterne og kapiteloverskrifterne.
Bodil Ejrnæs udtrykker det sådan: "Mens læseren af tidligere danske bibeludgaver på den ene eller anden måde har fået Det Gamle Testamentes sammenhæng med Det Nye Testamente anskueliggjort, så får læseren af 1931-oversættelsen – ikke mindst gennem ordforklaringen, men også gennem noter og kapiteloverskrifter – så at sige anvist at behandle det på dets egne præmisser."[5]

1992-oversættelsen er i sin begyndelse gået et skridt længere ned ad den vej. Da oversættelsesprojektet begynder, er der ingen fra den kirkelige højrefløj involveret, og der er ingen tanker om, at man skal tage hensyn til den kirkelige tradition: Det skal bare være en helt ny oversættelse på baggrund af grundteksten og den nyeste (bibelkritiske) forskning!
Det viser sig dog hen mod slutningen af processen, at der stadig – som i 1800-tallet – er for store protester blandt kirkens folk mod universitetstilgangen til Bibelen, og i kraft af nogle dygtige og velargumenterende ildsjæle på den kirkelige højrefløj bliver der rettet op på meget, sådan at det stadig er muligt at bruge 1992-oversættelsen som bibeltro.[6]
Stor betydning har det også i denne sammenhæng, at det i den kirkepolitiske proces med færdiggørelsen af 1992-oversættelsen i praksis blev overladt til Kai Kjær-Hansen at udarbejde skrifthenvisningerne. Kai Kjær-Hansen er tidligere prædikant i Luthersk Mission og lærer på Menighedsfakultetet. Han har skrevet doktorafhandling om navnet Jesus og har i mange år været engageret i Israelsmissionen. At Kai Kjær-Hansen fik denne opgave blev set som "en indrømmelse til IM og 'de elleve' [elleve organisationer på den kirkelige højrefløj], for hvem forholdet mellem GT og NT havde stor betydning"[7].
I arbejdet med henvisningerne skinner det tydeligt igennem, at Kai Kjær-Hansen har arbejdet meget netop med sammenhængene mellem testamenterne, og at han særligt har hjerte for at vise, at Jesus er jødernes og Det Gamle Testamentes Messias. Når det gælder skrifthenvisningerne og den hjælp, bibellæseren derved får til at se hele Skriften som et sammenhængende Guds ord, markerer 1992-oversættelsen derfor et afgørende fremskridt i forhold til den tidligere oversættelse.

Med Bibelen 2020 blev nogle DBI-teologer inviteret med i oversættelsen af enkelte skrifter og som konsulenter på dele af Det Gamle Testamente. Men det samlede resultat af den nye oversættelse er, at bibelkritikken og modstanden mod den kirkelige tradition og den evangelisk-lutherske bibeltolkning har fået en gennemtrængende og dominerende tone og plads.
Skrifthenvisninger og noter i den nye bibel er helt droppet. Det er blandt andet gjort af hensyn til læsevenligheden og den appetitlige opsætning. Men sammen med den generelle bibelkritiske interesse og teologi, som ses i oversættelsen, hvor Det Gamle Testamente forstås løsrevet fra Det Nye Testamente, og hvor man dyrker forestillingen om forskellige "teologier" hos forskellige forfattere, virker de manglende henvisninger og noter opløsende på forståelsen af Bibelen som en samling af sammenhængende skrifter, der er blevet til ved den samme Ånd og forkynder det samme evangelium.
Dette umiddelbart blot "layoutmæssige" skift er et nybrud i den danske bibels historie, som

sammen med den overordnede tilgang i oversættelsen, gør det meget vanskeligt for læseren af forstå sammenhængene i Bibelen og at tolke skrift i lys af skrift.

Bibelen 2020 som pejlemærke

Bibelen 2020 er "bare" en nudansk oversættelse. Men der er næppe nogen tvivl om, at Bibelselskabets store og ressourcekrævende arbejde med Bibelen 2020 vil få stor betydning for den næste autoriserede oversættelse. Hvis der altså overhovedet kommer nogen ny autoriseret oversættelse. Det er ikke nogen givet sag, at det gamle og slidte autorisationsbegreb vil blive bevaret i en ny tid.

Lige nu er Bibelen 2020 "på prøve" rundt omkring i mange kirker, hvor biskopperne rundhåndet har givet præsterne lov til at benytte sig af den nye bibel, og Bibelselskabet plæderer gentagne gange for netop dette: at man får den nye bibel testet og afprøvet i gudstjenestelig sammenhæng. For på den måde vil man finde ud af, om kirkegængerne kan vænne sig til det nye sprog – om det kan "fungere", eller om der bliver for store afsavn i forhold til de mere traditionelle formuleringer.

Evalueringen af dette projekt vil få stor betydning for brugen og udbredelsen af Bibelen 2020, og det vil også få store konsekvenser for kommende bibeloversættelser i Danmark.

Indtil videre har der stort set ingen protester været fra den kirkelige højrefløj. Vil protesterne komme, hvis Bibelen 2020 sidestilles med den autoriserede oversættelse til brug i folkekirken, eller hvis der bliver tale om en ny, autoriseret bibel, der minder om Bibelen 2020?

Det er et åbent spørgsmål.

Det kan undre, at de tendenser i Bibelen 2020, vi nu har set eksempler på, indtil videre ikke har forårsaget nogen stærke kritiske reaktioner. Når man tænker på det pres, som højrefløjen så sent som i 1980'erne fik lagt mod Bibelselskabet i retningen af en oversættelse, der tog højde for den luthersk-kirkelige oversættelsestradition, så er det en voldsom kontrast at se, hvordan højrefløjen i dag generelt ikke bare undlader at protestere mod Bibelen 2020, men direkte anbefaler den og glæder sig over den (med undtagelse af problematikken med Israel).

Hvad kan det skyldes?

Er det på grund af en på forhånd positiv *tilgang* til selve projektet med en nudansk oversættelse?

Skyldes den positive vurdering, at lederne kun selv har læst mindre brudstykker af oversættelsen, sådan som nogle af formuleringerne i udtalelserne godt kunne pege i retning af?

Har det at gøre med glæden over, at den kirkelige højrefløj har haft mulighed for at påvirke oversættelsen, og at andre, hvis åndelige dømmekraft man har tillid til, har udtalt sig positivt om den?

I hvor høj grad skyldes den positive vurdering også en manglende bevidsthed om og vågenhed over for den alvorlige vildførelse, man igen og igen møder i Bibelen 2020?

Uanset årsagen er det dybt alvorligt, og vi må håbe, bede om og arbejde for, at det sidste ord om den sag ikke er sagt. For Bibelen 2020 er ikke en bibel, der skal anbefales, men en bibel, der skal advares imod, og det burde vi kunne blive enige om som bibeltro, lutherske kristne ud fra det grundlag, vi deler.

Bibelen 2020 og kampen i vores tid

Det har haft en fremtrædende plads i den

positive modtagelse af Bibelen 2020, at en ny, meningsbaseret oversættelse udgivet af Bibelselskabet er en fantastisk mulighed for at udbrede bibellæsningen, ikke mindst hos dem, der ikke læser i Bibelen til daglig, og som ikke ville drømme om at åbne den autoriserede oversættelse. Her er der kommet en ny oplagt mulighed til at læse og snakke om Guds ord med naboer og venner, unge og søgende. Sådan en mulighed må vi ikke lade gå fra os, selvom der givetvis er problemer i oversættelsen, siger mange af lederne på højrefløjen.

Og man kan kun have sympati og forståelse for de positive bevæggrunde, der ligger bag sådan en holdning til den nye bibel. Men uanset hvor vigtigt det er, at Bibelen bliver læst, så er det dog vigtigere, at det ord, der bliver læst, er Guds. Og de positive perspektiver for mission, der ligger i en ny bibeludgivelse, må ikke få os til at tage let på bedømmelsen af den nye bibels troskab mod det sande Guds ord. Vi bliver nødt at forholde os til Bibelen 2020 ikke blot som idé og som mulighed, men også som et konkret værk, der i stort omfang er blevet til med en bibelkritisk tilgang og med et frit og bevidst udfordrende forhold til den lutherske lære, som kan få ødelæggende konsekvenser og sprede alvorlig åndelig vildfarelse hos dem, der læser.

Det værste ved tendenserne i Bibelen 2020 er, at de rammer så rent ind i de angreb, Djævelen iværksætter med stor styrke i vores tid. Vi præges af forkyndelse og kristne bøger, der i stadigt højere grad fortier og bevæger sig væk fra den bibelske alvor og kaldet til omvendelse og tro på Jesus. Vi præges i samme retning af medierne og tidsånden. Derfor har en fordrejning af det bibelske budskab i denne retning så meget større mulighed for dels at vække genklang hos os, og dels at forblive ubemærket, fordi vi allerede er under indflydelse af den ånd og ikke reagerer mod den.

Som jeg ser det, kæmper Djævelen i vores tid målrettet for at nedbryde os kristne på nogle helt centrale bastioner: vores tillid til Bibelen som Guds ord, vores klarhed over lov og evangelium, vores blik for evigheden og den dobbelte udgang og hele vores gudsbillede og menneskesyn.

Alle de skanser vil i al stilfærdighed og ubemærkethed blive infiltreret med en satanisk gift, hvis vi lader Bibelen 2020 vinde indpas – og det vil medvirke til, at nogle kristne brødre og søstre vil blive besejret og miste den frelsende tro.

Det værste ved tendenserne i Bibelen 2020 er, at de rammer så rent ind i de angreb, Djævelen iværksætter med stor styrke i vores tid.

Samtidig frygter jeg, at søgende mennesker, unge og kirkefremmede, i Bibelen 2020 vil finde en udgave af Guds ord, som de kan relatere til og "abonnere på", men som leder dem uden om omvendelsens trange port og ind i en kristendom, der i virkeligheden fungerer som et skjold mod den sande kristendom.

Selvfølgelig er det ikke noget, Bibelen 2020 kan gøre alene. Men jeg er bange for, at vi i forvejen er solidt i knæ på alle disse vigtige områder af troens liv – og at brugen af den nye bibel for nogle vil blive dødsstødet, der kommer til at lede flere mennesker ind i almenreligiøsitet og en lovisk kristendom, hvor man med falsk fortrøstning og frimo-

dighed går en evighed under Guds forbandelse.
Guds sande ord lyder mange steder i Bibelen 2020 og kan bryde igennem skallen. Men der er desværre alt for mange steder, hvor det ikke er Guds sande ord, der lyder, men et budskab, der leder os i retning af en kristendom, som vores menneskelige natur finder behag i, og som får os bort fra Guds hellige ansigt og frelsen i Jesus.

Alle er vi under angreb, for vi præges af den tid, vi lever i – men dem, der er de mest udsatte og forsvarsløse over for de tendenser, jeg her har nævnt, er netop målgruppen for Bibelen 2020: de unge og de søgende. Efterskoleeleverne, der hænger skriftsteder på væggen om, at Gud elsker dem og passer på dem, og hvis skrøbelige tro bygger alt for meget på, at de oplever Guds velsignelser og nærvær i hverdagen. Den religiøst søgende, der forholder sig kræsent til religionerne, og som søger den mest intellektuelt og følelsesmæssigt tilfredsstillende tro, men støder sig på Bibelens tale om Helvede og det sorte syn på, hvad mennesker kan gøre af gode og gudvelbehagelige gerninger.
Hvad får de i Bibelen 2020?
De får en lang række gode ord, som forhåbentlig kan trænge igennem. Men de får også velsignelser og velsignelsesønsker, der udelukkende handler om, at Gud vil passe på dem. De får en menneskelig gud, der har en svaghed for mennesker, og som derfor er til at tale med og forhandle taktisk med, med henblik på at modtage hans gode gaver. De får en oversættelse foretaget af teologer, der for størstedelen har som grundholdning, at synd, nåde og genoprettelse ikke er hovedproblemerne i Det Gamle Testamente, det handler om at opføre sig ordentligt for at få et godt liv som belønning. De får et Nyt Testamente, hvor omvendelsen er at ændre sit liv, og hvor fortabelsen i stort omfang er censureret væk. De får en bibel, hvor Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente ikke hænger sammen, hvor budskaberne gerne stikker i hver sin retning, også inden for de enkelte skrifter, og hvor lov og evangelium blandes, så Ordet ikke kommer til at lyde til dom og frifindelse, men hvor en opblødt lov er vejen til Himlen.
Det er det sidste, de har brug for. Det er det sidste, *vi* har brug for.

Jeg går i fare, hvor jeg går,
min sjæl skal altid tænke,
at Satan alle vegne står
i vejen med sin lænke;
hans skjulte Helved-brand
mig let forvilde kan,
når jeg ej på min skanse står.
Jeg går i fare, hvor jeg går.

Det er virkeligheden for en kristen i hverdagen. Men det skulle meget nødigt være virkeligheden i andagtsrummet for den, der sidder med en åben bibel og søger stilhed for Guds ansigt.

Noget at bede for
Jeg har på mange måder stor forståelse og sympati for de mennesker, der greb nyheden om Bibelen 2020 med kyshånd og så udgivelsen som en tilskyndelse til fornyet bibellæsning og som en mulighed for mission. For der er næppe noget, troens folk i dag trænger mere til end at komme tilbage til læsning i Bibelen – og på baggrund af det, vi læser og finder trøst og kraft i, også dele det gode budskab med andre.
Jeg har også forståelse for, at denne agenda

kan have været medvirkende til en for ukritisk tilgang til den nye bibel. Jeg var selv en overgang meget positiv efter nogle sporadiske læsninger i den nye bibel og efter de evalueringer, jeg havde læst – og selve idéen om en ny bibeloversættelse i et mere lettilgængeligt sprog lød i mine ører som en tiltrængt og fantastisk mulighed.
Derfor er det også med stor sorg og bekymring, jeg har observeret de farlige og forførende tendenser i den nye bibel, for jeg havde inderligt ønsket og håbet, at det ville være anderledes. Alligevel må jeg nu med afklaret hjerte sige: Selvom der er mange gode passager i Bibelen 2020, ikke mindst i de bøger, som de to DBI-teologer har oversat og i dele af især de mindre teologisk kompakte skrifter, så er jeg overbevist om, at vi som bibeltro ikke bør anbefale den nye bibel – hverken til eget brug eller i mission. De tendenser, der er i den nye bibel, kan det ikke være tilrådeligt for nogen at lade sig påvirke af. Ikke mindst fordi påvirkningen sker i det skjulte, på et sted hvor man burde være på sikker grund. Med Bibelen 2020 må man sidde på nåle, når man læser, fordi sandhed og løgn er blandet til en uigennemskuelig masse.

Jeg vil opfordre alle, og ikke mindst os, der er kritiske over for den nye bibel, til at *bede* for de mange nye bibellæsere og for dem, der oplever den nye bibel som en tiltrængt og kærkommen ny måde at få hul på bibellæsningen på. Bede om, at der trods alt må være et ord fra Gud, der trænger ind – og samtidig bede om, at de må blive ledt over til en anden oversættelse, der ikke på samme måde er gennemsyret af løgn og bibelkritik.
Jeg vil også opfordre til, at vi beder for arbejdet med den næste autoriserede oversættelse, som muligvis kommer i 2036, i anledningen af 500-året for reformationen i Danmark. Der er al grund til at frygte, at en eventuelt kommende autoriseret oversættelse vil blive præget af mange af de samme tendenser som Bibelen 2020. Derfor må vi bede om vækkelse og fornyet klarsyn blandt de teologer, der kan få indflydelse på en eventuelt kommende autoriseret oversættelse.
En vej frem kan også være, at nogle bibeltro, konservative kræfter får syn for nødvendigheden af selv at iværksætte en ny oversættelse af Bibelen helt uden om Bibelselskabet og universitetsteologien. Dette vil i så fald være et gigantisk stykke arbejde, og der vil være brug for, at vi beder de rette personer frem, som har både den faglige ballast, det åndelige klarsyn og de personlige ressourcer, som er nødvendige for at kunne gå ind i sådan et arbejde.

Hvilken bibeloversættelse skal jeg bruge?
I mellemtiden – mens vi beder om dette og lægger den danske bibels fremtid over i Guds hånd – hvad gør vi så? Hvad er det positive alternativ til at bruge Bibelen 2020 som hjælp til personlig bibellæsning? Og hvad er det positive alternativ til at føre unge og søgende ind i Guds nærhed ved at give dem en sprogligt lettilgængelig bibel, som vi kan læse sammen med dem?
Det kan ikke behandles fyldestgørende her, men afslutningsvist vil jeg knytte nogle korte kommentarer til de mest oplagte tilgængelige muligheder.
Den første af mulighederne kræver en lidt længere kommentar, da mange nok sidder med spørgsmål i tilknytning til den:

Bibelen på hverdagsdansk
Bibelen på hverdagsdansk er det alternativ,

som de fleste vil ty til og anbefale som en direkte erstatning for Bibelen 2020, fordi den også bestræber sig på at være letforståelig og lettilgængelig. Den blev anbefalet fra forskelligt hold på de sociale medier, da debatten om Israel i Bibelen 2020 rasede på sit højeste.

Bibelen på hverdagsdansk udkom første gang i 1992 og dernæst i en revideret version i 2007. Den store forskel til Bibelen 2020 er, at den ikke er udgivet af Bibelselskabet, men af forlaget Scandinavia, og at den ikke er blevet til i et stort og koordineret samarbejde, men stort set er resultatet af én mands arbejde: Iver Larsen, som ikke er teolog, men lingvist (sprogvidenskabsmand).[8] Iver Larsen har frikirkebaggrund, og Bibelen på hverdagsdansk er nok især blevet udbredt i frikirker.

Som nævnt har Iver Larsen et skarpt blik for den bibelkritik, der præger Bibelen 2020, og tager selv kraftigt afstand fra den. Derfor er det også nogle væsentligt andre problematikker, der gør sig gældende med Bibelen på hverdagsdansk, og selvom begge biblerne er hverdagsdanske, er der så stor forskel på de to oversættelser, at man ikke bør sætte dem i bås med hinanden. Bibelen på hverdagsdansk er udarbejdet af en, som jeg anser som en kristen bror, og ud fra mit kendskab til den, er den generelt væsentligt mere pålidelig og tæt på den oprindelige mening end Bibelen 2020.

Også med Bibelen på hverdagsdansk har vi dog at gøre med en meningsbaseret oversættelse, der ser det som sin pligt at træffe valg på vegne af læseren og lægge sig fast på den tolkning, som er oversætterens. Derfor skinner oversætterens teologi igennem.

Når jeg er tøvende med at anbefale Bibelen på hverdagsdansk, selvom jeg regner den for at være meget mere pålidelig end Bibelen 2020, skyldes det den frikirketeologi, som Iver Larsen står for, og som – i hvert fald en del steder – kommer til udtryk i oversættelsen.

Iver Larsen bekender sig blandt andet til en voksendåbsteologi, hvor der ikke er frelse i dåben, men hvor dåben blot er en bekendelseshandling. Han taler også om "Helligåndens dåb" og om Helligåndens direkte åbenbaring og ledelse som én af tre grundpiller i det kristne liv.[9]

Selvom Iver Larsen ser sin oversættelse som værende i forlængelse af Luthers oversættelsesprincipper, og selvom han tilslutter sig den lutherske lære om, at et menneske bliver frelst af nåden alene uden gerninger, lægger han også afstand til Luther og hans teologi. Han skriver for eksempel:

"Luther begik efter min mening den fejl at udgive sin lille og store katekismus som en rettesnor for de kristne i stedet for at henvise til Helligånden og Det Nye Testamente som de kristnes vejleder for kristenlivet. Det er nu ikke så mærkeligt, at Luther gjorde sådan. Han kendte jo ikke til Helligåndens dåb …"[10]

Den lutherske forkyndelse af lov og evangelium bliver også afvist på en måde, som tydeligt viser, at Iver Larsen slet ikke har grebet betydningen af det udtryk i luthersk lære: "Den lutherske lære siger, at Guds nåde alene er nødvendig for frelsen, men Loven – De Ti Bud – er nødvendig for helliggørelsen. I luthersk lære prædiker man først loven og derefter nåden uden at tænke på, at hverken Jesus, Paulus eller andre i det Ny Testamente gjorde det. Man lærer også, at det frustrerede menneske i Romerne 7 er den normale kristne (…) Ny Testamente lærer, at Guds nåde og Helligåndens virke er tilstrækkeligt for såvel frelse som helliggørelse."[11]

Det ulutherske i Iver Larsens teologi kommer blandt andet til udtryk i netop forståelsen af centrale passager som Romerbrevet 7 og også Galaterbrevet 5,16-18, hvor Paulus taler om kødet og den fortsatte synd i en kristen. Det er to af de vigtigste sjælesørgeriske passager i Bibelen, hvor vi møder en erfaring, som er kendt af enhver ærlig kristen: at der er en drift i mig mod at følge kødet, og at mit forhold til synden stadig er sådan, at jeg ærligt må sige: Jeg har kærlighed til synden, og jeg har en inderlig lyst til at synde. Denne kærlighed til synden har jeg ikke uden anfægtelse, den eksisterer kun i kamp, for jeg har også en anden stemme i mit indre, nemlig Åndens røst, der vil drive mig til at gøre Guds vilje.

Den dobbelthed og kamp er helt basal i paulinsk (og luthersk) teologi, men Romerne 7 og Galaterne 5 er de mest centrale steder, hvor vi som kristne ser os genkendt i Paulus' undervisning og samtidig møder en evangelisk trøst. For nok må jeg frustreres over mig selv og syndens konstante tiltrækningskraft på mig, men jeg må alligevel få lov til at udbryde med Paulus: "Gud ske tak ved Jesus Kristus, vor Herre!" (Rom 7,25). Midt i min synd og anfægtelse må jeg se mig fri for fordømmelse, fordi jeg er gemt i Jesu retfærdighed med hele mit forgiftede sind.

Betydningen af et skriftafsnit som Rom 7,14-25 er enorm og har været central i al god luthersk sjælesorg.[12]

Men en del teologer ser i dag ulykkeligvis anderledes på både skriftafsnittet og selve den sjælesørgeriske sag, og det samme gør Bibelen på hverdagsdansk. Nogle teologer har hævdet, at Paulus i Romerne 7 slet ikke taler om sig selv som kristen, men om sit tidligere liv som farisæer, eller at han bruger et "repræsentativt jeg", hvor han i virkeligheden ikke tænker på sig selv, men på læseren. Og det er den udlægning, Bibelen på hverdagsdansk følger i oversættelsen. Iver Larsen går endda så langt som til i en note til bibelteksten at anføre denne tolkning som den indiskutabelt sande forståelse:

"Paulus bruger i disse vers det såkaldt 'repræsentative jeg' på græsk. Når han siger 'jeg', tænker han på alle blandt læserne, som lever under lovens herredømme, hvilket han selv gjorde engang. Denne for os lidt fremmedartede retorik har ført til mange misforståelser af dette væsentlige kapitel."

På sin hjemmeside hverdagsbibel.dk uddyber Iver Larsen dette: "At man i mange kristne kredse har brugt disse vers som en beskrivelse af det normale kristenlivs kamp er en misforståelse af, hvad Paulus siger, og den bygger på manglende forståelse af græsk sprogbrug samt en forkert teologi, der er inspireret af menneskelige tanker i stedet for af Åndens åbenbaring."[13]

Når man som bibellæser ser en note med så skarp en kritik, er det nærliggende at tænke, at den nyeste sprog- eller retorikforskning nok har overtrumfet en gammel luthersk misforståelse, og at det er hævet over enhver tvivl, at Paulus her ikke taler om sig selv. Men det er på ingen måde tilfældet. Iver Larsens forståelse af Romerne 7 hviler på en teori fra den tyske teolog Werner Kümmels afhandling om Romerne 7 fra 1929. På det tidspunkt var teorien helt ny. Mange har fulgt den siden, men mange har også tilbagevist og argumenteret meget overbevisende imod den.[14]

Dette er ikke stedet til en længere diskussion af skriftstedet, men jeg vil nævne de to for mig at se mest afgørende argumenter for, at jeg'et i Romerbrevet nødvendigvis må være en kristen:

For det første siger Paulus i v. 22, at han "inderst inde glæder sig over Guds lov". Denne indre glæde ved Guds lov er et tydeligt tegn på, at Paulus skildrer sit liv som født på ny, hvor loven ikke kommer udefra som tunge krav, men er skrevet på hans hjerte ved Helligånden. Ingen steder i Bibelen finder vi udtryk for, at en ikke-troende eller farisæer har denne indre glæde ved Guds lov – *samtidig med* anfægtelsen over ikke at kunne holde loven! Det er tværtimod udtryk for et sandt og ægte trosliv.

For det andet står udtrykket "Gud ske tak ved Jesus Kristus, vor Herre" i v. 25 som Paulus' frimodige glæde midt i netop denne erfaring af kampen mellem Ånden og kødet i hans liv. Genstanden for Paulus' glædesudbrud er ifølge tekstens struktur dette udsagn: "Med mit sind tjener jeg da Guds lov, men med kødet syndens lov." Glæden stråler altså ud af Paulus midt i det anfægtede kristenliv kendetegnet af kampen mellem ånd og kød.

Iver Larsen får kun afsnittet til at gå op med sin teologi ved simpelthen at bytte rundt på rækkefølgen i det, Paulus siger, så Paulus' glædesudbrud kommer til at gælde *udfrielsen* fra et anfægtet kristenliv. Men sådan kan man ikke bare flytte rundt på sætningerne for at få det til at gå op med sin egen tolkning![15]

At Iver Larsen forholder sig frit og bevidst udfordrende til evangelisk luthersk tradition og lære kan man også se i blandt andet teksten om Ånden og kødet i Gal 5,16-18 og i nogle vers om dåben (f.eks. Tit 3,5). Desuden indsætter Iver Larsen helt grundløst et "som" i Joh 1,1: "Ordet var hos Gud og var *som* Gud." Og den almindelige oversættelse af "retfærdiggjort" er "accepteret", hvilket som allerede berørt er meget misvisende.

Der er altså tendenser her, som gør også denne hverdagsdanske oversættelse problematisk, omend problemerne ligger på et helt andet niveau end med Bibelen 2020.

Gode bibeloversættelser

Det bedste og mest naturlige alternativ til de hverdagsdanske oversættelser vil for de fleste, både til personligt brug og i mission, være den autoriserede oversættelse fra 1992.

1992-oversættelsen er på ingen måde uproblematisk. Det gælder de spor af bibelkritikken, som også her gør sig gældende, for eksempel i oversættelsen af Es 7,14.[16] Og det gælder det rent sproglige, som nogle gange er unødigt kringlet og svært at forstå.

Men med tanke på den udvikling, som Bibelen 2020 repræsenterer, er der primært én ting, der tæller: at 1992-oversættelsen uden tvivl er meget mere pålidelig og tæt på grundteksten. Og selvom oversætterne generelt set var præget af et bibelkritisk udgangspunkt, var der større respekt omkring den kirkelige oversættelsestradition og det sprogbrug, der kendetegner den kristne troslære, andagtslitteratur og salmetradition. Dertil kommer, at den kirkelige højrefløj, som tidligere beskrevet, på det tidspunkt var meget aktive i vurderingen af oversættelsen og fik stor indflydelse i den afsluttende revision.

At sproget i 1992-oversættelsen står i forlængelse af kirkens traditionelle sprogbrug og generelt bevarer kerneordene i den kristne troslære, er meget godt og gavnligt. Det betyder, at vi bliver bevaret mod de meget store meningstab og betydningsændringer, der finder sted i de hverdagsdanske omskrivninger. Vi må se i øjnene, at der er nogle særlige ord i Bibelen og i hele kirkens tradition, som man ikke bare kan lave om på, uden dermed også at ændre i budskabet. Og selvom det indebærer nogle udfordringer at "komme ind i"

det sprogbrug, er det gavnligt for både nye og gamle kristne at bevare denne kontinuitet til kirkens tradition, som også gør, at det bliver lettere at synge med på gamle salmer, læse gamle opbyggelsesbøger, forstå hvad man selv siger i bekendelsen af den kristne tro m.m.

For nogle i den ældre generation er det nærliggende at supplere 1992-oversættelsen med den tidligere autoriserede oversættelse. Det kan der komme meget godt ud af! Og nogle steder er oversættelsen fra 1931/1948 bedre og mere præcis end 1992-oversættelsen.
Vi skal dog længere tilbage end den tidligere autoriserede oversættelse, hvis vi vil være fri for bibelkritikkens indflydelse, og jeg tør ikke sige generelt, at "den tidligere oversættelse var bedre". Særligt når det gælder skrifthenvisningerne, er der som nævnt sket betydelige forbedringer i 1992-oversættelsen, takket være Kai Kjær-Hansens store arbejde.

En elektronisk bibeloversættelse, der rent faktisk tager os længere tilbage i tiden, til før bibelkritikken for alvor påvirkede de danske oversættelser, er projektet *Den frie bibel*. Den frie bibel er oversat af bibeltro kristne. Den tager sit udgangspunkt i 1871-oversættelsen og har ligesom denne gamle danske oversættelse som mål at komme så tæt som muligt på den hebraiske og græske grundtekst. Sproget opdateres i forhold til 1871-oversættelsen, så det bliver læsbart for en moderne dansker, men uden at man ændrer på de bibelske kerneord.
Den frie bibel er altså ikke "fri", forstået som "frit oversat", men den er fri i den forstand, at ingen har copyright på teksten. Status på den frie bibel er pr. november 2020, at der er oversat 36% af Det Gamle Testamente og 19% af Det Nye Testamente. Teksterne kan læses på denfriebibel.dk.

Det bedste nuværende supplement eller alternativ til 1992-oversættelsen er uden tvivl *Norsk Bibel*, som først udkom i 1988, og som siden er kommet i en revideret udgave i 2007 og som studiebibel i form af *Bibelen Ressurs* i 2011.
Norsk Bibel er netop det, som vi kan håbe og bede om, at vi også får i Danmark: en bibeltro reaktion mod udviklingen i Det Norske Bibelselskabs bibeludgaver, og særligt den norske bibeloversættelse fra 1978, som blandt andet var kendetegnet ved omskrivninger af bibelske kerneord og manglende sammenhæng mellem Det Gamle og Det Nye Testamente. Den vigtigste drivkraft bag Norsk Bibel var den bibeltro, lutherske teolog Carl Fr. Wisløff. Norsk Bibel bliver til tider omtalt som "Wisløff-Bibelen", og selvom der var tre mand om oversættelsen, var Wisløff lederskikkelsen blandt oversætterne.[17] Dermed er vi med Norsk Bibel på tryg og solid bibeltro grund – og det er en utroligt stor befrielse i den daglige bibellæsning!
Kan man leve med det norske sprog, er denne bibeludgave meget anbefalelsesværdig. Det er klart, at det vil være et fremmedgørende element for en del danskere at læse Bibelen på et andet sprog, men det norske bokmål ligger meget tæt på det danske skriftsprog, så for mange vil det være et spørgsmål om vane. Bruger man den norske bibel, vil håbet og bønnen om en dag at få en tilsvarende bibeludgivelse på dansk uden tvivl blive holdt levende.

Afrunding

Luther tog det meget seriøst, at almindelige mennesker skulle kunne læse i Bibelen. Han tog det seriøst, at det, der oprindeligt var skrevet som dagligdags sprog, ikke skulle få en klang, som om det var en bog for de lærde og for teologerne.

I Danmark har vi en oversættelsestradition fra Biskop Resen, der trækker tydelige spor helt op til den autoriserede oversættelse, de fleste af os sidder med i dag. En tradition, hvor oversættelsen holder sig meget tæt op ad grundteksten med henblik på at være så præcis som mulig.

Den tradition skal vi være glade for. For havde vi ikke haft den tradition, ville bibelkritikken sandsynligvis langt hurtigere og langt mere gennemgribende have vundet indpas i de danske oversættelser. Den ordrette oversættelsestradition er på mange måder et værn mod, at bibelkritiske oversættere skal få lov til at føre bibelteksten alt for langt væk.

Når jeg ovenfor ender med at anbefale at gøre brug af oversættelser, der holder sig meget tæt på grundteksten, er det dog ikke, fordi det nødvendigvis er den eneste måde at oversætte på som bibeltro. Personligt mener jeg, *idealet* for en bibeloversættelse stadig må være som Luthers: at det, der klinger som dagligdags sprog på grundteksten, også kommer til at lyde som almindeligt nutidsdansk i oversættelsen, så vi ikke skaber unødige hindringer for, at almindelige mennesker kan læse og forstå, hvad der står.

Med den oversættelsesform bliver det bare utroligt vigtigt, at oversætterne for det første har en klippefast bibeltroskab og for det andet er dybt grundfæstede i evangeliet. For kun på den måde er oversætterne i stand til som Luther vers for vers at overveje og tage stilling til, hvornår det er nødvendigt at gå på kompromis med idealet om hverdagssprog for at holde sig til det langt vigtigere: at Guds ord må komme frem uden ændring i tone og budskab.

Så længe vi *ikke* har sådan en bibeltro oversættelse i dagligdags sprog, så må vi være bevidste om, at vores tekstnære bibeloversættelser efterlader os med et meget stort og vigtigt kald: nemlig kaldet til *oplæring* og kaldet til *bibelundervisning*.

I vores oversættelsestradition er der ikke noget, der er "pindet ud" for os. Og derfor er det af utroligt stor betydning, at vi har bibelundervisere (teologer eller ej), der gennem mange års bibelstudier har fået indsigt i de bibelske udtryksmåder og kan tolke skrift med skrift, til opbyggelse og oplæring i menigheden. Der er behov for forkyndere, der har fået nådegave til at forkynde Guds ord klart og tydeligt i lov og evangelium og med Kristus som centrum.

Så længe vi ikke har en bibeltro oversættelse i dagligdags sprog, må vi være bevidste om, at vores tekstnære bibeloversættelser efterlader os med et meget stort og vigtigt kald: nemlig kaldet til oplæring og bibelundervisning.

Frem for alt er der et skrigende behov for, at den enkelte bibellæser i hverdagen søger indsigt i Guds ord gennem bibellæsning og bøn – og søger hjælp, når man møder noget, der er vanskeligt i Skriften. Hjælpen kan søges personligt gennem åndelige vejledere i den menighed, man kommer i, eller gennem pålidelige bibelkommentarer.

Hjælp har mange de senere år fået gennem *Bibelen Ressurs*, studieudgaven af *Norsk Bibel*, der rummer mange gode forklaringer, indledninger og oversigter, ikke mindst med fokus på at se Kristus i Skriften.
Det er nok det tætteste, vi i dag kommer på de gamle Luther-biblers Kristus-centrerede læsehjælp.

Lys over Skriften får vi først og fremmest, når Gud ved sin Ånd giver den enkelte at kunne skelne mellem lov og evangelium og bruge loven og evangeliet ind i sit liv.
Mit ønske som afrunding på artiklerne her skal være: Lad os holde fast i den daglige andagt og i bønnen og stilheden med Guds ord! Lad os tage imod det som Guds ord – til mig. Det er det ord, der skal bære os hjem.

---

1 Bodil Ejrnæs 1995, 50.
2 Bodil Ejrnæs 1995, 64. Sprog opdateret.
3 Bodil Ejrnæs 1995, 62. Sprog opdateret.
4 Bodil Ejrnæs 1995, 150, note 10.
5 Bodil Ejrnæs 1995, s. 162.
6 Jf. redegørelsen i første artikel, s. 13.
7 Ove Kollerup 1994: *Hvem bestemmer over Bibelen?*, Århus Universitet, s.63-64, note 329.
8 Dog har Iver Larsen samarbejdet med et internationalt netværk af oversættere og *International Bible Society*.
9 hverdagsbibel.dk/images/stories/Artikler/kristenlivets_grundlag.pdf.
10 hverdagsbibel.dk/images/stories/Artikler/kristenlivets_grundlag.pdf.
11 hverdagsbibel.dk/images/stories/Artikler/paradigmeskiftet.pdf.
12 Betydningen bliver udfoldet i for eksempel Arthur Pinks artikel "Den kristne i Romerbrevet 7", som vi tidligere har bragt i Nyt Livs blad (nr. 2-2016). Her skriver Arthur Pink bl.a.: "Denne klage – 'jeg elendige menneske!' – er udtryk for en normal erfaring for den kristne, og enhver kristen, som ikke klager på den måde, er i en unormal og usund åndelig tilstand. Det menneske, som ikke dagligt bekender sådan, har enten ikke fællesskab med Jesus, eller er uvidende om Skriftens lære, eller lever i et bedrag om sin faktiske situation, så han ikke kender til sit eget hjertes fordærv og sit eget livs ynkelige mislykkethed."
13 hverdagsbibel.dk/images/stories/Artikler/livet_under_loven_contra_livet_under_naaden.pdf.
14 Se Torben Kjær 2010: *Jeg'et i Romerbrevet 7,7-13 og 14-25*, Forlag1.dk, s. 13-18.
15 1992-oversættelsen følger Paulus' rækkefølge: "Men Gud ske tak ved Jesus Kristus, vor Herre! Med mit sind tjener jeg da Guds lov, men med kødet syndens lov." I Iver Larsens frie udgave lyder det samme vers: "Det, jeg her har beskrevet, er, hvad der sker, når man prøver at tjene Guds lov med sit sind, alt imens man stadig er slave under synden. Men Gud ske lov, at Jesus Kristus, vores Herre, redder mennesker ud af den elendighed."
16 Jf. s. 68.
17 Peter Olsen har i Nyt Livs blad nr. 2-2017 en udvidet anmeldelse af Egil Sjaastads biografi om Carl Fr. Wisløff. Om bibeloversættelsen siges det her: "Selv om de var tre mand om at oversætte, var Wisløff den store fagteolog i det selskab. Arthur Berg erindrer: Når jeg er i mindretal, og Wisløff og Gilbrant er enige, da udgør de flertallet. Når Gilbrant og jeg er enige, mens Wisløff er uenig, da er det selvfølgelig stadigvæk Wisløff, der udgør flertallet!"

Ny Lovsangstoner kan bestilles på hjemmesiden!

For 50 år siden udkom Nyt Livs sangbog Lovsangstoner for første gang. Nu udgiver vi en ny og betydeligt udvidet udgave, som betyder, at vi fremover kan nøjes med én sangbog, når vi mødes til Nyt Liv-samlinger. Sangene giver de vidnesbyrd og den sjælesorg, vi ønsker og beder om, fortsat må lyde i vores land, om den rigdom, vi ejer i Jesus. Sangbogen kan købes fra uge 48 på nytliv.dk, hvor der også vil nærmere info.

VEJE TIL JESUS er 15 trosstyrkende beretninger om, hvordan Gud også i dag arbejder med mennesker, viser dem deres behov for frelse og giver dem troen og freden i Jesus. De stærke vidnesbyrd og personlige beretninger fra genkendelige og meget menneskelige mennesker, lige fra "Miss Perfect" til "Manden på bænken", vil være til glæde og opmuntring for enhver kristen, og samtidig er bogen en god mulighed at give til søgende og åndeligt uafklarede.

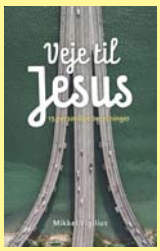

KØB PÅ NYTLIV.DK

Veje til Jesus
Mikkel Vigilius
208 sider
125 kr.

FRIHEDEN I KRISTUS giver en evangelisk og overskuelig indføring i Galaterbrevet med tilhørende spørgsmål til drøftelse eller egen refleksion. På 52 små sider lukkes teksterne op i et klart og enkelt sprog på bibeltro, luthersk grund. Vigtigst af alt har bogen i både gennemgangen og i de bibelnære og hverdagsnære spørgsmål en klar bevidsthed om, at dette stærke, evangeliske brev er liv og mad for troen – også i dag.

Friheden i Kristus
Jesper Aagaard
52 sider
25 kr.

NOVEMBER & DECEMBER PÅ NYTLIV.DK

Som forklaret på side 2 i dette blad, kommer der frem til jul en opbyggelig artikel om ugen på nytliv.dk, da vi ikke kunne have så meget opbyggeligt stof med i dette blad, som vi gerne ville.
Derudover fortsætter vi traditionen med advents- og juleandagter hver søndag i december. I år har Jan Pedersen fra Høgild sagt ja til at skrive andagterne, der kommer til at ligge under "ugens vidnesbyrd" på forsiden. Brug andagterne til at blive stille for julens og adventstidens store budskab.

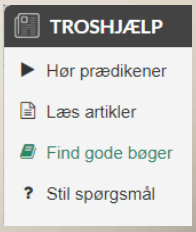

LEDER DU EFTER EN BOG TIL JULEGAVE? Brug funktionen "Find gode bøger"

VINTERLEJR 2021

Sidste weekend i uge 7 plejer vi at holde vinterlejr i Fjellerup. Vi håber meget på og vil arbejde for, at vi også denne vinter kan mødes et sted og være sammen om Guds ord!
HOLD ØJE MED HJEMMESIDEN, hvor vi løbende opdaterer om status på både vinterlejr og bibellejr. Tak for forbøn!

Giv en gave til Nyt Livs arbejde

Alt Nyt Livs arbejde drives af frivillige gaver, herunder Nyt Livs blad, som udsendes gratis til alle, som ønsker at modtage det. Vi er taknemmelige for de midler, vi bliver betroet.

Du kan være med til at støtte arbejdet økonomisk ved at give en gave eller tegne et gavebrev.
Kontonr.: 0891 0001010659
IBAN DK2208910001010659 - Swiftadresse HANDDKKK.

Nyt Liv er godkendt til at modtage gaver efter Ligningslovens § 8a (alm. gaver) og Ligningslovens § 12 (gavebreve).
Evt. spørgsmål om gaver og gavebreve kan rettes til Nyt Livs kasserer Peder Hovgaard på tlf.: 2098 8013 eller e-mail: peder.hovgaard@nytliv.dk.
Du kan også benytte Mobilepay. Telefonnummeret er: 13778.

Returneres ved
varig adresseændring

Thyrasvej 15
8600 Silkeborg
Danmark

POST B
PP DANMARK

ANDAGT

Nu overgiver jeg jer til Gud og til hans nådes ord, som formår at opbygge og at give arven til alle dem, der er helliget (ApG 20,32).

Paulus tager afsked med de ældste fra Efesos, og han regner ikke med at se dem igen. I omkring tre år havde han været sammen med dem, lært og undervist dem om Herrens vej, og vi ved, hvordan hjerterne på den måde kan blive bundet sammen. På begge sider er der nu en gribende alvor, og vi ser tydeligt, at menighedens fremtid ligger apostlen tungt på sinde. Det er ham om at gøre at give dem noget, der kan erstatte tabet af ham.
"Nu overgiver jeg jer til Gud og til hans nådes ord", siger Paulus. Det er det bedste, han ved. Han ved, at hvis nogen har et ømt hjerte for dem, så er det Herren. Hvis nogen har vilje og magt til at bevare dem og føre dem godt frem til det store mål, så er det Herren. I hans hænder tør han trygt betro dem, han elsker.
Her har vi fået anvisning på, hvad vi skal gøre i lignende tilfælde, både for egen del, og for dem, hvis frelse er os magtpåliggende.
Hans nådes ord. Vi bemærker, at det er hans *nådes* ord; det ord, der vidner om Guds nåde og forkynder nåde for fortabte syndere. Det er om dette ord, Paulus siger, at det formår at opbygge og give arven til alle dem, der er helliget.
Vi ser ofte ængsteligt på fremtiden, både for os selv og for andre. Vi spørger: Hvordan skal vi blive bevaret på den vanskelige og farlige vej, vi skal gå, og ikke mindst må vi frygte vores eget hjertes ustadighed og omskiftelighed. I det, som her anbefales os, er hjælpen: Guds nådes ord. Ved det kan vi opbygges, ved det kan vi opnå den evige arv. Må derfor Guds nådes ord være det, vi tyer til i al kamp og nød.

Martinius Svaabeck (1864-1936) var forkynder i Luthersk Mission.